

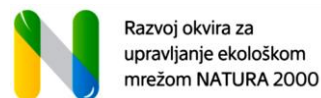

**Plan upravljanja zaštićenim područjem i
područjima ekološke mreže:
Kanjon rijeke Cetine
2024.-2033.**

Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže: Kanjon rijeke Cetine (PU 6034-1) 2024.-2033.

Split, 29. rujna 2023.

Naziv projekta	Razvoj okvira za upravljanje ekološkom mrežom Natura 2000
<i>Oznaka projekta</i>	KK.06.5.2.03.0001
<i>Element projekta</i>	E1 - Planiranje upravljanja ekološkom mrežom Natura 2000
<i>Projektna aktivnost/podaktivnost</i>	A 1.1. Izrada konačnih nacрта PU kroz participativni proces planiranja i izrada nacрта programa zaštite šuma
<i>Ugovor</i>	<p><i>Ugovor o javnoj nabavi pružanja usluge „Usluga izrade planova upravljanja područjima ekološke mreže Natura 2000 i zaštićenim područjima – Grupa 5: izrada planova upravljanja iz skupine 5“</i></p> <p><i>Evidencijski broj nabave 805/02-19/15JN</i></p>
<i>Dokument:</i>	Plan upravljanja (6034-1): Kanjon rijeke Cetine
<i>Izrađivači Plana upravljanja:</i>	 <p>Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Splitsko-dalmatinske županije More i krš (JU SDŽ)</p> <p>REPUBLIKA HRVATSKA Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja</p> <p>Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Uprava za zaštitu prirode Zavod za zaštitu okoliša i prirode</p> <p>Jedinica za provedbu projekta - WYG savjetovanje d.o.o.</p> <p>BIOM UDRUGA / ASSOCIATION</p> <p>Udruga BIOM</p> <p>UDRUGA ZA PRIRODU, OKOLIŠ I ODRŽIVI RAZVOJ sunce</p> <p>Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce</p> <p>suez</p> <p>SAFEGE d.o.o.</p>
<i>Voditelj izrade PU 6034-1:</i>	Udruga Biom

Sadržaj

Popis tablica	4
Popis slika	5
Popis kratica	6
1. UVOD I KONTEKST	7
1.1. Svrha plana upravljanja	7
1.2. Opseg plana upravljanja	8
1.3. Zakonodavni okvir upravljanja	9
1.3.1. Zaštićeno područje: značajni krajobraz	9
1.3.1. Ekološka mreža	9
1.4. Institucionalni okvir upravljanja	11
2. PROCES PLANIRANJA I UKLJUČIVANJE DIONIKA	14
3. OPIS PODRUČJA	18
3.1. Opće informacije	18
3.2. Klima	19
3.3. Bioraznolikost	19
3.4. Georaznolikost	24
3.4.1. Geomorfologija	24
3.4.2. Geologija	25
3.4.3. Hidrogeologija	25
3.5. Kulturna baština	26
3.5.1. Materijalna kulturna baština	26
3.5.2. Nematerijalna kulturna baština	27
3.6. Korištenje prostora	28
3.6.1. Socio-ekonomske značajke	28
3.6.2. Povijesni razvoj područja	29
3.6.3. Postojeći oblici korištenja	29
3.6.4. Pritisci i prijetnje	31
4. UPRAVLJANJE	33
4.1. Vizija	33
4.2. Tema A. Očuvanje prirodnih vrijednosti	33
4.2.1. Evaluacija stanja teme A	33

4.3.	Tema B. Održivost korištenja prirodnih dobara	57
4.3.1.	<i>Evaluacija stanja teme B</i>	57
4.4.	Tema C. Upravljanje posjećivanjem, interpretacija i edukacija.....	63
4.4.1.	<i>Evaluacija stanja teme C</i>	63
4.5.	Tema D. Razvoj kapaciteta javne ustanove	71
4.5.1.	<i>Evaluacija stanja teme D</i>	71
4.6.	Relacijske tablice između ciljeva, mjera očuvana i aktivnosti upravljanja.....	77
4.7.	Relacijska tablica između tema plana upravljanja i aktivnosti za područja ekološke mreže i zaštićeno područje	84
4.8.	Upravljačka zonacija.....	85
4.9.	Financijske potrebe za provedbu plana upravljanja.....	95
5.	PRILOZI	99
	<i>Prilog I. Pregled dionika koji su se odazvali pozivu za uključivanje u izradu Plana upravljanja</i>	<i>99</i>
6.	LITERATURA	100

Popis tablica

Tablica 1. Područja obuhvaćena Planom upravljanja 6034-1	8
Tablica 2. Popis ciljnih vrsta i stanišnih tipova za PU 6034-1*	10
Tablica 3. Popis provedenih radionica	15
Tablica 4. Vodeni ekosustavi i vezane vrste	20
Tablica 5. Ekosustavi mozaičnih i kamenjarskih staništa i vezane vrste.....	21
Tablica 6. Šumski ekosustavi i vezane vrste	23
Tablica 7. Podzemni ekosustavi i vezane vrste	24
Tablica 8. Materijalna nepokretna kulturna dobra značajnog krajobraza „Kanjon rijeke Cetine“ .	27
Tablica 9. Šumsko-gospodarske jedinice, razdoblja važenja Programa gospodarenja šumama i nadležne šumarije.....	30
Tablica 10. Pritisci i prijetnje identificirani na područjima obuhvaćenim PU 6034-1 te vrijednosti EM na koje utječu	31
Tablica 11. Trend populacije, ciljevi očuvanja i stupanj očuvanosti ptica za područje HR1000029 Cetina (dio koji se preklapa s HR2000929 Rijeka Cetina-kanjonski dio)	38
Tablica 12. Stanje očuvanosti, ciljevi očuvanja i stupanj očuvanosti za staništa i vrste područja HR2000929 Rijeka Cetina-kanjonski dio	40
Tablica 13. Relacijska tablica između ciljeva, mjera očuvanja i aktivnosti upravljanja za područje EM HR1000029 Cetina (dio koji se preklapa s Rijeka Cetina- Kanjonski dio)	77
Tablica 14. Relacijska tablica između mjera očuvanja i aktivnosti upravljanja za područje EM HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio.....	80
Tablica 15. Relacijska tablica između tema plana upravljanja i aktivnosti prema područjima.....	84
Tablica 16. Udio površine pojedinih zona i podzona unutar ZK Kanjon Cetine.....	93
Tablica 17. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja za provedbu aktivnosti - pregled po temama	95
Tablica 18. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja za provedbu aktivnosti - pregled po posebnim ciljevima	96
Tablica 19. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja - pregled po prioritetima po temama	97
Tablica 20. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja - pregled po prioritetima.....	97
Tablica 21. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja - pregled po tipu aktivnosti	98
Tablica 22. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja - pregled po područjima.....	98

Popis slika

Slika 1. Karta zaštićenih područja i područja ekološke mreže obuhvaćenih planom upravljanja PU 6034-1 Cetina (izvor: Bioportal).....	9
Slika 2. Organizacijska shema Javne ustanove More i krš.....	13
Slika 3. Preklapanje zaštićenih područja i područja ekološke mreže obuhvaćenih planom upravljanja PU HR2000929	18
Slika 4. Upravljačka zonacija Značajnog krajobraza Kanjon Cetine	94

Popis kratica

Kratica	Značenje
EM	Ekološka mreža
EU	Europska unija
HAOP	Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (sadašnji Zavod za zaštitu okoliša i prirode)
JU	Javna ustanova
NN	Narodne novine
OPEM	Ocjena prihvatljivosti za ekološku mrežu
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
POP	Područje očuvanja značajno za ptice
POVS	Područje očuvanja značajno za vrste i stanišne tipove
PU	Plan upravljanja
SDF	Standardni obrazac podataka Nautra 2000 (eng. Standard Data Form)
SDŽ	Splitsko-dalmatinska županija
ZZP	Zakon o zaštiti prirode

1. UVOD I KONTEKST

Plan upravljanja zaštićenim područjem i/ili područjem ekološke mreže je akt planiranja kojim se utvrđuje stanje zaštićenog područja i/ili područja ekološke mreže te određuju ciljevi upravljanja i/ili očuvanja, aktivnosti za postizanje ciljeva i pokazatelji provedbe plana (Zakon o zaštiti prirode NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19).

Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže (PU 6034-1): Kanjon rijeke Cetine donijelo je Upravno vijeće Javne ustanove „More i krš“ na sjedinici održanoj 29. rujna 2023., uz izdanu suglasnost Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja (MINGOR) i provedenu proceduru javne rasprave (od 15. kolovoza do 15. rujna 2023.). Plan upravljanja stupa na snagu nakon dobivene suglasnosti MINGOR-a.

Ovaj plan upravljanja obuhvaća dva područja ekološke mreže, HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio i HR1000029 Cetina (u dijelu koji se preklapa s HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio) te zaštićeno područje Značajni krajobraz Kanjon rijeke Cetine.

Plan upravljanja izrađen je u sklopu projekta „Razvoj okvira za upravljanje ekološkom mrežom Natura 2000“, kao dio usluge izrade planova upravljanja područjima ekološke mreže Natura 2000 i zaštićenim područjima iz Grupe 5. Projekt je sufinanciran iz Europskog kohezijskog fonda kroz Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020. Korisnik projekta je Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, dok su suradnici na projektu javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže. Glavna svrha Projekta je doprinos postizanju ciljeva i uspostavljanju mjera očuvanja za ciljane vrste i stanišne tipove ekološke mreže Natura 2000 u Republici Hrvatskoj, dok je njegov osnovni cilj uspostava okvira za učinkovito upravljanje ekološkom mrežom.

Plan upravljanja je izradila radna grupa za planiranje, čiji su članovi djelatnici Javne ustanove More i krš te predstavnici Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Proces izrade plana utemeljen je na Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže (MINGOR, 2020).

Kroz proces izrade PU su uključivani dionici. Koordinaciju cijelog procesa, facilitaciju sastanaka radne grupe, organizaciju i facilitaciju procesa uključivanja dionika, obradu prikupljenih rezultata te uređivanje prijedloga plana provode vanjski stručnjaci, angažirani u sklopu projekta od strane Ministarstva.

Plan upravljanja strukturiran je kroz četiri glavne cjeline. Uvodni dio i opis konteksta upravljanja, proces planiranja i uključivanja dionika, opis vrijednosti područja i upravljački dio koji je centralni dio plana, a uključuje viziju, teme, evaluacije stanja, ciljeve, aktivnosti i pokazatelje. Aktivnostima upravljanja planirat će se provedba onih mjera očuvanja koje se odnose na područje djelovanja Javne ustanove sukladno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19).

Plan se odnosi na razdoblje provedbe od 2024. do 2033. godine.

1.1. SVRHA PLANA UPRAVLJANJA

Plan upravljanja je strateški dokument javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže, a donosi se na temelju Zakona o zaštiti prirode. Cilj plana upravljanja je dugoročno planiranje aktivnosti sa svrhom očuvanja svih prirodnih vrijednosti zbog kojih je neko područje zaštićeno te poticanje održivog razvoja s ciljem očuvanja područja za buduće generacije. Plan upravljanja se donosi za razdoblje od deset godina uz mogućnost izmjene i/ili dopune nakon pet godina.

Plan upravljanja sažeto i jasno na jednom mjestu prikazuje sve glavne informacije o području obuhvaćenom planom te participativnim procesom utvrđene politike i strategije (kroz ciljeve i aktivnosti) koje usmjeravaju upravljanje tim područjem, kao i resurse Javne ustanove. Plan upravljanja u prvom redu pomaže Javnoj ustanovi i institucijama sektora zaštite prirode u dugoročnom učinkovitom upravljanju očuvanjem zaštićenih područja i područjima ekološke mreže. Plan upravljanja je javni dokument, dostupan svima, koji omogućuje dionicima i zainteresiranoj javnosti praćenje djelovanja javne ustanove uz mogućnost uključivanja u upravljanje te doprinos očuvanju vrijednosti područja.

Planom upravljanja se ne planiraju aktivnosti svih institucija i pojedinaca koji djeluju u području, no usvajanjem on postaje službeni dokument Javne ustanove, a aktivnosti svih pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju djelatnosti u predmetnom području trebale bi biti usklađene s ciljevima upravljanja utvrđenim Planom. U slučaju planova upravljanja zaštićenim područjem, sukladno ZZP-u, njega su se dužne pridržavati sve pravne i fizičke osobe koje ondje obavljaju svoje djelatnosti.

1.2.OPSEG PLANA UPRAVLJANJA

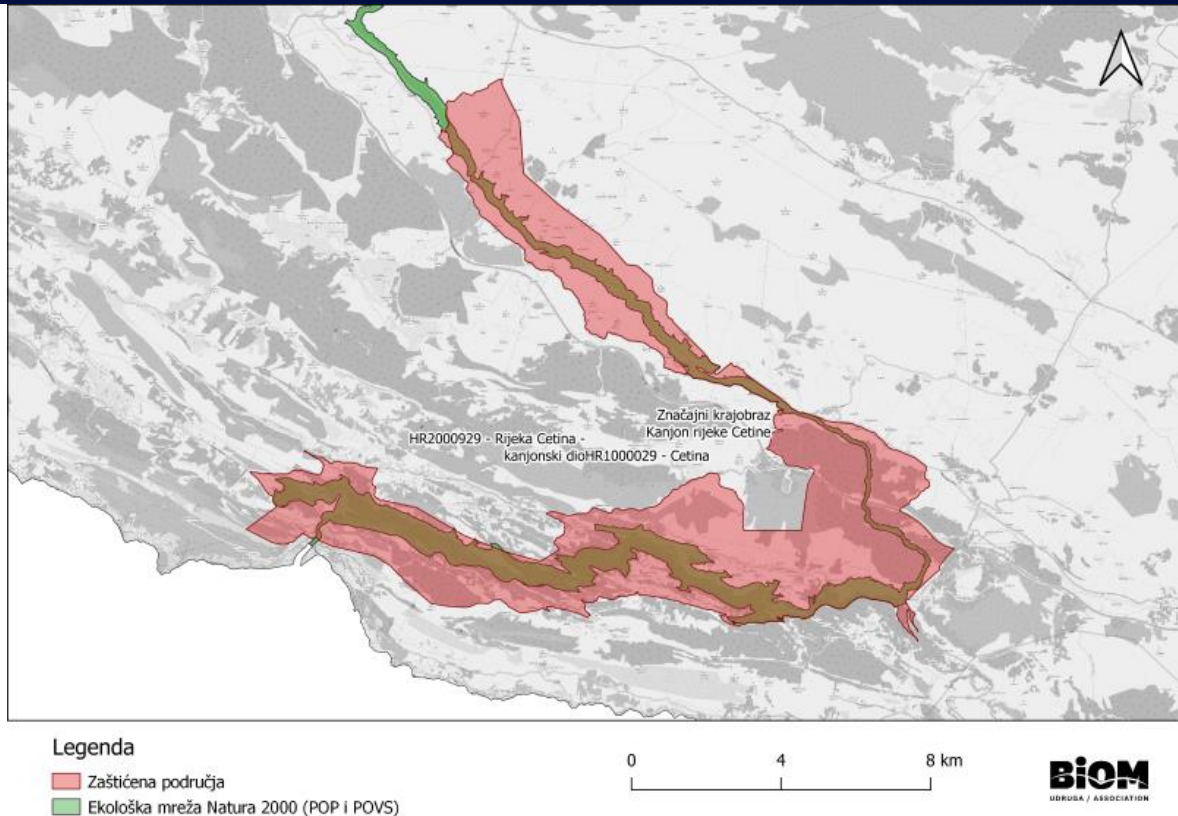
Plan upravljanja 6034-1 obuhvaća područja ekološke mreže HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio i HR1000029 Cetina (u dijelu koji se preklapa sa područjem ekološke mreže HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio) te značajni krajobraz Kanjon rijeke Cetine (Tablica 1). HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio je područje očuvanja značajno za vrste i stanišne tipove (POVS), a HR1000029 Cetina područje očuvanja značajno za ptice (POP). Sva tri područja obuhvaćena PU se preklapaju, područja ekološke mreže u potpunosti dok značajni krajobraz pokriva znatno šire područje od samog kanjona, no ne i uzvodni dio od brane Prančevići (Slika 1).

Tablica 1. Područja obuhvaćena Planom upravljanja 6034-1

Kategorija zaštite	Identifikacijski broj područja/ broj registra iz Upisnika zaštićenih područja	Naziv područja EM/ZP	Površina [ha]	Akt o proglašenju
POVS	HR2000929	Rijeka Cetina - Kanjonski dio	1 904,45	Uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/2019) ¹
POP	HR1000029	Cetina	21 319,87	Uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/2019)
Značajni krajobraz	82	Kanjon rijeke Cetine	6 492,99	Rješenje br. 127/5-1963. Zavod za zaštitu prirode NRH, Zagreb, 24.08.1963.; Odluka o proglašenju »Kanjona rijeke Cetine« značajnim krajobrazom (NN 04/17)

Prema Uredbi o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/19) i Biportal, 2021)

¹ 2017. godine proširen je obuhvat zaštite Značajnog krajobraza te je stupanjem na snagu Odluke o proglašenju ZK prestalo važiti Rješenje Zavoda za zaštitu prirode iz 1963.

Slika 1. Karta zaštićenih područja i područja ekološke mreže obuhvaćenih planom upravljanja PU 6034-1 Cetina (izvor: Bioportal)

1.3. ZAKONODAVNI OKVIR UPRAVLJANJA

1.3.1. Zaštićeno područje: značajni krajobraz

Prema ZKP značajni krajobraz je prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i bioraznolikosti i/ili georaznolikosti ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje. U njemu su dopušteni zahvati i djelatnosti koje ne narušavaju obilježja zbog kojih je proglašen.

Kanjon rijeke Cetine prvi put je zaštićen 1963. godine, kada je Zavod za zaštitu prirode Narodne republike Hrvatske donio rješenje (Broj: 127/5-1963., IB-MZ) o zaštiti dijela toka rijeke Cetine, čime je dio njezina kanjona koji se proteže od Tisnih stina iznad Radmanovih mlinica do ušća u Jadransko more, ukupne površine 1.100 hektara, proglašen zaštićenim u tadašnjoj kategoriji rezervata prirodnog predjela. Skupština Splitsko-dalmatinske županije 21. prosinca 2016. godine donijela je Odluku o proglašenju Kanjona rijeke Cetine značajnim krajobrazom (Službeni glasnik Splitsko-dalmatinske županije 152/2016) u površini od 6.492,99 hektara od brane Prančevići do ušća u Jadransko more (prvi tunel u Planovu).

1.3.1. Ekološka mreža

Ekološka mreža Natura 2000 (EM) je koherentna europska ekološka mreža sastavljena od područja u kojima se nalaze prirodni stanišni tipovi i staništa divljih vrsta od interesa za Europsku uniju, a omogućuje očuvanje ili, kad je to potrebno, povrat u povoljno stanje očuvanja određenih prirodnih stanišnih tipova i staništa vrsta u njihovu prirodnom području rasprostranjenosti (ZKP). Temelji se na EU direktivama, a područja se biraju na osnovi propisanih stručnih kriterija. Kod upravljanja područjima EM u obzir se uzimaju interesi i dobrobit ljudi koji u njima žive. Ekološka mreža se sastoji od područja očuvanja značajnih za ptice (POP) za koje se utvrđuju ciljne vrste ptica, te područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS) za koje

Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže (6034-1): Kanjon rijeke Cetine se utvrđuju ciljni stanišni tipovi i ciljne vrste biljaka i životinja (osim ptica). Isti prostor može biti proglašen u jednoj ili obje kategorije područja EM. Područja ekološke mreže, ciljne vrste i ciljni stanišni tipovi u pojedinim područjima te nadležnost javnih ustanova za upravljanje područjima EM propisani su Uredbom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/19).

Za svako se područje EM propisuju ciljevi i mjere očuvanja za ciljne vrste i ciljne stanišne tipove. Pravilnik o ciljevima očuvanja i mjerama očuvanja ciljnih vrsta ptica u područjima EM (NN 25/20, 38/20) propisuje ciljeve i mjere očuvanja za područja očuvanja značajna za ptice. Pravilnik koji definira ciljeve i mjere očuvanja ciljnih vrsta i stanišnih tipova za područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove donesen je u rujnu 2022. godine (NN 111/22). Doneseni pravilnik ne sadrži ciljeve i mjere očuvanja za područja EM obuhvaćena ovim PU, no on će se sukcesivno nadopunjavati.

Tablica 2. Popis ciljnih vrsta i stanišnih tipova za PU 6034-1*

VRSTA	LATINSKI NAZIV	SKUPINA
Cetinski vijun	<i>Cobitis dalmatina</i>	riba
Glavočić vodenjak	<i>Knipowitschia panizzae</i>	riba
Glavočić crnotrus	<i>Pomatoschistus canestrinii</i>	riba
Oštrulja	<i>Aulopyge huegelii</i>	riba
Morska paklara	<i>Petromyzon marinus</i>	kružnosta
Žuti mukač	<i>Bombina variegata</i>	vodozemac
Crvenkrpica	<i>Elaphe situla</i>	gmaz
Vodomar	<i>Alcedo atthis</i>	ptica
Divlja patka	<i>Anas platyrhynchos</i>	ptica
Ušara	<i>Bubo bubo</i>	ptica
Leganj	<i>Caprimulgus europaeus</i>	ptica
Sivi sokol	<i>Falco peregrinus</i>	ptica
Čapljica voljak	<i>Ixobrychus minutus</i>	ptica
Rusi svračak	<i>Lanius collurio</i>	ptica
Veliki ronac	<i>Mergus merganser</i>	ptica
Škanjac osaš	<i>Pernis apivorus</i>	ptica
STANIŠNI TIP	KÔD	POVRŠINA (ha)
Istočno submediteranski suhi travnjaci (<i>Scorzoneretalia villosae</i>)	62A0	160
Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom	8210	30

* Popis ptica temelji se na popisu ciljnih vrsta ptica POP HR2000929 Cetina, konzultacija stručne službe i stručnjaka za ptice, te diskusija dioničkih radionica gdje se uzelo u obzir da POP Cetina obuhvaća uzvodno veliko područje toka Cetina i okolnih područja a koja nisu dio ovog PU već su obuhvaćena PU 6001-1.

Izvor: bioportal.hr

1.4. INSTITUCIONALNI OKVIR UPRAVLJANJA

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Splitsko-dalmatinske županije „More i krš“ (u daljnjem tekstu Javna ustanova ili JU) nositelj je upravljanja područjima ekološke mreže HR2000929 Rijeka Cetina - kanjonski dio i HR1000029 Cetina te Značajnim krajobrazom Kanjon rijeke Cetine. Javna ustanova je osnovana od strane Županijske skupštine Splitsko-dalmatinske županije 28. ožujka 1996. godine, te je iste godine registrirana kao neprofitna organizacija u vlasništvu SDŽ. Ustanova obavlja djelatnost zaštite, održavanja i promicanja zaštićenih područja SDŽ, s ciljem zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara, obavlja nadzor nad provođenjem uvjeta i mjera zaštite prirode na područjima kojima upravlja te sudjeluje u prikupljanju podataka u svrhu praćenja stanja očuvanosti prirode. Trenutno JU upravlja s 39 zaštićenih područja i 148 područja ekološke mreže Natura 2000. Površina ekološke mreže u SDŽ iznosi 280.164,37 ha (približno 20% površine SDŽ), od čega 180.882,53 ha pripada kopnenom, a 99.281,840 ha morskom dijelu. U sklopu ekološke mreže nalazi se šest područja očuvanja značajnih za ptice (POP) te 145 područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS).

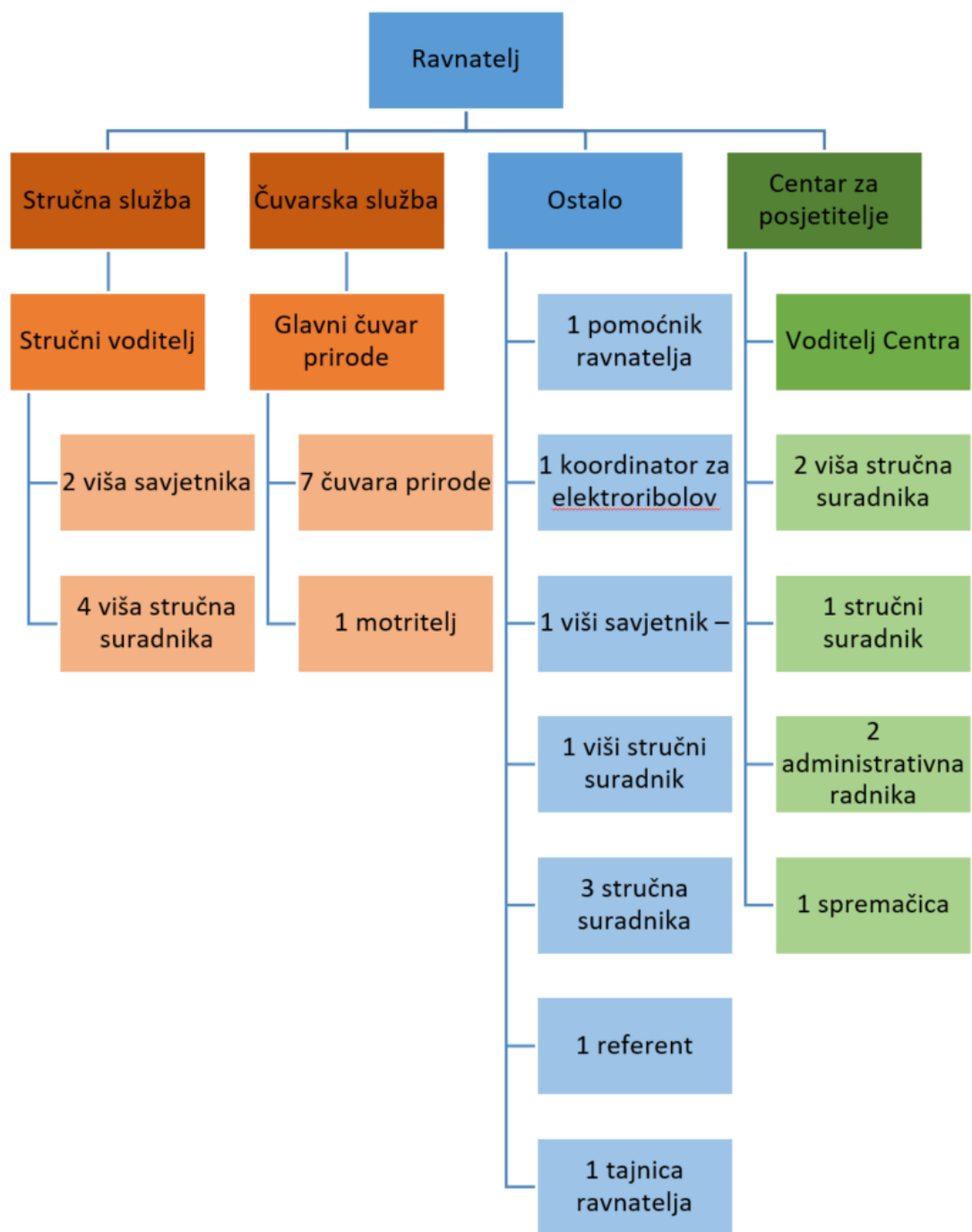
Za gospodarsko korištenje prirodnim dobrima ili obavljanje druge djelatnosti na zaštićenim područjima kojima upravlja, JU izdaje koncesijska odobrenja na vrijeme do pet godina pravnim i fizičkim osobama koje su registrirane za obavljanje obrta pod uvjetima i na način propisan ZZP i Pravilnikom o koncesijskim odobrenjima na zaštićenom području (NN 9/21). Zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže Ustanova upravlja na temelju plana upravljanja koji se donosi za razdoblje od deset godina. Plan upravljanja određuje razvojne smjernice, način provođenja zaštite, korištenja i upravljanja zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže te smjernice za zaštitu i očuvanje uz uvažavanje potreba lokalnog stanovništva. Provođenjem Godišnjim programom zaštite, očuvanja, održavanja, korištenja i promicanja zaštićenih dijelova prirode. Sredstva za rad Ustanove osiguravaju se iz proračuna Splitsko-dalmatinske županije, prihoda ostvarenih vlastitom djelatnošću, prihoda od korištenja zaštićenih dijelova prirode kojima Ustanova upravlja, prihoda od naknada, potpora, pokroviteljstva i darivanja, sredstava fondova Europske unije te drugih izvora u skladu sa ZZP-om.

Unutarnje ustrojstvo Javne ustanove određeno je Statutom (Slika 2.), dok se opis poslova i način rada unutarnjih ustrojstvenih jedinica uređuje Pravilnikom o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Ustanove. Ustanova trenutačno zapošljava 33 djelatnika, a njezina glavna tijela čine upravno vijeće, ravnatelj i stručni voditelj.

Ravnatelj organizira i vodi poslovanje JU, dok stručni voditelj vodi njezin stručni rad. Ravnatelj ima pomoćnicu ravnatelja za infrastrukturne projekte i administrativnu tajnicu. Ustanova zapošljava 7 djelatnika u stručnoj službi – stručnog voditelja, dva viša savjetnika (jednog biologa i jednog oceanografa – voditelja projekata), četiri viša stručna suradnika (biologa, agronoma, geografa te agronoma – suradnika za izradu i provedbu EU projekata). U pogledu nadzora, Ustanova raspolaže s 9 djelatnika u čuvarskoj službi – glavnim čuvarom prirode, 7 čuvara prirode i jednim motriteljem. Uz njih u Ustanovi rade koordinator za elektroribolov, viši savjetnik – voditelj EU projekata, tri stručna suradnika (za pripremu i provođenje EU projekata, za nabavu, za promidžbu, odnose s javnošću i turizam). Vezano za knjigovodstvo i financije, Ustanova zapošljava višeg stručnog suradnika knjigovodstveno-financijskih poslova i referenta knjigovodstveno-financijskih poslova. Uz navedeno, u Centru za posjetitelje je zaposleno 7 djelatnika – voditelj centra za posjetitelje, dva viša stručna suradnika edukatora, stručni suradnik sistemsko-tehnički administrator, dva administrativna radnika i spremačica.

Jedan čuvar prirode vrši nadzor nad zaštićenim područjima otoka Brača, drugi nad zaštićenim područjima Grada Imotskog dok su preostala četiri čuvari prirode i dva motritelja zaduženi za nadzor ostalih zaštićenih područja. Za svoj rad JU se koristi unajmljenim uredskim prostorima u Splitu, te po jednim uredskim prostorom u Imotskom i Nerežišćima. JU raspolaže s pet vozila, od kojih su dva terenska, a tri osobna automobila, zatim s trima brodovima – jednom dvanaestmetarskom jedrilicom s pomoćnim čamcem i dvama manjim brodovima. Također, JU posjeduje uredsku opremu i opremu neophodnu za rad i nadzor na terenu, poput GPS uređaja, dvogleda, fotografske opreme, drona i opreme za neinvazivni lov ribe.

JU surađuje s brojnim institucijama, organizacijama i drugim dionicima u ostvarivanju ciljeva očuvanja prirode.

Slika 2. Organizacijska shema Javne ustanove More i krš

Izvor: Javna ustanova More i krš

2. PROCES PLANIRANJA I UKLJUČIVANJE DIONIKA

Proces izrade ovog Plana upravljanja započeo je 2020. godine, a koordinirala ga je Javna ustanova More i krš, uz sudjelovanje predstavnika Uprave za zaštitu prirode i Zavoda za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske, kroz stručno vodstvo Udruge Biom kao dio konzorcija kojeg je sačinjavao i SAFEGE d.o.o. i Udruga Sunce, angažiranog od strane MINGOR-a. Proces se temeljio na principima participativnog planiranja i adaptivnog upravljanja, te je proveden po nacionalnim Smjernica za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže (MINGOR, 2020.).

U svrhu izrade Plana upravljanja, uz Smjernice, koristila se i sva dostupna relevantna literatura te dokumentacija dostavljena od strane Naručitelja (Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja) a koja je uključivala nacrt ciljeva i mjera očuvanja te zonacije rasprostranjenosti ciljnih vrsta i stanišnih tipova za područje ekološke mreže Rijeka Cetina – kanjonski dio (HR2000929), Cetina (HR1000029) (u dijelu koji se preklapa s Rijeka Cetina – kanjonski dio) i značajni krajobraz Kanjon Cetine. Osim toga, korišten je nacrt Plana upravljanja značajnim krajobrazom Kanjon rijeke Cetine iz 2019. godine, Stručna podloga za proširenje postojećeg zaštićenog područja „Cetina - donji tok“ (DZZP, 2012.), rezultati dioničkih i internih radionica i sastanaka te znanja i iskustva djelatnika javne ustanove te uključenih stručnjaka.

Sam proces je bio strukturiran i facilitiran te se provodio kroz niz internih radionica i sastanaka Javne ustanove, Udruge Biom i MINGOR-a, radionica s dionicima, konzultacija s pojedinačnim stručnjacima i dionicima, te javne rasprave.

Na početku procesa je napravljena analiza dionika. Najprije je izrađena lista od 81 dionika koji gravitiraju ili imaju interes nad obuhvaćenim područjem, a koja je podijeljena prema kategorijama ovisno o vrsti subjekta i karakteru odnosa. Prema tako postavljenom okviru, za pojedina tijela, institucije, organizacije, poslovne subjekte i pojedince analizirao se odnos između dionika i zaštićenog područja i/ili ekološke mreže, stupanj utjecaja dionika na različite segmente upravljanja i interes za sudjelovanje u procesu izrade Plana. Na temelju analize je za sve dionike određena metoda njihovog uključivanja (radionice, sastanci, strukturirani i polustrukturirani razgovori, ankete). Dionike koje se nije uključilo u proces se informiralo o procesu izrade plana upravljanja. Detaljan i opsežan pristup analizi ujedno se temeljio na dobrom poznavanju područja i višegodišnjoj suradnji javnih ustanova s dionicima na području, a od izrazite važnosti bilo je i prethodno iskustvo procesa izrade strateških dokumenata.

JU je u zadnjih nekoliko godina imala niz inicijativa koji su se bavili i uključivanjem dionika u procese izrade strateških dokumenata, a kroz koje je razvijen dobar odnos s većinom dionika, posebice na području grada Omiša. Nedugo prije započinjanja procesa izrade ovog plana upravljanja je završena izrada nacrtu Plana upravljanja područjem koje je samostalno provodila JU prilikom čega su konzultirani mnogobrojni dionici.

Od sveukupne liste dionika (njih 81) rezultati analize su za njih 55 pokazali potrebu pozivanja predstavnika s ciljem aktivnog uključivanja u proces izrade PU kroz dioničke radionice. Zbog ključne uloge ovih dionika, za svakog je ostavljena i mogućnost pojedinačnog sastanka. Oni su svi važni jer svojim interesom, djelovanjem, znanjem i/ili iskustvom mogu utjecati na specifične segmente u procesu izrade plana upravljanja. Kada je riječ o kategorijama koje uključuju veliki broj dionika niskog utjecaja, kod jednog dijela dionika kao metoda uključivanja su predložene ankete i razgovori, dok se za preostale koristilo informiranje kao najprikladnija metoda (objave na služenoj web stranici, slanje e-mail obavijesti i sl.).

Interne radionice služile su s jedne strane kao priprema za dioničke radionice gdje su se zajedno s dionicima raspravile ključne komponente Plana, a s druge strane za analizu rezultata s dioničkih radionica. Dodatno

su se dionici imali prilike uključiti i putem ispunjavanja upitnika koji je upućen na 73 adrese te je nažalost prikupljeno samo 5 odgovora, te putem javne rasprave.

Proces izrade PU započeo je kao PU 6034 gdje je bilo obuhvaćeno cijelo područje EM HR1000029 Cetina, a kasnije se ono izdvojilo u zasebni PU zajedno s Parkom prirode Dinara (PU 6001-1), Plan upravljanja 6034 je postao 6034-1 te time obuhvaća područje EM HR100009 Cetina samo u dijelu koji se preklapa s područjem HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio. Prije samog odvajanja već su bile provedene prva interna i prva dionička radionica za PU 6034 tijekom kojih su napravljene analiza dionika i SWOT analiza područja te su za vrijeme dioničke radionice definirane vrijednosti i prijetnje. Prva interna radionica za promijenjen PU 6034-1 je ponovljena i tu je revidiran popis dionika i SWOT analiza s obzirom da je područje smanjeno, no s obzirom da su rezultati prve dioničke radionice obuhvatili cijelo područje PU 6034-1, nije bilo potrebe ponavljati i dioničku radionicu.

Ukupno je provedeno 5 dioničkih i 4 interne radionice (Tablica 3.) te niz konzultacija tijekom cijelog procesa. Na dioničkim radionicama su se komentirale vrijednosti i prijetnje za područja ekološke mreže i zaštićenog područja, raspravio se prijedlog vizije, tema i ciljeva te potrebnih aktivnosti i suradnika. Četvrta dionička radionica bila je posvećena upravljačkoj zonaciji. Poziv na dioničke radionice dostavljen je putem emaila na adrese svih relevantnih dionika, a na samim dioničkim radionicama sudjelovalo je ukupno 83 sudionika (dionika i izrađivača plana) (Popis dionika u Prilogu III).

Tablica 3. Popis provedenih radionica

Datum	Radionica	Tema	Broj pozvanih dionika	Broj sudionika
09.06.2021.	Dionička radionica (online)	Vrijednosti, prijetnje, vizija	88	28
08.07.2021.	Interna radionica	Prijetnje, vizija, ciljevi i posebni ciljevi		17
27.09.2021.	Dionička radionica	Aktivnosti-vodeni ekosustav	83	19
27.10.2021.	Interna radionica	Revizija analize dionika, SWOT analize, osvrt na proces (prijelaz s 6034 na 6034-1)		7
01.12.2021.	Dionička radionica	Aktivnosti – kopneni ekosustav	55	17
02.12.2021.	Interna radionica	Dorada rezultata dioničke radionice, aktivnosti		7
07.06.2022.	Dionička radionica	Upravljačka zonacija za značajni krajobraz Kanjon Cetine	80	19
04.07.2022.	Interna radionica	Razvoj kapaciteta		8
05.09.2023.	Dionička radionica	Prezentacija nacrtu prijedloga Plana upravljanja	67	26

Analizom ispunjenih upitnika ustanovljeno je da se kao prijetnja i pritisak na područje najviše ističu promet vozila, koji je ljeti povećan zbog turizma, buka, incidentne situacije koje mogu dovesti do onečišćenja voda i zemljišta, ili neodgovornog loženja vatre na otvorenom prostoru. Dosta evidentiranih pritisaka je vezano uz povećano posjećivanje, a što uzrokuje povećanje radova održavanja poput košnje trave, sječe raslinja, asfaltiranja oštećenih cesta i drugo. Povećan lov je također prepoznat kao pritisak za područje. Kao dodatnu

vrijednost ispitanici su prepoznali izvorišta pitke vode, česme i druge oblike prikupljanja vode, mlinice koje su velikim dijelom zapuštene te tvrđave i utvrde koje su prisutne uz slijev rijeke Cetine.

Za održivo korištenje ovog prostora u budućnosti prepoznaje se uključivanje lokalnog stanovništva, edukacija, umrežavanje i suradnja institucija, donošenje integriranog plana upravljanja s jasno razrađenim aktivnostima te nadzor aktivnosti na području kanjona.

Glavnom preprekom za učinkovito upravljanje ističe se slabo poznavanje i neprepoznavanje problema na području te značajni i brojni građevinski radovi koji mogu ugroziti krajobraz, floru i faunu. Ispitanici prilike za unapređenje upravljanja vide u prepoznavanju vrijednosti i suradnji s lokalnim stanovništvom, u uključivanju i edukaciji svih relevantnih dionika.

U sklopu dioničkih radionica, kao jedna od važnih tema diskusije s dionicima bio je vodostaj Cetine koji ovisi o hidroelektranama i proizvodnji električne energije. Izražene varijacije vodostaja problematične su za ptice koje se gnijezde uz vodene površine na koritima rijeke te brojne vrste riba i vodena staništa, a negativno se odražava i na turističke aktivnosti.

Tijekom dioničkih radionica također se istaknula problematika pustolovnog turizma, u najvećoj mjeri raftinga na Cetini. Dionici su pokazali zabrinutost takvog oblika nereguliranog turizma, ali i trenutne nemogućnosti nadležne javne ustanove da se situacija popravi. Studija kapaciteta je prepoznata kao ključan dokument koji bi dao osnovu za regulaciju posjetitelja i turističkih aktivnosti. Dionici smatraju da trenutačno nije moguće dati procjenu broja posjetitelja po danu, a temeljem tih podataka bi se aktivnosti u budućnosti mogle regulirati. Dionici smatraju da bi procjenu broja posjetitelja javna ustanova trebala iznijeti te da bi to bio alat za bolje planiranje i buduću regulaciju. Problem s velikim brojem rafting tura nije samo u povećanom broju posjetitelja, nego i u nepropisnoj gradnji utovarnih rampi za čamce i pristupnih puteva.

Od drugih turističkih aktivnosti, prijetnju predstavlja i neregulirano penjanje po stijenama i kampiranje na mjestima koji nisu predviđena za te tipove aktivnosti te kretanje po osjetljivim lokacijama kao što su sedra, špilje, uz izvore.

Često su se spominjale i invazivne vrste, a posebno ribe i biljke kao što su čivitnjača i pajasen. Za podzemni ekosustav je prepoznata velika potreba da se pokrenu sustavna istraživanja jer je malo toga poznato, a postoji veliki potencijal za veliki broj šišmiša i podzemne faune.

Dionici su izrazili zabrinutost zbog smeća i otpada koji se pronalazi na području, a koji zbog karakteristika propusnosti krškog područja može biti štetan i za podzemne vode.

Osim vodenog toka rijeke Cetine i kanjona kao geološkog i krajobraznog fenomena, na radionicama se istaknula šuma Šćadin kao izrazito vrijedno područje koje je potrebno istraživati i u koje je potrebno ulagati.

Kao ključni moment prepoznata je daljnje unaprjeđenje suradnje JU s institucijama kao što su Hrvatske šume i Hrvatske vode, nadležni upravni odjel zaštitu prirode u SDŽ te jedinice lokalne samouprave, a izrazito bitnim se pokazao rad i s lokalnim udruženjima ribiča, lovaca, turističkih ponuditelja i sl.

Kao jedan od izazova uključivanja dionika tijekom izrade ovog plana upravljanja bila su i ograničenja uvjetovana epidemiološkim mjerama suzbijanja COVID-19 infekcije. Tako je prva dionička radionica provedena u online formatu, no sve ostale radionice su provedene uživo, uz strogo pridržavanje epidemioloških mjera. Odaziv na radionice je bez obzira na mjere bio zadovoljavajući, no ipak je zbog ograničenja bilo potrebno provoditi dodatne metode konzultacija, poput upitnika i bilateralnih sastanaka.

Na temelju članka 56a i 138. stavak 6. Zakona o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19) te članka 16. Statuta Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Splitsko-dalmatinske „More i krš“, Upravno vijeće Javne ustanove „More i krš“ na svojoj 15. sjednici održanoj 11. kolovoza 2023. godine, donijelo je Odluku o upućivanju Prijedloga Plana upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže (PU 6034-1): Kanjon rijeke Cetine na javnu raspravu.

Prema Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže (Verzija 1.1. UNDP, 2020) Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja a sukladno odredbama Zakona o zaštiti okoliša (NN 80/13, 153/13, 78/15, 12/18 i 118/18) i Uredbe o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti u pitanjima zaštite okoliša (NN 64/08) na službenim stranicama Javne ustanove „More i krš“ objavljena je Obavijest o provođenju javne rasprave o Prijedlogu Plana upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže PU 6034-1 Kanjon rijeke Cetine od 15. kolovoza do 15. rujna 2023. godine kojom je javnost i zainteresirana javnost informirana o vremenskom trajanju javnog uvida, načinu sudjelovanja javnosti s prijedlozima, mišljenjima i primjedbama, javnom uvidu u Prijedlog Plana upravljanja te terminu održavanja Javnog izlaganja.

Tijekom javne rasprave, javnosti i zainteresiranoj javnosti je omogućen uvid u Prijedlog Plana upravljanja i to na službenim internetskim stranicama Javne ustanove „More i krš“ i u njihovim službenim prostorijama.

Javno izlaganje o Prijedlogu Plana upravljanja održano je 5. rujna 2023. u gradu Omišu, na adresi Ilirsko sjemenište, Glagoljaška 11, 21310 Omiš, s početkom u 9:30 sati. O javnom izlaganju sastavljen je Zapisnik čiji je sastavni dio i evidencija prisutnih na javnom izlaganju.

U roku označenom u Obavijesti o javnom uvidu na Prijedlog Plana upravljanja zaprimljeno je 33 očitovanja, prijedloga ili primjedbi od strane:

- Mjesnog odbora Trnbusi,
- Luke Pavića, vlasnika zemljišta,
- Jure Mandalinić, vlasnika zemljišta,
- Upravnog odjela za zaštitu okoliša, komunalne poslove, infrastrukturu i investicije Splitsko-dalmatinske županije,
- Upravnog odjela za komunalno-stambene djelatnosti, uređenje prostora i zaštitu okoliša Grada Omiša i
- HEP Proizvodnje d.o.o., Proizvodno područje HE Jug Split.

Prihvaćene primjedbe su integrirane u konačni nacrt Plana upravljanja. Izvješće s javne rasprave objavljeno je na mrežnim stranicama Javne ustanove „More i krš“.

Rezultati procesa uključivanja dionika integrirani su u sve elemente Plana upravljanja, a ponajprije u aktivnosti. Prijedlozi aktivnosti koje nisu u nadležnosti rada Javne ustanove integrirani su na način da su, gdje god je to bilo moguće, osmišljene aktivnosti poticanja i suradnje Javne ustanove s nadležnim institucijama.

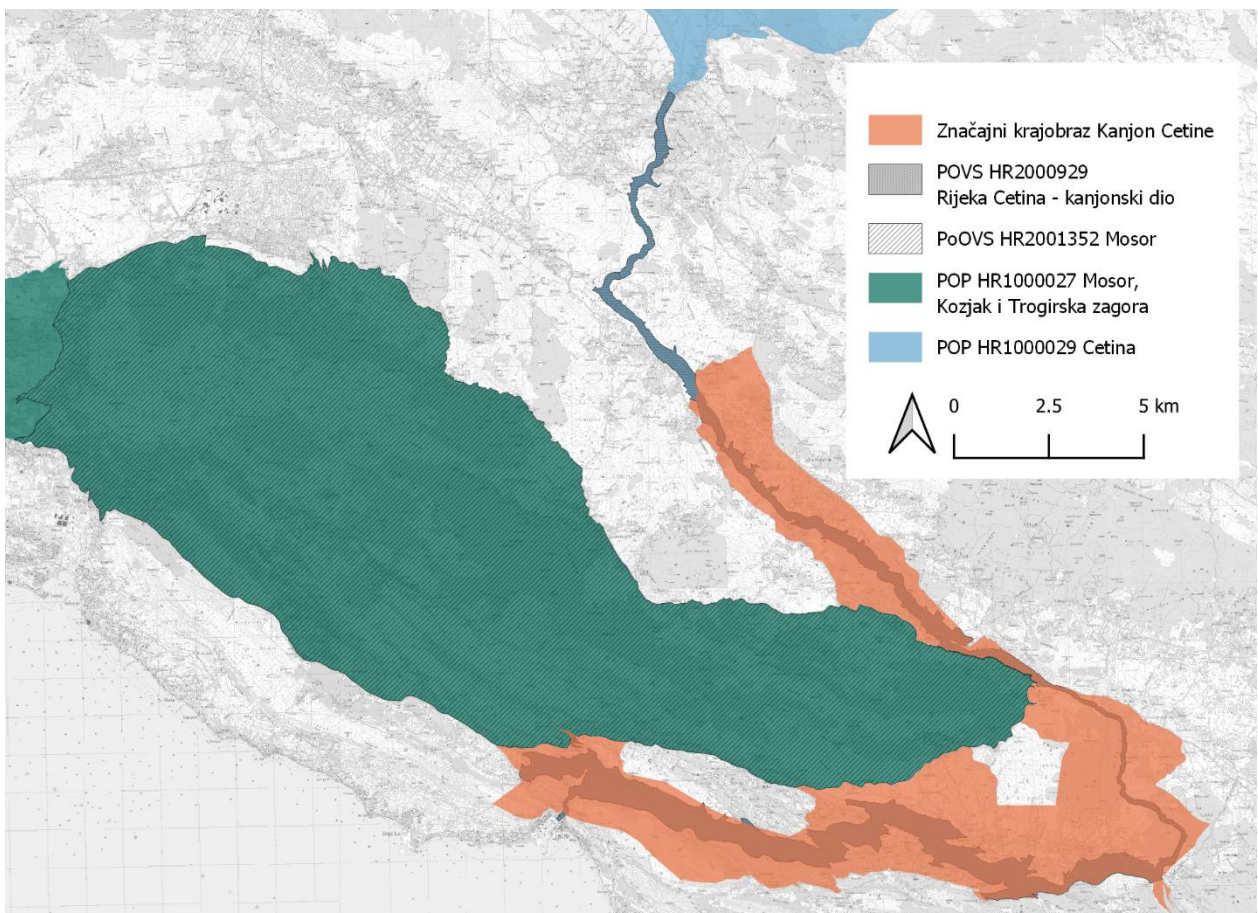
3. OPIS PODRUČJA

3.1. OPĆE INFORMACIJE

Sveukupno područje obuhvaćeno Planom upravljanja (Slika 1) smješteno je u Omiškom zaleđu prateći tok rijeke Cetine od Omiškog mosta do Triljskog mosta. Administrativno se područje nalazi u Splitsko-dalmatinskoj županiji te unutar 4 jedinice lokalne samouprave: Grada Trilja, Općine Šestanovac, Općine Zadvarje te Grada Omiša.

Područje ekološke mreže HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio obuhvaća rijeku Cetinu od Triljskog mosta nizvodno do Omiškog mosta i ulaska u ušće rijeke Cetine. Značajni krajobraz Kanjon rijeke Cetine proteže se prateći riječno korito, uz manja odstupanja, od brane Prančevići u Novim Selima sve do ušća u Jadransko more u Omišu. Područje POP Cetina HR1000029 ima puno veći obuhvat od ostala dva područja te započinje na južnim obroncima Dinare i prati tok rijeke Cetine nizvodno do ušća. Ovaj Plan upravljanja ne obuhvaća to čitavo područje, već samo u onaj dio koji se preklapa sa područjem ekološke mreže HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio.

Rijeka Cetina najduža je dalmatinska rijeka (101 km), a izvire nedaleko od Vrlike u istoimenom selu Cetina, podno jugozapadnih obronaka Dinare. Odatle teče kroz Cetinsko i Paško polje, ulijeva se u umjetno Peručko jezero, te dalje Hrvatačkim i Sinjskim poljem, nakon čega svoj put prema Jadranskom moru nastavlja najvećim dijelom kroz kanjon, s izuzetkom manjega plodnog proširenja u Blatu na Cetini.

Slika 3. Preklapanje zaštićenih područja i područja ekološke mreže obuhvaćenih planom upravljanja PU HR2000929

3.2. KLIMA

Na području kanjona Cetine prevladava sredozemna klima. Osnovne osobine sredozemne klime su suha i vruća ljeta te blage i vlažne zime. Srednje godišnje temperature opadaju u zaobalnom dijelu Dalmatinske zagore, a povećavaju se ukupne količine oborina. Temperature u zaobalnom dijelu područja u zimskim mjesecima često padaju ispod nule. U priobalju najviše oborina ima u zimskim mjesecima, dok su ljeta vruća i suha s malo oborina. Planinske barijere priobalja priječe veći utjecaj sredozemne klime na zaobalno područje, čiju unutrašnjost ona mjestimično prodire, više uz otvorene doline i preko nižih brdskih prijevoja, dok u ostatku zaobalja klima ima elemente kontinentalne klime. Prevladavajući vjetrovi su bura i jugo.

Područje zaleđa Dalmacije posebno vodene površine u priobalju čine izrazito osjetljivo područje na klimatske promjene (Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, NN 46/2020). U periodu do 2040. godine očekuje se smanjenje količine vode u vodotocima i na izvorištima, u podzemlju i snižavanje razine podzemnih voda. S druge strane, očekuje se porast razine mora pa time i značajnije zasljanjivanje rijeke Cetine. Očekuje se i porast temperature vode ali i povećana učestalost i intenzitet poplava i bujica. I drugi ekosustavi (kamenjarski, šumski) pod utjecajem su klimatskim promjena a tu su najosjetljivije vrste prilagođene na život u uskom rasponu ekoloških uvjeta, tzv. specijalisti i endemi. Strategija ujedno navodi da klimatske promjene već i sada dodatno potiču širenje invazivnih vrsta a u budućnosti se očekuje i sve veći pritisak tih vrsta na autohtona staništa i vrste.

3.3. BIORAZNOLIKOST

Bogata vegetacija mediteranskih rijeka, očuvana staništa suhih travnjaka, stijena sa hazmofitskim vegetacijom i starih prašumskih sastojina hrasta medunca te uz njih vezane ciljne, ugrožene i/ili rijetke biljne i životinjske vrste glavna su obilježja područja obuhvaćenog planom.

Za dva područja ekološke mreže obuhvaćena ovim PU, HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio i HR1000029 Cetina (u dijelu koji se preklapa sa područjem ekološke mreže HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio), ustanovljena su 2 stanišna tipa i 32 ciljne vrste (Tablica 2). Pri tom treba uzeti u obzir da se područje očuvanja značajno za ptice HR1000029 Cetina proteže na značajno većoj površini izvan granica samog kanjona, čije upravljanje nije pokriveno ovim PU. Za to čitavo područje je ustanovljeno 36 ciljnih vrsta ptica, a stručnjaci iz Udruge Biom su procijenili da se samo deset od tih 36 vrsta zaista pojavljuje na samom području kanjona, te su stoga samo one uvrštene i opisane u nastavku ovog poglavlja kao ciljne vrste ptica za PU 6034-1. Ostale ciljne vrste ptica HR1000029 POP Cetina (crnoprugasti trstenjak (*Acrocephalus melanopogon*), mala prutka (*Actitis hypoleucos*), jarebica kamenjarka (*Alectoris graeca*), primorska trepteljka (*Anthus campestris*), ćukavica (*Burhinus oedicnemus*), kratkoprsta ševa (*Calandrella brachydactyla*), zmijar (*Circaetus gallicus*), eja močvarica (*Circus aeruginosus*), eja strnjarica (*Circus cyaneus*) i eja livadarka (*Circus pygargus*), kosac (*Crex crex*), planinski djetlić (*Dendrocopos leucotos*), vrtna strnadica (*Emberiza hortulana*), planinska ševa (*Eremophila alpestris*), mali sokol (*Falco columbarius*), crvenonoga vjetruša (*Falco vespertinus*), ždral (*Grus grus*), sivi svračak (*Lanius minor*), ševa krunica (*Lullula arborea*), pjegava grmuša (*Sylvia nisoria*), crvenonoga prutka (*Tringa totanus*), značajne negnijezdeće (selidbene) populacije ptica (glavata patka *Aythya ferina*, patka batoglavica (*Bucephala clangula*), vivak (*Vanellus vanellus*)) obuhvaćene su planom upravljanja područjem Dinare i Cetine (PU 6001-1) gdje se prisutne i gdje je ključno fokus staviti na očuvanje populacija.

U nastavku se opisuje bioraznolikost područja kroz opis različitih ekosustava te vrsta vezanih uz te ekosustave (vodene, mozaičnih i kamenjarskih staništa, šumske i podzemne) te ostale ciljne vrste.

Tablica 4. Vodeni ekosustavi i vezane vrste

VODENI EKOSUSTAVI	
kôd i naziv stanišnog tipa (prema NKS)	vezane vrste
A. Površinske kopnene vode i močvarna staništa	
A.2.3. Stalni vodotoci	Cetinski vijun (<i>Cobitis dalmatina</i>)* Glavočić vodenjak (<i>Knipowitschia panizzae</i>)* Glavočić crnotrus (<i>Pomatoschistus canestrinii</i>)* Oštrulja (<i>Aulopyge huegelii</i>)* Primorska pastrva (<i>Salmo faroides</i>) Ilirski klen (<i>Squalius illyricus</i>) Jegulja (<i>Anguilla anguilla</i>) Cetinska ukliva (<i>Telestes ukliva</i>) Morska paklara (<i>Petromyzon marinus</i>)* Divlja patka (<i>Anas platyrhynchos</i>) Veliki ronac (<i>Mergus merganser</i>) Vidra (<i>Lutra lutra</i>)
A.2.7. Neobrasle i slabo obrasle obale tekućica	vrste riba navedene pod A.2.3. (mrijest)
A.4.1. Trščaci, rogozici, visoki šiljevi i visoki šaševi	Čapljica voljak (<i>Ixobrychus minutus</i>) Vodomar (<i>Alcedo atthis</i>) vrste riba navedene pod A.2.3. (mrijest)

*ciljne vrste područja ekološke mreže

Uz vodene ekosustave vezana su staništa površinskih kopnenih voda i močvarna staništa. Zajednice trščaka, rogozika, visokih šiljeva i visokih šaševa obrađuju rubove rijeka, potoka, kanala, ali i površine s visokom razinom podzemne vode. U plitkim vodenim bazenima razvijaju se zajednice trske i rogoza. Na močvarnim površinama uz Cetinu i na poljima s visokim vodostajem podzemnih voda razvijaju se i obrađuju velike površine trščaci, među kojima prevladava trska, dok su ostale vrste rijetke i javljaju se uglavnom pojedinačno (Budimir-Bekan i Kurtović Mrčelić, 2019).

Zbog svojih specifičnosti, kao što su međusobna povezanost s krškim poljima jugozapadne Bosne i Hercegovine, te zbog miješanja slatke i slane vode na donjem dijelu toka, rijeku Cetinu karakterizira vrlo specifična ihtiofauna, koju čini veći broj endemičnih vrsta riba (COAST, 2009). U rijeci Cetini je do sada zabilježeno 24 vrste riba od kojih su devet endemi jadranskog sliva (Mrakovčić i sur., 2006.), a najbrojnije su autohtone vrste primorska pastrva (*Salmo faroides*), ilirski klen (*Squalius illyricus*) i jegulja (*Anguilla anguilla*) (Vitas i sur. 2012). Potočna pastrva i ilirski klen su rasprostranjeni duž čitavog toka, osim u bočatom dijelu, dok je jegulja najbrojnija u donjem dijelu rijeke.

U kanjonskom dijelu Cetine prisutne su i četiri ciljne vrste riba, koje su ujedno i strogo zaštićene sukladno Pravilniku o strogo zaštićenim vrstama (NN 144/13 i NN 73/16). **Cetinski vijun (*Cobitis dalmatina*)** ističe se kao endem rijeke, gdje živi u sporo tekućim i ujezerenim dijelovima. Nastanjuje područja hladnijih voda te pjeskovita i šljunkovita dna ili ona obrasla gustom podvodnom vegetacijom. Obitava na području između Čikotine lađe i Blata na Cetini, Galići (Budimir-Bekan i Kurtović Mrčelić, 2019). **Cetinska ukliva (*Telestes ukliva*)** također je endem rijeke Cetine, koji se dio godine povlači u izvore i podzemna staništa. **Glavočić vodenjak (*Knipowitschia panizzae*)** i **glavočić crnotrus (*Pomatoschistus canestrinii*)** endemi su jadranskog sliva rasprostranjeni u tranzicijskim, bočatim vodama, pa tako i u dijelovima Cetine bližima ušću rijeke. Staništa su im muljevita dna, grubi pijesak, grubi šljunak, ponekad kamenje i stijene. **Oštrulja (*Aulopyge huegelii*)** obitava u tekućim vodama krških terena, i to uglavnom ponornicama. Naseljava vodotoke s brzom i čistom vodom te jezera i akumulacije na tim vodama. Živi u jatima koja u jesenskom razdoblju vjerojatno migriraju u podzemne vode, a u proljeće, kada razina vode poraste, vraćaju se u nadzemne tokove (Zonacija

U donjem toku rijeke Cetine i kod ušća obitava i ciljna vrsta kružnoustice **morska paklara (*Petromyzon marinus*)**, nedovoljno istražena anadromna vrsta koja u slatke vode Cetine dolazi na mrijest (Zonacija HR2000929 Rijeka Cetina - kanjonski dio).

Sisavac euroazijska **vidra (*Lutra lutra*)**, strogo zaštićena vrsta, je osamdesetih godina zabilježena na ovom području, međutim prema novijim podacima njena prisutnost u kanjonu Cetine nije potvrđena (Šijan, 2009), iako postoje povremene dojave od strane lokalnog stanovništva.

Ciljne vrste ptica koje povezujemo s vodenim ekosustavima su **divlja patka (*Anas platyrhynchos*)**, **veliki ronac (*Mergus merganser*)**, **čapljica voljak (*Ixobrychus minutus*)** i **vodomar (*Alcedo atthis*)**. Divlja patka česta je vrsta na rijeci Cetini no točan broj gnijezdećih parova nije ustanovljen (SDF). Vrlo je prilagodljiva i može gnijezditi u parkovima, u kanalima uz gradove pa čak i uz obalu mora. Najčešća je i prepoznatljiva vrsta (Svensson i sur., 2018). Čapljica voljak većinom koristi tršćake uz tok rijeke Cetine. Vodomar koristi cijeli tok rijeke gdje postoje stršci na obali s kojih može loviti (stabla, grmlje, trska) ali se gnijezdi isključivo u strmoj odronjenoj obali čega je na Cetini jako malo. Čapljica voljak zimi seli dok vodomar cijele godine obitava uz Cetinu (Bioportal). Pretpostavka je da se uz tok rijeke Cetine nalazi do 25 parova čapljice voljak (velikom većinom uzvodno od Trilja (gniježđenje nizvodno od Trilja tek treba potvrditi) i tek nekoliko parova vodomara (Bioportal, dionička radionica). Iako su zabilježeni i u samom kanjonu rijeke Cetine, gniježđenje vodomara u tom području nije potvrđeno (dionička radionica).

Osim ciljnih vrsta, zanimljivo je spomenuti i vretenca kao vrlo zanimljivu skupinu za koju se pretpostavlja da broji zanimljive i ugrožene vrste na ovom području.

Osim toga, vrlo je zanimljiva na svijetu jedina koralinska slatkovodna alga (*Pneophyllum cetinaensis*), koju su 2016. godine opisali znanstvenici s Instituta za oceanografiju i ribarstvo. Alga je rasprostranjena gotovo cijelim tokom rijeke i potencijalni je pokazatelj kvalitete vode Cetine. Vrsta je ujedno jedina koralinska alga koja je zabilježena u slatkoj vodi, za sada samo u Cetini, što je čini iznimno rijetkim i vrijednim tipom organizma.

Tablica 5. Ekosustavi mozaičnih i kamenjarskih staništa i vezane vrste

KAMENJARSKI EKOSUSTAVI I MOZAIK STANIŠTA	
kôd i naziv stanišnog tipa (prema NKS/ekološkoj mreži Natura 2000)	vezane vrste
C.3.5. Submediteranski i epimediteranski suhi travnjaci / Istočno submediteranski suhi travnjaci (<i>Scorzoneretalia villosae</i>) (62A0)*	Rijetko i endemično bilje (kožasti kaćun (<i>Anacamptis coriophora</i>), vratizelja (<i>Anacamptis pyramidalis</i>) i sl.
B.1.3 Alpsko-karpatško balkanske vapnenačke stijene / Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom (8210)*	Ušara (<i>Bubo bubo</i>)* Sivi sokol (<i>Falco peregrinus</i>)* Hridna lastavica (<i>Ptyonoprogne rupestris</i>) Gavran (<i>Corvus corax</i>) Suri orao (<i>Aquila chrysaetos</i>) Piljak (<i>Delichon urbica</i>)
I.2.1. Mozaik kultiviranih površina	Rusi svračak (<i>Lanius collurio</i>) Žuti mukač (<i>Bombina variegata</i>)*

*ciljne vrste i stanišni tipovi područja ekološke mreže

Ciljni stanišni tip **Istočno submediteranski suhi travnjaci (*Scorzoneretalia villosae*) (62A0)** su travnjaci submediteranske zone koji se dodiruju s kontinentalnim suhim travnjacima reda *Festucetalia valesiaca*, razvijaju se u uvjetima slabije izražene kontinentalne klime i u svoj sastav uključuju mnoge mediteranske elemente (Zonacija HR2000929 Rijeka Cetina - kanjonski dio). Procijenjeno je da na području ekološke mreže HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio suhi travnjaci pokrivaju veće površine na područjima uzvodno od područja Struge te u kompleksu sa stanišnim tipom **Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom (8210)** nizvodno od zaseoka Živaljići, u užem području kanjona. Vegetacija pukotina u karbonatnim stijenama mediteranskog i kontinentalnoga područja od nizina do planina pripada redovima *Potentilletalia caulescentis* i *Centaureo-Campanuletalia* (= *Asplenietalia glandulosi* p.p.). Ovaj stanišni tip, osim u kompleksu sa 62A0, pojavljuje se samostalno na području od zaseoka Lazančići, nizvodno do Zakučca.

Na stijenama kanjona Cetine nalazimo dvije ciljne vrste ptica: **ušaru (*Bubo bubo*)** i **sivog sokola (*Falco peregrinus*)**. Ušara je najveća europska sova. Baš kao i ostale sove, aktivna je uglavnom noću i u sumrak. Živi u malim gustoćama u priobalju, pa tako i na području kanjona rijeke Cetine, gdje koristi strme stijene za gniježđenje (Svensson i sur., 2019). Ušara je stanarica te je pretpostavka da se na cijelom području Cetine nalazi do 10 parova (SDF) dok u samom kanjonu, s obzirom na dostupan prostor, do 2 para te još 2-3 para u neposrednoj blizini kanjona (Kreševo polje, Veliki Prosik) (Budinski, usmeno).

Sivi sokol je dnevna ptica, također stanarica na području kanjona Cetine koja se gnijezdi na strmim liticama kanjona. Poznat je po svojoj brzini i spretnosti. Pretpostavlja se da se na području cijele Cetine gnijezdi do 4 para (SDF) dok u samom kanjonu postoji mogućnost za gniježđenje 1 do 2 para (Budinski, usmeno).

Mozaična kultivirana staništa, gdje nalazimo mozaik otvorenih površina kao što su pašnjaci i grmolike vegetacije (*Juniperus* i sl.), čine pogodna staništa za **rusog svračka (*Lanius collurio*)**, također ciljne vrste ovog područja. Rusi svračak je ptica selica koja zimuje u Africi, a na našim područjima obitava ljeti. Dnevna je ptica, kukcojed, poznat po pravljenu „smočnica“ gdje na bodljikave granje stabala zabada svoj plijen čuvajući ga za kasnije (Svensson i sur., 2019). Na području Cetine je često viđena ptica. Kanjon Cetine ne čini povoljno stanište rusog svračka sam po sebi, no redovito obitava na okolnom platou, tj. na pašnjacima i otvorenom staništu uz sam kanjon. Točna brojnost populacije do sada nije procijenjena no za potrebe ekološke mreže Natura 2000 napravljena je procjena do 3000 parova na području cijele Cetine (SDF).

Osim ciljnih vrsta ptica za područje ekološke mreže, na području kanjona rijeke Cetine nalazimo i druge značajne vrste ptica vezane upravo za specifičnost značajnog krajobraza, odnosno litice samog kanjona. To su gnijezdeće populacije hridne lastavice (*Ptyonoprogne rupestris*) i gavrana (*Corvus corax*), a bitno je spomenuti i surog orla (*Aquila chrysaetos*), čija su povremena gnijezda poznata na ovom području, no par od prije poznat istraživačima nije zabilježen tijekom istraživanja u 2018. i 2019. (Mikulić i sur., 2019). Na području značajnog krajobraza, kod Zadvarja i u Zakučcu, postoje i kolonije piljaka (*Delichon urbica*). Te su kolonije među rijetkima u Hrvatskoj koje se nalaze u prirodnom staništu (Budimir-Bekan i Kurtović Mrčelić, 2019).

Za mozaična staništa vezana je i ciljna vrsta **žuti mukač (*Bombina variegata*)**, vodozemac sunčanih, plitkih i toplih voda s malo vegetacije poput malih bara i lokvi na poplavnim ravninama i travnjacima te plitkih rubova rijeka (Zonacija HR2000929 Rijeka Cetina - kanjonski dio). Nema pouzdanih podataka o njegovoj rasprostranjenosti na užem području kanjona Cetine iako je poznato da se pojavljuje na poljoprivrednim površinama, uglavnom na flišu, iznad kanjona (npr. selo Gata).

Gmaz **crvenkrpica (*Elaphe situla*)** živi u kamenitim predjelima kanjona rijeke Cetine. Nalazimo ju na sunčanim staništima, pogotovo ako ono obiluje stijenama i biljnim pokrivačem koji joj služi kao zaklon.

Obitava i u blizini ljudi, pogotovo u vrtovima, vinogradima, maslinicima. Čitavo područje rasprostranjenosti crvenkrpice je izrazito malo i obuhvaća samo neposrednu riparijsku zonu uz rijeku Cetinu. Područja od Zadvarja do ušća obuhvaćaju i malo širi priobalni pojas i čine iznimno važna staništa za ovu vrstu.

Travnjačka staništa su bitna i za veliki broj rijetkih i endemičnih biljnih vrsta, poput orhideja (kožasti kaćun (*Anacamptis coriophora*), vratizelja (*Anacamptis pyramidalis*) i sl.).

Tablica 6. Šumski ekosustavi i vezane vrste

ŠUMSKI EKOSUSTAVI		
kôd i naziv stanišnog tipa (prema NKS)	površina (ha)	vezane vrste
E.3.5. Primorske, termofilne šume i šikare medunca	3002	Leganj (<i>Caprimulgus europaeus</i>)*
E.8.2. Stenomediterranske čiste vazdazelene šume i makija crnike	295	

*ciljne vrste područja ekološke mreže

Najveći dio kopnene površine značajnog krajobraza (56%) zauzimaju različiti tipovi šuma. Šume su najvećim dijelom primorske šume i šikare medunca (šume alepskog bora, primorskog bora, crnog bora, običnog čempresa i crnog bora, panjača medunca), a manjim dijelom čiste zimzelene šume i makija crnike (nacr PU). Posebnu važnost biološkoj, ali i kulturnoj raznolikosti ovog područja daje šumski kompleks na području Šćadina i Postinja u blizini sela Podgrađe i Kostanje. Radi se o vrijednoj i na Sredozemlju rijetkoj prašumi hrasta medunca koja se prostire na više od 3000 hektara, a koja svjedoči tradicijskom načinu života lokalnog stanovništva i njihovu iskorištavanju šume. Osim zbog svoga povijesnog i biološkog značaja, šuma Šćadin značajna je i zbog usluga ekosustava poput zaštite tla od erozije (vodom, snijegom, vjetrom), od osiromašenja i klizanja tla te pročišćavanja podzemnih i površinskih voda, stalnosti opskrbe vodom i sprečavanju njezina brzog otjecanja. Na području Šćadina pronađena i rijetka vrsta gljive resasti igličar (*Heridium erinaceus*) (Mekinić i sur., 2013).

Primorske, termofilne šume čine ključno stanište za opstanak ciljne vrste ptice **leganj** (*Caprimulgus europaeus*), iako mu vrlo važno stanište čine i kamenjarske čistine. Leganj na području Cetine ima gnijezdeću populaciju gdje je prisutan ljeti, od travnja do rujna, dok zimi obitava u Africi. Prema procjeni izrađenoj za potrebe ekološke mreže, na području cijele Cetine obitava do 150 parova (Bioportal), no na području kanjona, razmjerno površini povoljnog staništa, za očekivati je tek desetak parova. Leganj je ptica aktivna noću kada ju je moguće čuti i zamijetiti.

Osunčani dijelovi šumskih staništa uz puteve i staze bitni su i za neke vrste orhideja, pa je tako na primjer na rubu bjelograbove šume uz cestu kroz Kučiće prisutan veliki broj jedinki crvene vratizelje (*Anacamptis pyramidalis*) i poneka jedinka vrste šiljorep (*Limodorum abortivum*), obje s popisa Bernske konvencije o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa².

² [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/LSU/?uri=CELEX:21979A0919\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/LSU/?uri=CELEX:21979A0919(01))

Podzemni ekosustavi i vezane vrste**Tablica 7.** Podzemni ekosustavi i vezane vrste

PODZEMNI EKOSUSTAVI	
kôd i naziv stanišnog tipa (prema NKS)	vezane vrste
H.1.1.3. Špilje i špiljski sustavi sa subtroglifnim kralješnjacima	dugonogi šišmiš (<i>Myotis capaccinii</i>)
H.1.2.1. Amfibijska kraška špiljska staništa	špiljski cjevaš (<i>Marifugia cavatica</i>)
H.1.3.1. Podzemne tekućice H.1.3.2. Podzemne stajaćice	čovječja ribica (<i>Proteus anguinus cf. anguinus</i>)

U području se nalazi veći broj speleoloških objekata pa čak i speleološki objekti - špilje u sedri. Istraživanja su rađena 50-tih godina za potrebe izgradnje akumulacija u područjima zahvata. Općenito, područje je speleološki slabo istraženo. Od šišmiša koji se hrane nad Cetinom, u samoj dolini rijeke ili na njenim rubovima, osobito je značajan dugonogi šišmiš (*Myotis capaccinii*), strogo zaštićena i ugrožena vrsta. Na predmetnom području zabilježeno je prisustvo čovječje ribice (*Proteus anguinus cf. anguinus*) i špiljskog cjevaša (*Marifugia cavatica*).

Ostale ciljane vrste

Škanjac osaš (*Pernis apivorus*) je preletnica kanjona Cetine i u jesenskoj i proljetnoj seobi. Nije vezan uz određena staništa jer preko ovog područja uglavnom samo prelijeće, ali je potencijalno ugrožen postavljanjem energetske infrastrukture po visokim kotama i grebenima (vjetroelektrane, dalekovodi).

3.4. GEORAZNOLIKOST**3.4.1. Geomorfologija**

Područje obuhvaćeno ovim Planom upravljanja u geomorfološkom smislu čini krški reljef s razvijenim tipičnim egzogenim i endogenim krškim oblicima koji se u skladu s geološkom podlogom dijeli u dvije reljefne cjeline. Prva cjelina proteže se od brane Prančevići do Zadvarja, gdje je vodotok rijeke Cetine usjekao svoj kanjon u krške zaravni karbonatnog kompleksa, dok se druga proteže nizvodno od slapova Gubavica do ušća gdje vodotok prelazi u pretežito flišku zonu. Od Prančevića do Blata na Cetini kanjon je usječen u Ugljanskoj zaravni s prosječnom nadmorskom visinom od 370 metara, koja se dalje proteže sjeverno od područja zaštite. Sjeveroistočno je zaravan Cista koja se proteže oko istoimenog mjesta na 450 metara nad morem s blagim nagibom prema sjeveroistoku. Na jugu je odijeljena od Zadvarske zaravni strmcmem visokim 180 metara. Zadvarska zaravan ujedno je i posljednja uz tok Cetine s prosječnom nadmorskom visinom od 250 metara. Kanjon Cetine od Prančevića do Gubavice jedinstvena je reljefna i hidrološka cjelina. Od Donjih Bilića nizvodno s dva skretanja prema jugu mijenja smjer prema jugozapadu prijelazom u fliški kompleks. Najveća visinska razlika otpada na područje slapa Gubavica. U dužini od 1,5 kilometra visina korita opada za 166 metara od čega je 48 metara stepenica Velike i sedam metara Male Gubavice. U ostatku kanjona nagib korita znatno je blaži, a reljefno priobalno područje kanjona osjetno razvedenije. Uzvodno od Radmanovih mlinica Cetina je usjekla korito mjestimično u flišu i u vapnence, gdje je oblikovala kratke brzace. Na pet mjesta Cetina je kroz grebene stvorila strme i kratke kanjonske prodore.

Najizraženiji prodor predstavljaju Tisne stine sjeverozapadno od Visečkog kuka te prodor između Komorjaka i Rata, neposredno pred ušće Cetine.

Dno korita rijeke Cetine uglavnom je kamenito, a samo mjestimično šljunkovito i pjeskovito. Kao iznimnu geomorfološku posebnost područja obuhvata Plana upravljanja potrebno je izdvojiti izdužena proširenja i udubljenja u stijenama - pasike, na čijem je dnu redovito nataložena crvenica. Veličine pasika kreću se od nekoliko centimetara do nekoliko metara, pri čemu su ove dublje pogodnije za uzgoj biljnih kultura. Na površini zaostalih stijena učestale su pojave škrapa različitih tipova i veličina koje su redovito na vrhu dublje i oštrije dok prema dnu postaju pliće i valovite. Na zaravnima su česte pojave ponikava na čijem je dnu također često nataložena crvenica.

3.4.2. Geologija

Tok rijeke Cetine nalazi se u središnjem dijelu Dinarida, području visoke tektonske razlomljenosti - posljedice alpinske orogeneze koja započinje početkom trijasa prije otprilike 240 milijuna godina te traje i danas. Današnji strukturni sklop oblikovan je od kraja krede prije približno 65 milijuna godina do danas tijekom nekoliko epizoda snažnih tektonskih pomaka, kao posljedica kolizije Jadranske karbonatne platforme i euroazijske kontinentalne ploče. Na prijelazu iz krede u kenozoik, prije približno 61 milijuna godina dolazi do intenzivnog boranja i izdizanja reljefa, a tijekom pirinejske faze u gornjem eocenu prije približno 37 milijuna godina ljuskanja i navlačenja. Kasniji neogenski pokreti manjeg su intenziteta i uvjetuju promjenu smjera stresa i stvaranja pretežito normalnih radijalnih rasjednih zona. Glavno obilježje ljusaka krila bora je zaokret od dinarskog smjera pružanja prema tzv. hvarskom smjeru istok - zapad. Donji tok Cetine dijeli dvije strukturne jedinice. Prvu čini mezozojski borani kompleks ili zona visokog krša koja obuhvaća prostor sjeverno od čela navlake Kozjak - Mosor - Biokovo, a druga Dalmatinska zona, tzv. tercijarni kompleks.

3.4.3. Hidrogeologija

Rijeka Cetina protječe kroz tri različita vododrživa kompleksa. Gornjim dijelom, od izvorišta do Trilja, protječe kroz krška polja. Na izlazu iz Sinjskog polja do Zadvarja Cetina usijeca kanjon gdje su oblikovani podzemni krški vodonosnici koji, ovisno o razini vodnog lica, dreniraju ili prihranjuju površinski tok kroz podzemne tokove. Od Zadvarja pa sve do ušća u Jadransko more protječe kroz fliški kompleks. Najveću količinu vode, gotovo 80 posto, prima iz pritoka Dabra, Peruće, Rumina, Kosinca, Rude i Graba u svom gornjem toku, između Vinalića i Trilja. Danas je prirodna cirkulacija podzemnih voda i rijeke Cetine znatno poremećena uzvodnim vodozahvatima hidroelektrana Peruće, Orlovac, Đale, Kraljevac, Zakućac i MHE Prančevići te umjetnim akumulacijama Buško Blato i Prančevići, od koji se GHE Zakućac, HE Kraljevac i MHE Prančevići nalaze unutar granica područja obuhvata Plana upravljanja. U propusnim vapnencima gornje krede, s kojima je fliš u izmjeni, oblikuju se manji viseći vodonosnici. Izvori se redovito pojavljuju na kontaktu karbonata s flišem na različitim nadmorskim visinama i uglavnom su povremenog karaktera, a u granicama područja obuhvata Plana upravljanja to su Vurnaže, Smovo i Lisičina. Najznačajniji je vodni objekt izvorište Studenci na desnoj obali Cetine, zapadno od Kostanja. Od hidrogeoloških posebnosti izdvajaju se slapovi Velika i Mala Gubavica u Zadvarju te slap Ilinac. Velika i Mala Gubavica smještene su u donjem toku rijeke u kojem je rijeka usjekla duboku, usku i neprohodnu dolinu. Slap Velika Gubavica visok je 49 metara, dok je slap Mala Gubavica visok 7 metara. Slap Ilinac povremeni je slap smješten u donjem dijelu riječnog kanjona u Zakućcu, visine je 130 metara, što ga čini najvišim povremenim slapom u Hrvatskoj.

U koritu i uz obalu Cetine česte su pojave sedre. Najrasprostranjenije su na području između izvora Studenci i korita Cetine. Na temelju strukture (inkrustacije i smjera rasta barijera) za pretpostaviti je da se sedra i danas taloži iz voda pritoka nizvodnije kada se zadovolje okolišni uvjeti za razvoj sedre. Na desnoj obali, gdje voda iz izvora Studenci utječe u Cetinu, česte su pojave sedrenih špilja u barijerama od kojih je najveća

dužine od 10 metara. U špiljama se redovito pojavljuju nakapnice u kojima se nakuplja procijeđena voda s površine. Na lokaciji su česti povremeni tokovi u sedri. Veće naslage fosilne sedre otkrivene su nizvodno od HE Kraljevac i na lijevoj obali kod Čikotine lađe (Vitas i sur., 2012).

Sedrene barijere doprinose obliku i građi korita (morfologiji) rijeke Cetine i kreiraju njenu krajobraznu vrijednost.

Temeljem podataka prikupljenih 2020. godine na lokalitetu Čikotina lađa (Izvešće o stanju površinskih voda u 2020. godini, 2022.), procjenjuje se da je ekološki potencijal vode u rijeci Cetini u statusu „umjereno“, što ukazuje da određeni parametri mjerenja izlaze iz preporučenih razina ili im je razina povišena. Za rijeku Cetinu to je koncentracija amonijevih spojeva koja premašuje preporučene razine. Podrijetlo amonijevih spojeva u rijeci može biti iz različitih izvora kao što su kanalizacijske vode, poljoprivredne površine ili farme životinja. Na mjernoj postaji lokaliteta Nejašmić, procjenjuje se da je ekološki potencijal u statusu „dobro“ no nedostaju podaci o biološkim elementima.

Temeljem podataka iz analize Stanja vodnih tijela koju provodi HV (Izvadak registra vodnih tijela, 2023.), gdje je rijeka Cetina od Trilja do ušća tj. na području Plana upravljanja, podijeljena na 5 vodnih tijela procjenjuje se da je na svim mjernim postajama **ekološki potencijal loš** i ne postiže ciljeve zaštite okoliša propisane Okvirnom direktivom EU o vodama (2000/60/EZ). Glavni razlog tome su hidromorfološki elementi koje čine hidrološki režim, kontinuitet toka, morfološki uvjeti i indeks korištenja (ikv), te su prva tri parametra na svim postajama u lošem stanju.

3.5. KULTURNA BAŠTINA

3.5.1. Materijalna kulturna baština

Burna i bogata povijest, tradicijski alati i obrti uz bogatu kulturu života i rada na području kanjona Cetine ostavile su značajne materijalne tragove sve do današnjih vremena u obliku prapovijesnih arheoloških nalazišta, povijesnih obrambenih tvrđava, utvrda, kula i gradina, riječnih mostova i mlinica sve do kamenih ruralnih cjelina i mnogih kamenih crkava, crkvice i kapelica. Cijelo područje uz rijeku Cetinu ima bogatu povijest, od naseljavanja prvih Ilira do stvaranja Poljičke republike i raznih povijesnih sukoba.

Najveći trag u povijesti i kulturi područja kanjona Cetine ostavile su **povijesne tvrđave, utvrde i gradine**, koje su većinom bile u funkciji obrane od neprijatelja te čuvanja mlinica i posjeda u zaleđu. Primjeri su tvrđava Starigrad (Fortica), strateški smještena na zapadnom vrhu omiške Dinare; utvrda Visuć, podignuta na prirodnoj hridi lijeve obale rijeke Cetine pokraj sela Podašpilja za čuvanje Radmanovih mlinica i prijelaza preko rijeke; kula Jerončić u Kostanjama, jedan od najljepših primjera pučke gradnje s fortifikacijskim obilježjima na području Poljica; utvrda Kunjak zapadnom dijelu Kučića te Kaštil Slanica, utvrda omiških gusara u razdoblju od XII. do XIV. stoljeća.

Na području kanjona nalazi se i veliki broj tzv. **kamenih ruralnih cjelina**. Njihova glavna obilježja su zbijena kamena arhitektura, strme uske ulice i terase podzidane suhozidom. Posebno su vrijedne i značajne ruralne cjeline Zakučca, Kostanja i Podgrađa, ali i brojne druge, posebice na području Novih Sela (Bradarići, Čikotina lađa i dr.). Na području Kostanja važno je spomenuti kuću povijesne poljičke junakinje Mile Gojsalić.

Među **materijalnim nasljeđem tradicijske poljoprivrede** ističu se Radmanove mlinice, Mlinica sela Podgrađe te ostaci mlinica i stupa u Studencima u Kostanjama. Osim riječnih mlinica, na području obuhvata Plana upravljanja vidljivi su za tradicijsku poljoprivredu važne pasike, vrtli, trasirani vinogradi i maslinici, pojate, bunari i lokve koje su se nekada upotrebljavale za ekstenzivni uzgoj blaga.

Na rijeci Cetini postoje brojni mostovi. Na području kanjona danas je najvrjedniji i najbolje očuvan Pavića most, koji se nalazi na rijeci Cetini između Podgrađa i Slimena. Važniji mostovi su i Most na Cetini u Kreševu Polju te Most na Čikotinoj lađi.

Od brojnih **sakralnih građevina** treba istaknuti crkvu sv. Jure u Gatima, koja je podignuta na mjestu prapovijesne gradine iznad kanjona rijeke Cetine, na brdu Gradac, crkvu sv. Antuna Opata u Naklicama te crkvu sv. Luke na groblju u Trnbusima. Na području kanjona postoje i mnoga **arheološka nalazišta**, poput arheološkog lokaliteta i ruralnog naselja te prapovijesne gradine na području Nejašmića, prapovijesne gradine Gradac u Podgrađu, nalazi neolitskog dobra na lokalitetu Ljut u Podgrađu te prapovijesne gomilice Ostrovica u Kostanjama. Od **spomenika** se ističe kip junakinje Mile Gojsalić, djelo Ivana Meštrovića smješteno na uzvisini nedaleko od sela Gata. U kanjonu Cetine nalazi se i jedinstveni primjer rane **industrijske arhitekture** u Dalmaciji, kompleks zgrada hidroelektrane Kraljevac u Zadvarju.

Važnost materijalne kulturno-povijesne baštine područja kanjona Cetine prepoznata je i na nacionalnoj razini, pa je tako veliki broj kulturnih dobara zabilježen u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (Tablica 8).

Tablica 8. Materijalna nepokretna kulturna dobra značajnog krajobraza „Kanjon rijeke Cetine“

Naziv dobra	Oznaka dobra	Klasifikacija	Naselje i JLS
Pavića most na rijeci Cetini	Z-5685	profana graditeljska baština	Podgrađe, Omiš
Mlinica sela Podgrađe	Z-5010	profana graditeljska baština	Podgrađe, Omiš
Kuća Mile Gojsalić	Z-5859	profana graditeljska baština	Kostanje, Omiš
Mlinice i stupe	RST-0861 1975.	profana graditeljska baština	Kostanje, Omiš
Kula Jerončić	Z-5739	profana graditeljska baština	Kostanje, Omiš
Ruralna cjelina Zakućac	RST-0743-1973.	kulturno-povijesna cjelina	Zakućac, Omiš
Crkva sv. Antuna Opata	Z-6300	sakralna graditeljska baština	Naklice, Omiš
Crkva sv. Luke na groblju	Z-6294	sakralna graditeljska baština	Trnbusi, Omiš
Crkva sv. Jure	Z-6298	sakralna graditeljska baština	Gata, Omiš
Tvrđava Starigrad (Fortica)	Z-5012	profana graditeljska baština	Omiš, Omiš

Izvor: Vlastita obrada JU More i krš prema podacima Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske

3.5.2. Nematerijalna kulturna baština

Uz vrijedna nepokretna kulturna dobra, područje obuhvata plana upravljanja bogato je i vrijednom nematerijalnom kulturnom baštinom. Stanovnici ovoga područja tako stoljećima baštine mnoga znanja i vještine, od brodogradnje koja datira još iz slavni vremena omiških gusara, pripreme autohtonih i tradicionalnih jela, tradicijskog načina života uz rijeku u vidu prijevoza drvenim brodovima, tradicijske

Bogata kultura života i rada se očituje u vidu folklornog stvaralaštva i tradicije, vinarstva, maslinarstva, vrtlarstva, suhozidne gradnje, gusarske brodogradnje, ribarstva te umijeća pripreme tradicijskih i autohtonih jela. Od folklornog stvaralaštva ističu se klapsko pjevanje, otkanje, glagoljaško pjevanje te ples Nijemo kolo. Vrtlarstvo je od davnina značajno za život ovih područja, pa bi se tako u selima, odmah pokraj kuća, nalazili vrtli, a do vrtala podvornice. Vinarstvo je nerazdvojjiv dio dalmatinskog života i rada, a na području kanjona Cetine uzgajaju se mnoge dalmatinske sorte vinove loze. U svojim konobama ili obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima uljari proizvode vrhunska maslinova ulja. Ribarstvo je nastalo kao dio tradicijskog života uz rijeku, a danas je prisutno u vidu lova pastrva i jegulja na trstiku, lingetice, te vršama postavljenim na jazove i kanaliće uz rijeku. Brodogradnja datira iz gusarskih vremena, a nekadašnje se gusarsko brodogradilište (reg. škver), u kojem su omiški gusari izrađivali i popravljali svoje poznate brodove omiške strijele (*Sagitte di Almissa*), nalazilo u Planovu. U pogledu umijeća pripreme tradicionalnih i autohtonih jela, najpoznatije jelo svakako je poljički soparnik, te jela od sočivica, saur od divljači i tradicijski načini pripreme jegulja, žaba te spuži, puževa u kojima su nekada uživali i omiški gusari.

Bogatstvu tradicijskog načina života, tradicijskih znanja i vještina ovih krajeva svjedoči i činjenica da su mnoga od njih prepoznata i zaštićena na nacionalnoj, a dio i na svjetskoj razini. Osim nematerijalnih kulturnih dobara evidentiranih u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, mnoga kulturna dobra na području ovog plana upravljanja nalaze se i na UNESCO-vom Reprezentativnom popisu nematerijalne baštine čovječanstva, i to Klapsko pjevanje, Nijemo kolo, Umijeće suhozidne gradnje, Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa.

3.6. KORIŠTENJE PROSTORA

3.6.1. Socio-ekonomske značajke

Područje obuhvaćeno Planom upravljanja uključuje 28 naselja i dijelove naselja četiri jedinice lokalne samouprave Splitsko-dalmatinske županije. Većina naselja ne nalazi se cijelom svojom površinom unutar granica područja, no stanovnici tih naselja prirodno gravitiraju i koriste navedeno područje. U naseljima na području kanjona prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine živ je 12.892 stanovnika, a u odnosu na Popis iz 1971. godine broj stanovnika smanjio se za nešto više od 20%. S druge strane, promatrajući kretanje broja stanovnika prema naseljima, najviše se povećao broj stanovnika u Omišu, za 413 osoba, a rast stanovnika bilježila su i ostala naselja koja administrativno pripadaju Gradu Omišu (Borak, Čisla, Naklice, Podašpilje i Tugare). Najveći broj stanovnika koncentriran je upravo na području grada Omiša, koji prostorno i zauzima najveći dio značajnog krajobraza, zatim općine Šestanovac, grada Trilja te naposljetku općine Zadvarje.

U pogledu gospodarstva, na području Značajnog krajobraza u 2017. godini ukupno je bilo aktivno 236 poduzeća sa sjedištem u naseljima značajnog krajobraza, od čega je najveći broj mikro poduzeća, preko 87 posto. Najveći broj poslovnih subjekata spada u djelatnosti trgovine na veliko i malo (19,07%) te u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (14,41 %). U poduzećima naselja na području kanjona bilo je zaposleno ukupno 1.774 ljudi, s ukupnom dobiti od 49,2 milijuna kuna (6,5 milijuna eura).

3.6.2. Povijesni razvoj područja

Čovjek Cetinskog kraja od davnina je vezan za rijeku i njezin kanjon te se koristi ovim prostorom i resursima za obavljanje raznih djelatnosti. Proširenjem granica zaštićenog područja 2016. godine, veliki broj naselja našao se unutar granica značajnog krajobraza, pa tako ljudi, rijeka i kanjon i danas žive zajedno. Nekada je najizraženija djelatnost u granicama značajnog krajobraza bila poljoprivreda, dok danas rijeka i kanjon daju značajne izvore prihoda lokalnom stanovništvu ponajviše kroz djelatnost turizma (ugostiteljstvo i usluge smještaja), posebice za potrebe pustolovnog turizma (rafting, kajaking, kanuing, kanjoning, slobodno penjanje i sl.), ali i hidroenergetike, vodoopskrbe te u manjoj mjeri industrije, šumarstva, poljoprivrede, lova i ribolova.

3.6.3. Postojeći oblici korištenja

Na rijeci Cetini duž njezina toka od izvora do ušća, izgrađeno je pet **hidroelektrana**, a u samim granicama obuhvata plana upravljanja nalaze se dvije: hidroelektrana Kraljevac i hidroelektrana Zakućac. Hidroelektrana Kraljevac izgrađena je na lijevoj obali rijeke Cetine uz naselje Zadvarje, a upotrebljava prirodni pad Velike i Male Gubavice. Sagrađena je 1912. godine, što je čini najstarijom hidroelektranom na rijeci Cetini. Hidroelektrana Zakućac izgrađena je 1962. godine u donjem toku rijeke Cetine, u neposrednoj blizini Omiša. Najveće je postrojenje na slivu rijeke Cetine, a po instaliranoj snazi i po mogućoj proizvodnji električne energije najveća je hidroelektrana u Hrvatskoj. Ulaganje u energetske korištenje rijeke Cetine bilo je pokretač uređenja, upotrebe vode i izgradnje na slivu rijeke, a riješen je i niz drugih vodnogospodarskih problema, kao što je osiguranje vodoopskrbe šireg područja, osiguranje vode za navodnjavanje poljoprivrednih površina i osiguranje obrane od poplava.

Voda rijeke Cetine upotrebljava se za **vodoopskrbu** područja Omiša, Makarskog primorja, otoka Brača, Šolte i Hvara te jednog dijela Splita vodom iz vodovoda Omiš - Brač - Hvar-Šolta-Vis pravcem Gata – Srinjine te vodovoda Makarskog primorja. Na području ZK nalazi se jedno izvorište – Studenci te tri dodatna vodozahvata (Gradac, HE Zakućac i HE Kraljevac). Nizvodno od Trilja pa sve do Zadvarja čini zaštitnu zonu izvorišta Jadra i Žrnovnice. Oko izvorišta Studenci također se nalazi vodozaštitna zona koja zahvaća područje u krugu 2 km iznad samog izvorišta. Vodoopskrbom i odvodnjom naselja značajnog krajobraza upravljaju dva komunalna društva - Vodovod Omiš d.o.o., koji pokriva područje Omiša, Šestanovca i Zadvarja, te Vodovod i odvodnja Cetinske krajine d.o.o., koji pokriva područje Trilja.

Rijeka Cetina, okružena bujnim zelenilom, s više prekrasnih otočića, mjestimično posve mirna sa svim svojim brzacima i kanjonskim klisurama predstavlja područje koje pruža nezaboravan doživljaj posjetiteljima. Svojom jedinstvenošću i prirodnim resursima pogodnima za razvoj **pustolovnog turizma** na rijeci posljednjih su se godina razvile i pojačale aktivnosti poput raftinga, kajakinga, kanuinga, zipline, penjanja i sl. Osim pustolovnog turizma na području kanjona razvijeno je i **ugostiteljstvo** te pružanje **usluga smještaja**. Turizam stoga predstavlja značajan izvor prihoda lokalnom stanovništvu i jedna je od najvažnijih gospodarskih djelatnosti stanovnika na ovom području.

Rafting, koji predstavlja spoj avanturizma, sporta i zabave, jedna je od najzastupljenijih pustolovnih aktivnosti, a slijede ga kajaking i kanuing te kanjoning. Važan je oblik pustolovne aktivnosti i zipline koji čini osam žica ukupne duljine 2.100 metara, a koje kreću od Visućgrada do dijela kanjona u kojem se smješten treći tunel. Na području značajnog krajobraza nalazi se 12 uređenih penjališta sa 175 smjerova raznih težina i dužina. Uz brojne pustolovne aktivnosti, ovo područje nudi mogućnosti za brojne rekreativne aktivnosti, od rekreativnog ribolova, pješaćenja, bicikliranja do vožnje turističkim vlakom od centra Omiša do Radmanovih mlinica. Unatoč iznimnim predispozicijama za njihov razvoj, ove aktivnosti još uvijek su u samim povojima, prvenstveno zbog nepostojanja odgovarajuće posjetiteljske infrastrukture. Unutar granica značajnog krajobraza nalazi se nekoliko uređenih pješačkih i biciklističkih staza. Najpoznatija je Poučna staza

Sv. Leopold Mandić, prva poučna staza na području Omiša otvorena za javnost 2009. godine. U sklopu projekta MedPaths uređene su staze Zakučac-Čišla, Zakučac-Dolac Gornji i Omiš-Truša.

Poljoprivredne parcele uz rijeku Cetinu koristile su se od davnina, no zbog krševitog tipa reljefa ovo područje nema puno obradive zemlje. Najviše se uzgajala vinova loza i masline, zatim trešnje, višnje i orasi. Pasike, oskudni komadići zemlje u kršu, i danas se koriste za poljoprivredne namjene, pretežito uzgoj loze, najčešće sorte Plavac mali. Poljoprivredne površine danas se obrađuju na intenzivan (konvencionalan) način, zbog čega se javlja potreba za vođenjem brige o održivom načinu uzgoja, čuvajući pritom prirodu i zadovoljavajuću kvalitetu života ljudi.

Stočarstvo je također prisutno na području kanjona, s registriranih 10 različitih pasmina goveda, te brojnim stadima ovaca i koza na 40 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG).

Od brane Prančevići do ušća u Jadransko more djeluju dva **športsko-ribolovna društva** (ŠRD), ŠRD Gubavica i ŠRD Cetina Sinj. Na temelju Ribolovno-gospodarske osnove i Godišnjeg plana gospodarenja, ŠRD Gubavica gospodari područjem od približno 1km nizvodno od brane Prančevići do ušća rijeke u Jadransko more u Omišu, dok ŠRD Cetina Sinj gospodari dijelom kanjona od brane Prančevići do 1km nizvodno od Čikotine lađe. ŠRD Cetina Sinj u dijelu prirodnog kanjona od brane Prančevići uredilo je dio obale (revir) za sportske ribiče koji se koriste ribolovnom tehnikom mušičarenja (engl. *fly fishing*), a s ulovljenom ribom postupaju na „ulovi i pusti“ način (engl. *catch and release*). Ribolov nadziru ribočuvari. ŠRD Gubavica bavi se sportskim ribolovom i organizacijom ribičkih natjecanja, rekreativnim ribolovom te kontinuirano svake godine vrši približavanje s najmanje 500 kilograma autohtone potočne pastrve.

Prema podacima iz 2019. godine (Informacijski sustav središnje lovne evidencije Ministarstva poljoprivrede), unutar granica obuhvata plana upravljanja, u cjelini ili djelomično nalazi se sedam **državnih lovišta**: XVII/9 Mosor, XVII/10 Omiška Dinara, XVII/116 Zamosorje gornje, XVII/123 Trilj, XVII/124 Kreševnica, XVII/142 Podmosorje, XVII/148 Zadvarje. Lovačke udruge koje gospodare lovištima smještenim dijelom u granicama značajnog krajobraza "Kanjon rijeke Cetine" su: Gornja Poljica (Srijane), Jedinstvo (Omiš), Kreševnica (Šestanovac), Mosor (Priko Omiš) i Osoje (Zadvarje).

Šume su na području obuhvata plana upravljanja većim dijelom u državnom vlasništvu. Na ovom području nalazi se osam gospodarskih jedinica kojima gospodare Hrvatske šume - Uprava šuma Podružnica Split (Tablica 9). Područje prekriva 3271,83 hektara šume i šumskog zemljišta, najviše šume alepskog bora, primorskog bora, crnog bora, običnog čempresa i crnog bora, panjača medunca, topola.

Tablica 9. Šumsko-gospodarske jedinice, razdoblja važenja Programa gospodarenja šumama i nadležne šumarije

Br.	Šumsko-gospodarska jedinica	Razdoblje važenja Programa gospodarenja šumama	Nadležna šumarija
1	Mosor-Perun	2014.-2023.	Split
2	Omiška Dinara	2014.-2023.	
3	Srednja Poljica	2016.-2025.	
4	Šćadin	2016.-2025.	
5	Kotlenice	2019.-2028.	
6	Blato na Cetini	2015.-2024.	Split/Imotski
7	Kopršnica	2014.-2023.	Sinj
8	Čemernica	2021.-2030.	Sinj

3.6.4. Pritisaci i prijetnje

Korištenje prostora na područjima obuhvaćenim Planom donosi sa sobom i niz pritisaka i prijetnji koje utječu na vrijednosti područja (Tablica 10.). Za područja obuhvaćena ovim Planom upravljanja korišteni SDF-ovi i procjena pritisaka i prijetnji koja je provedena u sklopu dioničkih i internih radionica tijekom izrade PU 6034-1.

Tablica 10. Pritisaci i prijetnje identificirani na područjima obuhvaćenim PU 6034-1 te vrijednosti EM na koje utječu

PRIJETNJA/PRITISAK	INTENZITET PRIJETNJE*	KRATKI OPIS PRIJETNJE	VRIJEDNOST/I NA KOJE UTJEČE
A02 Promjena tehnika uzgoja (uključuje sadnju višegodišnjih zeljastih kultura)	S	Napuštanjem se tradicionalni oblici poljoprivrede (ekstenzivno stočarstvo, manji vrtovi) i prelazi se na intenzivne oblike poljoprivrede (nasadi maslina, vinove loze) ili turizam. Šire ruralno područje stanovnici generalno napuštaju i sele u gradove ili namjenjuju sezonskom turizmu.	Kamenjarska i mozaična staništa
A03.02 Ne-intenzivna žetva / košnja	S		Vodena, kamenjarska i mozaična staništa
A03.03 Napuštanje / izostanak žetve i košnje	S		Vodena, kamenjarska i mozaična staništa
A04.03 Napuštanje pašnjačkih sustava, nedostatak ispaše	S		Vodena, šumska, kamenjarska i mozaična staništa
D01 Ceste, putevi i željezničke pruge	N	Izgradnja dodatnih puteva, cesta, mostova i tunela predstavlja prijetnju području s obzirom na potencijalnu fragmentaciju, uništavanje mikrolokaliteta ali i narušavanje krajobraza.	Vodena, šumska, kamenjarska i mozaična staništa, ciljne staništa i vrste, krajobraz
D02.01 Električni i telefonski kablovi	S	Električni kablovi u najvećoj mjeri predstavljaju prijetnju za sve ciljne vrste grabljivica. Problem predstavlja kolizija ptica sa kablovima i elektrokucija pri korištenju stupova od strane ptica.	Ciljne vrste ptica
F03.02 Uzimanje i uklanjanje životinja (kopneni)	S	Na području kanjona prepoznat je problem uzimanja čančara iz prirode.	gmazovi
G01 Sport i razonoda na otvorenom, rekreacijske aktivnosti	S	Na području kanjona Cetine pritisak je od strane avanturističkih sportova (rafting, kajaking, penjanje, zipline) i rekreacije koji se provode u osjetljivom periodu ili lokaciji i predstavljaju prijetnju zbog uznemiravanja ciljnih i značajnih vrsta te oštećuju ciljne stanišne tipove.	Vodena, šumska, kamenjarska, mozaična staništa, ciljne vrste
H01 Onečišćenje površinskih voda (limničkih i kopnenih)	V	Prijetnja je općenito antropogene naravi te uključuje različite oblike onečišćenja poput kanalizacijskih i otpadnih voda, pesticida, umjetnih gnojiva i sl.	Vodena, podzemna
H05.01 Smeće i kruti otpad	S	Onečišćenje okoliša, izvor umjetne i otrovne hrane za divlje životinje.	Vodena, šumska, podzemna, kamenjarska i mozaična staništa
IO1 Invazivne strane vrste	S	Prisutnost invazivnih stranih vrsta koje utječu direktno ili indirektno na ciljne vrste kao predatori ili negativnim utjecajem na stanište. Tu je naglasak na prisutnost	Ciljne vrste riba, vodena, šumska, kamenjarska i mozaična staništa

PRIJETNJA/PRITISAK	INTENZITET PRIJETNJE*	KRATKI OPIS PRIJETNJE	VRIJEDNOST/I NA KOJE UTJEČE
		invazivnih riba, plavog raka i široko rasprostranjene čivitinjače i pajasena.	
J02.05 Promjena hidrografskih funkcija, općenito	V	Uslijed korištenja vode za proizvodnju energije, poljoprivredu, potrebe naselja i sl. značajno se utječe na hidrološki režim Cetine, što uzrokuje promjene u sastavu i rasprostranjenosti staništa vezanih uz vodu (sam tok, vlažne livade, tršćaci i sl.). Osim nadzemnih voda, na promjene u hidrologiji izuzetno su osjetljivi i podzemni ekosustavi zbog količine i sastava podzemnih voda.	Vodena, podzemna, kamenjarska i mozaična staništa
J02.06 Crpljenje vode iz površinskih voda	S		Vodena, šumska, podzemna, kamenjarska i mozaična staništa
J03.02 Antropogeno smanjenje povezanosti staništa	S	Zbog fizičke barijere koju čine HE tok rijeke je prekinut što otežava prirodna kretanja riba, vidre i drugih vodenih vrsta.	Kamenjarska i mozaična staništa
K02.01 Promjene u sastavu vrsta (sukcesija)	V	Promjena u načinu gospodarenja (poljoprivredne prakse) uslijed napuštanja ruralnih područja od strane stanovnika, velike površine su pod utjecajem sukcesije. Osim sedrenih barijera i travnjaka, sukcesijom su zahvaćene i lokve.	Vodena (lokve), šumska, kamenjarska i mozaična staništa
L09 Požari	V	Ljetni požari predstavljaju rizik za sve tipove ekosustava jer osim uništavanja površinskog sloja vegetacije i staništa vrsta, uzrokuju i onečišćenje vode, eroziju tla itd.	Vodena, šumska, podzemna, kamenjarska i mozaična staništa
Erozija	S	S obzirom na geomorfologiju terena ali i generalno manjak tla s obzirom da se radi o izrazito krškom području, erozija predstavlja prijetnju šumskim i mozaičnim staništima. Posebno je izražena prijetnja nakon požara.	Kamenjarska i šumska staništa
Ilegalna sječa	S	Na području šume Šćadin prijetnju predstavlja i ilegalna sječa.	Šumska staništa
Ilegalno poribljavanje	S	Inicijative nesustavnog i nekontroliranog poribljavanja Cetine u svrhu povećanja raznolikosti i broja ribe predstavlja prijetnju autohtonim vrstama.	Vodeni ekosustav
Krivolov ribe	S	S obzirom na morfologiju terena otežana je kontrola područja a time i povećana prilika za krivolov ribe . s obzirom da je Cetina prepoznata kao zanimljiva rijeka za ribolov, pretpostavlja se da je i prisutnost krivolova značajna. Ovdje ona prvenstveno predstavlja prijetnju jer nije moguće educirati i kontrolirati ponašanje pri slučajnom ulovu ciljnih , ugroženih vrsta.	Ciljne i ugrožene vrste riba

* Intenzitet prijetnje: N= nizak, S=srednji, V= visoki

Izvor: Bioportal.hr, rezultati dioničkih i internih radionica u sklopu izrade PU 6034-1

4. UPRAVLJANJE

Ovaj dio Plana upravljanja definira viziju, teme i opće ciljeve, evaluira stanje po temama, postavlja posebne ciljeve upravljanja s pokazateljima, definira aktivnosti upravljanja s pokazateljima te prioritetima, suradnike i vremenski raspored, upravljačku zonaciju, financijske potrebe i način praćenja provedbe plana upravljanja.

Teme predstavljaju glavne cjeline Plana upravljanja koje se bave srodnim nizom pitanja. Opći ciljevi obuhvaćaju bit svake teme, a njihovim razdvajanjem na posebne ciljeve dobiva se jasnija slika onoga što se želi postići Planom. Pokazatelji posebnih ciljeva (indikator) omogućavaju praćenje njihova ostvarivanja. Posebni ciljevi ostvaruju se provedbom planiranih aktivnosti čiji pokazatelji omogućavaju praćenje provedbe Plana upravljanja i rada Javne ustanove.

Kako bi se dobio bolji uvid u raspored i prioritete pojedinih aktivnosti, napravljen je planirani vremenski raspored provedbe svih aktivnosti prema godinama te su navedeni suradnici u provedbi ključni za provedbu pojedinih elemenata ili cijele aktivnosti.

Zbog ograničenih ljudskih i financijskih kapaciteta definirane su prioritetne aktivnosti:

- Prioritet 1 – ključne aktivnosti koje se moraju poduzeti za vrijeme trajanja Plana upravljanja. Njihovo neispunjavanje narušava uspješnost cijelog plana upravljanja.
- Prioritet 2 – aktivnosti koje bi se trebale poduzeti za vrijeme trajanja Plana upravljanja. Iako postoji određena fleksibilnost, za neprovođenje ovih aktivnosti mora postojati dobar razlog.
- Prioritet 3 – aktivnosti koje su dugoročno važne i mogu se poduzeti kada vrijeme i/ili sredstva postanu dostupni te ako njihova provedba ne ugrožava provedbu aktivnosti 1. i 2. razine prioriteta.

4.1. VIZIJA

Kanjon rijeke Cetine je zeleno-plava oaza Dalmacije, područje izvornog krajobraza kanjona usječenog u krš i fliš, očuvane bioraznolikosti, sedrenih barijera i špilja i kulturnih vrijednosti na kojima se temelji suživot čovjeka i rijeke Cetine.

4.2. TEMA A. OČUVANJE PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

OPĆI CILJ A. Značajne vrste, stanišni tipovi, hidrogeomorfološka i krajobrazna obilježja kanjona Cetine su očuvani i zaštićeni.

4.2.1. Evaluacija stanja teme A

Kanjon Cetine područje je iznimnih bioloških, krajobraznih i geoloških vrijednosti, međutim zbog manjka sustavnih istraživanja i praćenja stanja nisu dostupni pouzdani i dugoročni podaci o njima. To se posebno odnosi na značajne i ciljne vrste i staništa, pa je tako u mnogim slučajevima iznimno teško procijeniti njihovo stanje očuvanosti. Stoga će znanstvena istraživanja u narednom periodu morati biti fokusirana na dobivanje stvarne slike o stanju na terenu, prikupljanje preciznijih podataka o njihovoj rasprostranjenosti i očuvanosti, te na temelju toga usmjeravanje upravljačkih aktivnosti prema održavanju ili poboljšanju pogodnih uvjeta

Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže (6034-1): Kanjon rijeke Cetine za njihov opstanak na području kanjona Cetine. Rezultati sustavnih florističkih, faunističkih, mikoloških i ekoloških istraživanja svakako će značajno pridonijeti učinkovitijem upravljanju ovim područjem.

Vodeni ekosustavi rijeke Cetine, pa tako i samog kanjona, pod velikim su utjecajem korištenja u hidroenergetske svrhe, koje dovodi do promjena biotopskih značajki rijeke te cijelog ekosustava i biološke raznolikosti. Tok rijeke se usporio, voda se zagrijava, mijenjaju se vrste vodenoga biljnog i životinjskog svijeta, spriječena je uzvodna i nizvodna migracija te se u određenoj mjeri gubi i veza s podzemljem krša. Sve to postupno dovodi do mijenjanja salmonidnog karaktera rijeke Cetine, što se naročito odražava na dvije trenutno najzastupljenije autohtone vrste riba, primorsku pastrvu (*Salmo faroides*) i ilirskog klena (*Squalius illyricus*). Na intenzivne promjene vodnog režima osjetljive su i ciljne vrste **cetinski vijun** (*Cobitis dalmatina*), **glavočić vodenjak** (*Knipowitschia panizzae*), **glavočić crnotrus** (*Pomatoschistus canestrinii*) i **oštrulja** (*Aulopyge huegelii*). Stoga je potrebno osigurati dovoljan protok vode a poseban fokus staviti na područja poznatih prirodnih mrjestilišta. Mrijesne zone treba obilježiti i čuvati od svakog negativnog utjecaja. U gornjem i donjem toku Cetine postoje prirodna mrjestilišta za primorsku pastrvu, tzv. trla. Unutar značajnog krajobraza njeno prirodno mrjestilište je Blato na Cetini. Tijekom razdoblja mrijesta pastrve, od 20. prosinca do 20. siječnja, trebaju postojati relativno visoke i stalne razine i protok vode u koritu. Na području pastrvskog područja preporučuje se uklanjanje svih prepreka koje otežavaju uzvodnu migraciju. Osim toga, u području nešto nizvodnije od "trla" treba izgraditi skloništa za mlađ potočne pastrve, koja se u gornjim dijelovima vodotoka zadržava do jeseni. Područje mrijesta pastrve vrlo je bitno i za ciljnu vrstu cetinskog vijuna pošto ovise o muljevitim staništima s riparijskom vegetacijom i mirnijom vodom. Takve lokalitete je potrebno kartirati i uzduž kanjona kako bi se zaštita mogla fokusirati na bitne lokalitete.

Nadalje, ne preporučuje se krčenje obalnog dijela vodotoka radi boljeg pristupa pri ribolovu jer krčenjem obalne vegetacije može doći do pojačane erozije, a samim tim i do pogoršanja životnih uvjeta. Kako je riblji fond potočne pastrve u rijeci oskudan, treba raditi na njegovu obogaćivanju, odnosno poribljavanju vodotoka. Poribljavanje koje provode ribolovna društva treba vršiti autohtonom pastrvom mriještenom i uzgajanom na ribogojilištu u Rudi.

Za ciljne vrste glavočića vodenjaka i crnotrusa te ciprinidne vrste ilirskog klena (*Leuciscus illyricus* Heck. Et Kn.), cetinsku uklivu (*Leuciscus ukliva* Heck.), primorsku jelšovku (*Leuciscus souffia muticellus* Bon.), **oštrulju** (*Aulopyge huegelii* Heck.) i srebrnog šarana (*Carassius auratus gibelio* Bloch) koje naseljavaju uglavnom donji i topliji dio rijeke Cetine, potrebno je osigurati potrebnu razinu vode u razdoblju od 30. travnja do 1. lipnja.

Uz promjenu razine vode u vrijeme mrijesta te inkubacije i ranog razvoja ličinki, glavni čimbenici koji pogoršavaju uvjete razmnožavanja na prirodnim staništima i mrjestilištima riba u Cetini su onečišćenje voda sredstvima za pranje, pesticidima (insekticidima) i drugim kemijskim sredstvima, štetna aktivnost ljudi koji u doba mrijesta na području mrjestilišta svjesno ili nesvjesno ometaju ribe, ličinke i mlad, te posebno krivolov na matične vrste riba.

S obzirom da rezultati Izvještaja stanja površinskih voda u Hrvatskoj ukazuju da na lokalitetu Čikotine lađe postoje povišene razine amonijevih spojeva, potrebno je utjecati na potencijalne izvore onečišćenja, kao što su ispuštanje otpadnih voda naselja i industrije te otpadnih voda poljoprivrednih površina. JU na godišnjoj razini dobiva podatke od HV o stanju voda, odnosno biološkim i fizikalno-kemijskim parametrima vode. Ključno je uspostaviti suradnju s HV koji prate i analiziraju stanje voda i vodnih tijela, Nastavnim zavodom za javno zdravstvo, JLS-ovima ali i lokalnom zajednicom kako bi se osvijestila o problematici onečišćenja voda.

S obzirom da analiza Stanja vodnih tijela koju provodi HV (Izvadak registra vodnih tijela, 2023.) na svim mjernim postajama u okviru ovog PU procjenjuje da je ekološki potencijal loš i ne postiže ciljeve zaštite

okoliša propisane Okvirnom direktivom EU o vodama (2000/60/EZ) i to zbog hidrološkog režima, kontinuiteta toka i morfoloških uvjeta, evidentno je da sektor vodnog gospodarstva mora poduzeti značajne mjere kako bi se osiguralo dobar ekološki potencijal. JU će nastaviti zagovarati ovo ključno pitanje opstanak Cetine.

Populacije gore spomenutih ciljnih vrsta riba ugrožene su prvenstveno zbog pregradnje rijeke Cetine i stalnih oscilacija vodostaja, te uništavanja prirodnih riječnih staništa uslijed intenzivne poljoprivrede i razvoja naselja. Isto tako, povećan je utjecaj stranih alohtonih i dunavskih vrsta (posebice štuke (*Esox lucius*) koja je predator za mnoge autohtone vrste), a populacije ciljnih vrsta riba su male, osjetljive i izolirane, te ovise o nekoliko staništa za mrijest. Ne postoji dovoljno podataka za procjenu stanja očuvanosti ovih populacija, stoga je potrebno provesti preliminarna istraživanja i inventarizaciju kako bi se mogle adekvatno uplanirati već zadane daljnje mjere očuvanja. Ciljna vrsta ovog područja je i **morska paklara** (*Petromyzon marinus*) čiji je status na području cijele Hrvatske nepoznat ali s pretpostavkom negativnog trenda. Paklara je migratorna vrsta koja dolazi na mrijest u Cetinu no trenutno je nepoznato u kojem broju i koja područja čine ključne lokalitete za njen mrijest na Cetini. Kako bi se osigurali uvjeti za mrijest ove vrste, nužno je detektirati lokalitete mrijesta i surađivati s ribolovnim društvima i pružateljima usluga kajakinga kako bi se spriječile aktivnosti koje bi mogle negativno utjecati na populaciju.

Ključno je uspostaviti redovitu komunikaciju i suradnju s ribolovnim društvima „Gubavica“ i „Sinj“ koji upravljaju i provode mjere očuvanja i zaštite ihtiofaune kako bi se prikupile ključne informacije o sastavu i prisutnosti vrsta te zajednički pristupilo upravljanju.

Populacije vodozemaca na području kanjona ugroženi su nestajanjem i fragmentacijom močvarnih i drugih vlažnih staništa, melioracijom, spuštanjem razine podzemnih voda, isušivanjem i nestajanjem bara, raznim poljoprivrednim mjerama (upotreba pesticida i mineralnih gnojiva, izgradnja prometnica koje čine prepreke vodozemcima prilikom migracija, unosom novih vrsta riba) te sve intenzivnijom urbanizacijom i izgradnjom. Stanje očuvanja ciljne vrste **žutog mukača** (*Bombina variegata*) na terenu nije poznato, ali s obzirom da obitava u malim stajaćicama (poput lokvi i kamenica gdje ljudi drže vodu), izvjesno je da je njegova rasprostranjenost iznimno ograničena te će za njegovo očuvanje biti potrebno aktivno održavati stajaćice gdje bude zabilježen

Čapljica voljak (*Ixobrychus minutus*) vrsta je za koju nedostaju kvalitetni podaci s područja Cetine a pretpostavka je da na cijelom području obitava do 25 parova. Trendovi populacije čapljice voljak na razini RH su nepoznati te je nužno što prije uspostaviti redoviti monitoring kako bi se ustanovilo brojnost i status vrste na Cetini. S obzirom da obitava i na području Cetine do Trilja ali i nizvodno od Trilja, nužno je da JU More i krš u koordinaciji s JU PP Dinara provodi istraživanja. Za njen opstanak ključni su trščaci koji su pod pritiskom turizma, naselja i poljoprivrednih površina te je nužno da se njima obrati posebna pažnja kako bi ih se očuvalo i zaštitilo od ljudskih aktivnosti koje predstavljaju prijetnju.

Još je nekoliko vrsta koje su vezane za vodu i vodena staništa, poput vidre (*Lutra lutra*), koralinske slatkovodne alge te vretenaca koje ugrožava onečišćenje voda i uređivanje vodenih tokova, ali i svi ostali zahvati koji utječu na izmjene prirodnih vodenih staništa. Ipak, prema posljednjim istraživanjima njena prisutnost na području kanjona je upitna, iako u posljednje dvije godine postoje dojave o njenoj prisutnosti od strane lokalnog stanovništva (Ivan Budinski, usm.). U narednom će periodu dakle trebati provesti terenska istraživanja kako bi se utvrdila njena prisutnost. Na području kanjona Cetine zabilježen je bizamski štakor (*Ondatra zibethicus*), invazivna vrsta o čijoj brojnosti i rasprostranjenosti na kanjonu Cetine se malo zna te je nužno utvrditi i pratiti stanje kako bi se omogućila sprječavanje daljnjeg širenja i kontrola populacije.

Poseban pritisak na prirodne vrijednosti predstavljaju i aktivnosti pustolovnoga turizma (rafting, kajaking-kanuing i sl.) koje se odvijaju tijekom ljetnih mjeseci kada je vodostaj rijeke najniži, oštećujući pritom riječnu sedru i riječni ekosustav. JU će kroz koncesijska odobrenja regulirati broj ljudi u plovilima i na taj način utjecati na težinu plovila kako bi izostala oštećenja sedre te će redovito pratiti njeno stanje.

Razlozi ugroženosti gmazova na području kanjona su nestanak povoljnih prirodnih staništa i područja razmnožavanja, a u posljednje vrijeme njihovo sve intenzivnije sakupljanje, uništavanje i lov u svrhu prodaje (posebno određenih vrsta guštera i zmija koje su karakteristične za sredozemno područje). Na području kanjona Cetine posebno su ugrožene vodene vrste gmazova barska kornjača (*Emys orbicularis*), bjelouška (*Natrix natrix*) i ribarica (*Natrix tessellata*) jer ih pogađaju problemi vezani za oscilacije vodnog režima, kao i vodozemce, te svi oni drugi negativni antropogeni utjecaji koja podnose vodena staništa. Zmija **crvenkrpica** (*Elaphe situla*), ciljna vrsta ekološke mreže, nedovoljno je istražena da bi se mogla procijeniti očuvanost njene populacije, pa je, kao i za većinu ostalih ciljnih vrsta, potrebno provesti terenska istraživanja s ciljem boljeg poznavanja njene rasprostranjenosti i očuvanosti. S obzirom da je česta na osunčanim staništima sa stijenama i vegetacijom, te u blizini ljudi u vrtovima, može se reći da ima čak više pogodnih staništa u dijelu značajnog krajobraza izvan područja ekološke mreže, pa je pri istraživanjima potrebno obuhvatiti i to šire područje. U pogledu aktivnosti koje JU provodi s ciljem očuvanja prirodnih vrijednosti, a vezano uz navedene vrste, bitno je izdvojiti i aktivnost preliminarnog kartiranja herpetofaune značajnog krajobraza koja se provodila od 2015. do 2018. godine. Prilikom kartiranja zabilježena je prisutnost žutog mukača i crvenkrpice na više lokaliteta, no nedostaje procjena populacije i njenog stanja.

Prisutnost ciljnih i ostalih značajnih vrsta ptica na području kanjona prati se redovnim obilascima stručne službe JU. Sustavna istraživanja koja bi dala kvalitetan uvid u stanje populacija na samom području kanjona svode se na istraživanje iz 2009. godine, kojim je dan pregled značajnih vrsta i preporuka za prioritete budućih istraživanja, bez detaljnih informacija o brojnosti ili stanju populacija. Izuzetak je suri orao (*Aquila cryseatos*), koji nije ciljna vrsta ekološke mreže ali za kojeg se 2019. godine na nacionalnoj razini radila *Stručna podloga za prijedlog Plana upravljanja surim orlom s akcijskim planom*. Temeljem istraživanja stručnjaka, ali i informacija dobivenih od lokalnog lovoovlaštenika, suri orao već par godina ne koristi postjeća gnijezda u kanjonu.

Za neke ciljne vrste ptica potrebno je najprije utvrditi prisutnost koja je upitna, poput **velikog ronca** (*Mergus merganser*), za kojeg je moguće da se pojavljuje u akumulacijama u kanjonu, ali još nije potvrđeno terenskim istraživanjem. Za **divlju patku** (*Anas platyrhynchos*) koja je česta vrsta na Cetini, ključno je pratiti brojnost negnijezdeće populacije koja zimuje u kanjonu Cetine. Za **vodomara** (*Alcedo atthis*) je poznato da se pojavljuje na području kanjona Cetine, no s obzirom da gniježđenje do sada nije ustanovljeno, potrebno je istraživanja usmjeriti na lokalitete s potencijalom za gniježđenje vodomara, osigurati njihovo očuvanje i pratiti populaciju vodomara u vrijeme gniježđenja.

Rusi svračak (*Lanius collurio*), kao i **leganj** (*Caprimulgus europaeus*) su vrste čiji je trend na razini RH nepoznat. Za područje kanjona Cetine izostaju podaci te je bitno provesti istraživanja kojima će se ustanoviti brojnost i status. S obzirom da zahtijevaju kompleksna, mozaična staništa te im trenovi zarastanja ali i intenziviranje poljoprivrede predstavljaju prijetnju, za njihovo očuvanje bitno je ustanoviti ključna područja te njihovu mozaičnost i mogućnost njenog očuvanja. Leganj je prvenstveno vezan za šumska staništa s obzirom da su to staništa ključna u fazi razmnožavanja te je bitno da se potrebe očuvanja staništa koja zahvaćaju i šumska područja, osiguravaju kroz suradnju s šumarskim sektorom.

Poznate najznačajnije prijetnje pticama su nestabilan i nizak hidrološki režim zbog regulacije vode hidroelektranama te gubitak staništa uslijed zarastanja kamenjarskih površina. Osim toga, poznate su i

prijetnje rekreativnog penjanja za ptice koje se gnijezde na liticama, npr. **sivi sokol** (*Falco peregrinus*) ali i velikog broja rekreativnih plovila (rafting, kajaking), koji u kritičnom periodu gniježdenja ptica mogu biti značajan izvor uznemiravanja, te onečišćenje, krivolov i elektrokucija na dalekovodima. Elektrokucija je prijetnja koja potencijalno ugrožava ne samo ptice gnjezdarice ovog područja, već i preletnice kao što je **škanjac osaš** (*Pernis apivorus*) za kojeg su podaci oskudni a trendovi na razini RH nepoznati. Od vrsta koje gnijezde, elektrokucija predstavlja izrazitu prijetnju **ušari** (*Bubo bubo*) za koju postoje poznati lokaliteti redovitog stradavanja (pronađeni su ostaci ptice ispod stupa dalekovoda; Ivan Budinski, usm.), što potvrđuje prisutnost i značajnost ove prijetnje. Međutim, kako ključni podaci o brojnostima ptičjih populacija za ovo područje nedostaju, tako su i utjecaji prijetnji na njih uglavnom pretpostavke temeljene na iskustvima stručnjaka s drugih područja. Kako bi se ustanovilo točno stanje, ali i omogućilo učinkovito očuvanje populacija ciljnih i značajnih vrsta ptica, bitno je u narednom periodu istraživanjima pristupiti sustavno s jasnim uputama o ključnim lokalitetima ali i prijedlozima mjera za uspješno očuvanje.

Ciljno stanište **Istočno submediteranski suhi travnjaci** (*Scorzoneretalia villosae*) (62A0) nedovoljno je istraženo za pouzdanu procjenu stanja očuvanja, ali je izvjesno da je bitno ugroženo zarastanjem zbog napuštanja stočarstva. Potrebno je provjeriti na terenu jesu li sve površine definirane u zonaciji područja ekološke mreže zaista taj stanišni tip, s obzirom da je procjena rađena prema snimkama pa postoji sumnja da su određene površine zapravo drugi stanišni tip. Za poligone gdje će biti potvrđen ovaj stanišni tip, potrebno je uspostaviti mjere aktivnog očuvanja poput košnje i/ili kontroliranog paljenja. Dodatno, na travnjacima je potrebno provesti floristička i fitocenološka istraživanja zbog prisutnosti orhideja i endemičnih vrsta.

Veliki problem predstavlja činjenica da na području kanjona Cetine ne postoji cjelovita i sustavna inventarizacija biljnog svijeta na čemu bi svakako trebalo poraditi. Jedna od biljnih vrsta koja zaslužuje pozornost je čivitnjača (*Amorpha fruticosa*), koja stvara ogromne količine sjemena koje raznosi voda. Alohtona je vrsta koja je ušla u sastav prirodne vegetacije i nezaustavljivo se širi uz Cetinu te je potrebno mehanički odstranjivati prije cvatnje, u što treba uključiti i komunalne službe.

Pretpostavlja se da je **ciljno stanište Karbonatne stijene sa hazmofitskom vegetacijom** (8210) dobro očuvano jer nema većih prijetnji, osim djelomičnog (i sporog) zarastanja na manje strmim dijelovima, čime se može izgubiti tipična vegetacija tog stanišnog tipa, odnosno hazmofitske vrste. Do sada nisu rađena istraživanja ni praćenja stanja tih vrsta.

Od šumskih staništa povremeno se prati stanje prašumske sastojine hrasta medunca Šćadin, čija je očuvanost dobra iako se na nekim dijelovima javlja zarastanje. Također, manji dijelovi su devastirani: preko Šćadina i kanjona nizvodnije od Blata na Cetini u smjeru Šestanovca (JI) prolazi autocesta Split-Dubrovnik koja je djelomično devastirala prostor i narušila krajobraznu vrijednost tog područja. Devastacija je primijećena i kod predjela zvanog Postinje, pa će biti potrebno provesti revitalizaciju tog dijela šume. U prošlosti je bilo nešto ilegalne sječe, ali ona danas više ne predstavlja značajnu prijetnju.

Skupina šišmiša (Chiroptera), kao krajnjih predatora, pati od povećane upotrebe pesticida, a ugrožava ih uznemiravanje i uništavanje kolonija prilikom mirovanja. Treba spomenuti i one vrste šišmiša koje se uglavnom hrane kukcima s površine vode ili iznad vode, a ličinke tih kukaca osjetljive su na promjenjive uvjete. JU nema podatke o brojnosti i zastupljenosti šišmiša a istraživanja se planiraju provoditi u narednim godinama.

Područje kanjona rijeke Cetine je speleološki slabo istraženo i JU će u narednom razdoblju pokrenuti rekognosciranje i istraživanje te kartiranje objekata.

Brojne kopnene i vodene životinjske vrste ugrožene su krivolovom koji je potrebno suzbijati. Nažalost zabilježen je i nekontrolirani ribolov od strane sportskih ribolovaca uz sve više prisutni krivolov

Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže (6034-1): Kanjon rijeke Cetine nedozvoljenim ribolovnim alatima. JU će stoga surađivati s lovoovlaštenicima i ovlaštenicima ribolovnog prava a kako bi se osiguralo očuvanje bioraznolikosti, posebno ptica i ihtiofaune. Također, čuvarska služba će postupati u slučaju ilegalnih radnji i reagirati prema nadležnim institucijama.

S obzirom na bogatstvo georaznolikosti kojim područje kanjona Cetine obiluje a obuhvaća raznolike krške geomorfološke oblike kao što su kanjon rijeke, izvor Studenac, naslage sedre, podzemni objekti, slapovi (Velika i Mala Gubavica), krške zaravni, pasike i dr., velika je potreba za provedbom istraživanja. Potrebno je provesti istraživanja – popisati i utvrditi geoekološko stanje georaznolikosti. Istraživanja je potrebno usmjeriti kako bi se ustanovila očuvanost lokaliteta, uspostavila potrebna zaštita te definirala geobaština kao ključni geološki lokaliteti kojim će se očuvati jedinstvenost kanjona ali i interpretirati šire područje kanjona i rijeke Cetine.

Stanje georaznolikosti je zadovoljavajuće. Sedra je zbog klimatskih promjena, regulacije vodotoka i turističkih aktivnosti najugroženija.

U suradnji sa stručnjacima potrebno je provoditi i kontinuirano praćenje stanja učinaka klimatskih promjena na georaznolikost i bioraznolikost ovog područja. To se posebno odnosi na ciljne vrste i stanišne tipove, ali kako bi se učinke moglo bolje procijeniti, potrebno je pratiti i druge vrste i stanišne tipove za koje na nacionalnoj razini postoje monitoring protokoli, te pratiti ostale pokazatelje klimatskih promjena za što je potrebno ojačati kapacitete JU.

Tablica 11. Trend populacije, ciljevi očuvanja i stupanj očuvanosti ptica za područje HR1000029 Cetina (dio koji se preklapa s HR2000929 Rijeka Cetina-kanjonski dio)

Trend populacije	Cilj očuvanja	Stupanj očuvanosti
<p>Trend populacije: +pozitivan, = stabilan, x nepoznat, -negativan, F fluktuirajući, u nesiguran sukladno https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/ za razdoblje 2013.-2018.</p> <p>Pokazatelj očuvanja: sukladno nacrtu ciljeva i mjera očuvanja ciljnih vrsta i stanišnih tipova područja ekološke mreže (MINGOR, 2021)</p> <p>Stupanj očuvanosti: razina očuvanosti strukture i funkcije prirodnog staništa: A = izvrsna očuvanost, B = dobra očuvanost, C = prosječna ili smanjena očuvanost, sukladno SDF-u područja na https://www.bioportal.hr/gis/</p>		
vodomar (<i>Alcedo atthis</i>) – gnijezdeća populacija		
<p>Trend populacije u EU =</p> <p>Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x</p>	<p>Očuvana populacija i staništa (riječne obale, područja uz spore tekućice i stajaće vode) za održanje gnijezdeće populacije od 3-4 p.</p>	B
ušara (<i>Bubo bubo</i>)		
<p>Trend populacije u EU =</p> <p>Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x</p>	<p>Očuvana populacija i staništa (stjenovita područja, kamenjarski travnjaci) za održanje gnijezdeće populacije od 50-70 p.</p>	B
leganj (<i>Caprimulgus europaeus</i>)		

Trend populacije	Cilj očuvanja	Stupanj očuvanosti
Trend populacije u EU + Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x	Očuvana populacija i staništa (garizi, mozaična staništa s ekstenzivnom poljoprivredom) za održanje gnijezdeće populacije od 350-500 p.	B
<i>sivi sokol (Falco peregrinus)</i>		
Trend populacije u EU + Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x	Očuvana populacija i staništa za gniježđenje (visoke stijene, strme litice) za održanje gnijezdeće populacije od 3-5 p.	B
<i>čapljica voljak (Ixobrychus minutus) – gnijezdeća populacija</i>		
Trend populacije u EU x Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x	Očuvana populacija i staništa (močvare s tršćacima) za održanje gnijezdeće populacije od 30-50 p.	B
<i>rusi svračak (Lanius collurio)</i>		
Trend populacije u EU + Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x	Očuvana populacija i staništa (otvorena mozaična staništa) za održanje gnijezdeće populacije od 13000-18000 p.	B
<i>škanjac osaš (Pernis apivorus)</i>		
Trend populacije u EU = Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x	Očuvana populacija i pogodna struktura šuma za održanje gnijezdeće populacije od 1-2 p.	B
<i>divlja patka (Anas platyrhynchos)</i>		
Trend populacije u EU - Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x	Očuvana populacija i pogodna staništa za ptice močvarice tijekom preleta i zimovanja (vodena staništa s dostatnom vodenom i močvarnom vegetacijom, pličine) za održanje značajne brojnosti preletničkih i/ili zimujućih populacija i to ukupnu brojnost jedinki ptica močvarica kao i brojnost onih vrsta koje na području redovito obitavaju s >1% nacionalne populacije ili >2.000 jedinki	C
<i>Veliki ronac (Mergus merganser)</i>		
Trend populacije u EU - Trend populacije u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 12. EU Direktive o pticama x	Očuvana populacija i staništa (okomite stjenovite obale akumulacije) za održanje značajne gnijezdeće populacije	B

Tablica 12. Stanje očuvanosti, ciljevi očuvanja i stupanj očuvanosti za staništa i vrste područja HR2000929 Rijeka Cetina-kanjonski dio

Stanje očuvanosti	Cilj očuvanja	Stupanj očuvanosti
<p>Stanje očuvanosti: FV-povoljno, XX-nepoznato, U1-nepovoljno-neodgovarajuće, U2-nepovoljno-loše, sukladno https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/, za razdoblje 2013.-2018.</p> <p>Pokazatelj očuvanja: sukladno nacrtu ciljeva i mjera očuvanja ciljnih vrsta i stanišnih tipova područja ekološke mreže (MINGOR, 2021)</p> <p>Stupanj očuvanosti: razina očuvanosti strukture i funkcije prirodnog staništa: A = izvrsna očuvanost, B = dobra očuvanost, C = prosječna ili smanjena očuvanost, sukladno SDF-u područja na https://www.bioportal.hr/gis/</p>		
62A0 Istočno submediteranski suhi travnjaci (<i>Scorzoneretalia villosae</i>)		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: U1</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: U1</p>	<p>Očuvano 185 ha postojeće površine stanišnog tipa i 20 ha postojeće površine stanišnog tipa koji dolazi u kompleksu sa stanišnim tipom 8210 Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom</p>	A
8210 Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: U1</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: FV</p>	<p>Očuvano 200 ha postojeće površine stanišnog tipa i 20 ha postojeće površine stanišnog tipa koji dolazi u kompleksu sa stanišnim tipom 62A0 Istočno submediteranski suhi travnjaci (<i>Scorzoneretalia villosae</i>)</p>	A
žuti mukač (<i>Bombina variegata</i>)		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: U1</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: XX</p>	<p>Očuvana pogodna staništa za vrstu (šume, privremene i stalne stajačice unutar šumskog područja; poplavne ravnice i travnjaci te riparijska područja) u zoni od 1645 ha</p>	B
crvenkrpica (<i>Zamenis situla</i>)		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: FV</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: FV</p>	<p>Očuvana pogodna staništa za vrstu (otvorena, sunčana i suha staništa, osobito kamenita i stjenovita staništa s nešto vegetacije koja imaju dovoljno zaklona i potencijalnih skrovišta poput rijetke makije i gariga, kamenjarskih livada i pašnjaka, suhozida; obradive površine: vinogradi, vrtovi, maslinici) u zoni od 1645 ha</p>	B
oštrulja (<i>Aulopyge huegelii</i>)		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: U1</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: U1</p>	<p>Očuvana pogodna staništa za vrstu (pridnena staništa s pjeskovitim i muljevitim supstratom ili dna obrasla vegetacijom) unutar 50 km riječnog toka</p>	C
cetinski vijun (<i>Cobitis dalmatina</i>)		

Stanje očuvanosti	Cilj očuvanja	Stupanj očuvanosti
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: U1</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: U1</p>	<p>Očuvana pogodna staništa za vrstu (pridnena staništa sporo tekućih dijelova vodotoka, s pjeskovitim, muljevitim i šljunkovitim supstratom ili dna obrasla gustom vegetacijom) unutar 50 km riječnog toka</p>	B
<i>cetinski vijun (Cobitis dalmatina)</i>		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: U1</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: U1</p>	<p>Očuvana pogodna staništa za vrstu (donji tokovi rijeka u koje migriraju na mrijest) unutar 19,5 km riječnog toka</p>	B
<i>morska paklara (Petromyzon marinus)</i>		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: U2</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: U2</p>	<p>Očuvana pogodna staništa za vrstu (donji tokovi rijeka u koje migriraju na mrijest) unutar 19,5 km riječnog toka</p>	B
<i>glavočić vodenjak (Knipowitschia panizzae)</i>		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: XX</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: XX</p>	<p>Očuvana pogodna staništa za vrstu (bočate vode s muljevitim, pjeskovitim i šljunkovitim dnom, priobalni pojas s golim kamenim obalama, priobalnim šaševima i vodenom vegetacijom, od površine do dubine od 9m) unutar 8 km riječnog toka</p>	B
<i>glavočić crnotrus (Pomatoschistus canestrinii)</i>		
<p>Stanje očuvanosti u EU za mediteransku biogeografsku regiju: U1</p> <p>Stanje očuvanosti u RH prema nacionalnom izvještaju temeljem članka 17. EU Direktive o staništima: U1</p>	<p>Očuvana pogodna staništa za vrstu (more i slatke vode blizu ušća sa muljevitim i pjeskovitim dnom te oskudnom vegetacijom ili prekriveno algom <i>Ulva</i> sp.) unutar 19,5 km riječnog toka</p>	C

TEMA A. Očuvanje prirodnih vrijednosti														
Opći cilj A. Značajne vrste, stanišni tipovi, hidrogeomorfološka i krajobrazna obilježja kanjona Cetine su očuvani i zaštićeni.														
Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored							Suradnici	Financije (EUR)
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.		
Posebni cilj AA: U sljedećih 10 godina ciljne vrste ptica vezane za vodena staništa očuvane su u skladu s ciljevima očuvanja i u suradnji s JU PP Dinara.														
Pokazatelj posebnog cilja AA: Očuvana populacija čapljice voljak i staništa (močvare s tršćacima) za održanje gnijezdeće populacije od 20-25 parova na cijelom području POP-a Utvrđen je status čapljice voljak, vodomara, velikog ronca i brojnost negnijezdeće populacije divlje patke. Očuvana negnijezdeća populacija divlje patke na razini zimskog prebrojavanja 2023. godine.														
POP/ ZK	istraživanje	AA1	Utvrđiti trenutno stanje ciljnih vrsta ptica vezanih za vodene ekosustave (čapljica voljak, vodomar, veliki ronac, negnijezdeća populacija divlje patke)	Izvešća o istraživanjima s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	1								VS, JU PP Dinara	10,000
POP/ ZK	monitoring	AA2	Provoditi zimsko prebrojavanje ptica (IWC)	Godišnji popisi ptica po lokacijama	1								VS, JU PP Dinara	0
POP/ ZK	monitoring	AA3	Provoditi redovito praćenje stanja čapljice voljak na ušću Cetine i Blatu na Cetini	Izvešća o provedenom praćenju stanja s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja (svake 2 godine)	1								VS, JU PP Dinara	0
POP/ ZK	monitoring	AA4	Provoditi redovito praćenje stanja populacije ronca na akumulacijama	Izvešća o provedenom praćenju stanja s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za	1								VS, JU PP Dinara	0

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.			
				prilagodbu upravljanja (svake 2 godine)														
POP/ ZK	suradnja	AA5	U suradnji s lovoovlaštenicima provoditi aktivnosti na očuvanju značajnih vodenih ptica	Održana edukacija za lovce na temu uznemiravanja ptica na otvorenoj vodi i druge neodržive prakse (krivolov, vabilice, noćna svjetla i sl.); zajednički terenski izlazak (min 1 u 2 godine), redovito odaslan poziv lovcima na sudjelovanje u IWC-u	1												VS, lovačka društva, JU PP Dinara	5,000
POP/ POVS/ ZK	regulacija	AA6	Spriječiti izgradnju turističkih staza kroz tršćake i krčenje obalnog područja	Spriječene sve inicijative izgradnje turističkih staza kroz tršćake na području ZK kanjon Cetine	1												JLS, MINGOR, DIRH	0
POP/ POVS/ ZK	regulacija	AA7	Surađivati s HEP Proizvodnjom na očuvanju staništa i vrsta na jezerima HE	Održan sastanak s predstavnicima HE Đale, HE Kraljevac i HE Zakučac jednom godišnje; poslani izvještaji IWC-a (zimskog prebrojavanja ptica s jezera)	2												HEP Proizvodnja	0

Posebni cilj AB: U sljedećih 10 godina vodena staništa su vrednovana i očuvana, a ciljne vrste vezane za vodena staništa očuvane su na razini ciljeva očuvanja, dok je ostala značajna flora i fauna vrednovana.

Pokazatelj posebnog cilja AB:

Očuvana pogodna staništa za cetinskog vijuna (pridnena staništa sporo tekućih dijelova vodotoka, s pjeskovitim, muljevitim ili šljunkovitim supstratom ili dna obrasla gustom vegetacijom) unutar 50 km riječnog toka.

Očuvana pogodna staništa za ribu glavočić vodenjak (bočate vode s muljevitim, pjeskovitim i šljunkovitim dnom, priobalni pojas s golim kamenim obalama, priobalnim šaševima i vodenom vegetacijom, od površine do dubine od 9m) unutar 8 km riječnog toka.

Očuvana pogodna staništa za glavočić crnotrus (more i slatke vode blizu ušća sa muljevitim i pjeskovitim dnom te oskudnom vegetacijom ili prekriveno algom *Ulva sp.*) unutar 19,5 km riječnog toka.

Očuvana pogodna staništa za morsku paklaru (donji tokovi rijeka u koje migriraju na mrijest) unutar 19,5 km riječnog toka.

Očuvana pogodna staništa za oštrulju (pridnena staništa s pjeskovitim i muljevitim supstratom ili dna obrasla vegetacijom) unutar 50 km riječnog toka.

Očuvana pogodna staništa za žutog mukača (šume, privremene i stalne stajačice unutar šumskog područja; poplavne ravnice i travnjaci te riparijska područja) u zoni od 1645 ha.

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.		
Kartirana vodena staništa i sedrene barijere. Spriječeno širenje invazivnih vrsta vodenog bilja, riba i plavog raka.																	
POVS/ ZK	istraživanje	AB1	Istražiti trenutno stanje ribljih vrsta s naglaskom na ciljne (cetinski vijun, glavočić vodenjak, glavočić crnotrus, morska paklara, oštrulja) i autohtone vrste (cetinska ukliva, ilirski klen, primorska pastrva) uz definiranje ključnih područja za očuvanje i smjernica za provedbu mjera očuvanja	Izvešća o istraživanjima s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti (uključujući definiranje ključnih područja za očuvanje ihtiofaune), pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	1											PMF, Agronomski fakultet, ribolovna društva	60,000
POVS/ ZK	monitoring	AB2	Istražiti rasprostranjenost i stanje populacije te provoditi praćenje žutog mukača i definirati aktivnosti za njeno očuvanje	Izvešća o istraživanjima i provedenom praćenju stanja s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti (popisana ključna vodena tijela i područja rasprostranjenosti), pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja (definirane aktivnosti očuvanja)	1											VS	0
POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AB3	Provoditi aktivnosti održavanja vodenih tijela ključnih za očuvanje populacije žutog mukača	Vodena tijela ključna za očuvanje populacije žutog mukača su održavana teemljem preporuka iz aktivnosti AB2 (čišćenje vegetacije i dr.)	2											VS	8,000
ZK	istraživanje	AB4	Istražiti trenutno stanje vretenaca na području kanjona Cetine	Izvešća o istraživanjima s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti (uključujući popis	3											VS	10,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored									Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.			2033.
				vrsta vretenaca i ključnih lokaliteta za njihovo očuvanje), pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja (preporuke mjera očuvanja)													
ZK	monitoring	AB5	Provesti istraživanje prisutnosti vidre te provoditi redovno praćenje na ključnim lokalitetima	Izvešća o istraživanjima i provedenom praćenju stanja (svake druge godine) s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti (uključujući definirana područja obitavanja vidre u kanjonu Cetine), pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja; Ustanovljeno je postoji li reprodukcija vidre u Cetini	2											VS	10,000
ZK	suradnja	AB6	Surađivati s lovačkim i ribolovnim društvima i dežurnim službama na evidentiranju bilježenja vidre i invazivnog bizamskog štakora	Godišnja evidencija; Otvoren zajednički komunikacijski kanal za dojava (npr. WhatsApp ili Facebook grupa)	3											R.D. Gubavica, R.D. Cetina Sinj, JU PP Dinara	0
ZK	istraživanje	AB7	Istražiti potencijal crvene alge kao biološkog pokazatelja stanja vodenog ekosustava	Dobiven izvještaj o potencijalu crvene alge kao pokazatelja stanja vodenog ekosustava sa preporukom metodologije korištenja	2											Institut za oceanografiju i ribarstvo, VS	10,000
POP/ POVS/ ZK	istraživanje	AB8	Izraditi studiju za ekološki prihvatljiv protok na Cetini	Izrađena studija za EPP; Održan sastanak s MINGOR; održan sastanak s HV i HEP Proizvodnjom, slanje dopisa s	1											VS, HV, HEP Proizvodnja	50,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored							Suradnici	Financije (EUR)		
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.			2031.	2032.
				informacijama o problemu preniskog vodostaja												
POP/ POVS/ ZK	poticanje	AB9	Zagovarati provedbu ekološki prihvatljivog protoka i postizanje dobrog ekološkog potencijala na Cetini	Poslan minimalno 1 dopis/mišljenje ili održan minimalno 1 sastanak	1										MINOGR, HV	0
POP/ POVS/ ZK	istraživanje	AB10	Izraditi studiju kojom će se utvrditi dodatni zahtjevi vezani uz dobro stanje/potencijal vodnih tijela, a koji proizlaze iz ekoloških zahtjeva ciljnih vrsta područja ekološke mreže te strogo zaštićenih vrsta i ugroženih i rijetkih stanišnih tipova, vezanih uz vodene ekosustave područja EM	Studija kojom se utvrđuju dodatni zahtjevi vezani uz dobro stanje vodnih tijela	1										VS	50,000
POP/ POVS/ ZK	monitoring	AB11	U suradnji s HV, Nastavnim zavodom za javno zdravstvo SDŽ i vodovodima kontinuirano pratiti i analizirati fizikalno-kemijske i biološke parametre vode na području kanjona Cetine	Dobivena izvješća o praćenju s obrađenim i analiziranim podacima (1 godišnje), ažurirana baza podataka (1 godišnje)	1										HV, DHMZ	100,000
POP/ POVS/ ZK	regulacija	AB12	Zagovarati ispuštanje vode iz akumulacija na način koji minimalno šteti prirodnim vrijednostima područja (izbjegavanje naglog ispuštanja)	Poslan minimalno 1 dopis/mišljenje o štetnosti naglog ispuštanja vode iz HE prema nadležnim institucijama; održan minimalno 1 sastanak s nadležnim institucijama	1										HEP Proizvodnja, HV, MINGOR, JU PP Dinara	0
POVS/ ZK	istraživanje	AB13	Utvrditi stanje i prijedlog mjera za ribolovno-gospodarske osnove (RGO) za alate za izlov plavog raka u vodama na kopnu	Izvješće o istraživanju s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti plavog raka, te preporukama za prilagodbu upravljanja (definirane metode izlova; Poslan prijedlog mjera za RGO	1										VS, ŠRD	4,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored							Suradnici	Financije (EUR)			
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.			2031.	2032.	2033.
POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AB14	Provoditi aktivnosti uklanjanja i kontrole plavoga raka iz kanjona Cetine	Zaustavljeno širenje plavoga raka uzvodno, smanjena populacija plavoga raka u Cetini	1											ŠRD	20,000
POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AB15	Po potrebi uklanjati invazivne vrste riba	Jednom godišnje organizirati akciju	1											HEP Proizvodnja	5,000
POVS/ ZK	suradnja	AB16	Intenzivirati suradnju s ribolovnim društvima na temama očuvanja ihtiofaune, kontrole invazivnih vrsta te očuvanja staništa	Minimalno jednom godišnje održan sastanak s predstavnicima ŠRD, minimalno jednom godišnje održana edukacija za ribiče na temu vrijednosti područja	2											ŠRD	3,000
POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AB17	Prijaviti projekt na temu restauracije staništa i ihtiofaune	Održan sastanak s PMF-om na temu mrijesnih zona riba i skloništa za mlađ; Održan sastanak s HEP Proizvodnjom na temu prepreka koje sprječavaju uzvodnu migraciju riba	2											MINGOR, ŠRD	500,000
POVS/ ZK	poticanje	AB18	Poticati određivanje granica vodnog dobra na području značajnog krajobraza	Održan po jedan sastanak godišnje	1											HV	0
POP/ POVS/ ZK	suradnja	AB19	Jačati suradnju s Lučkom kapetanijom - Lučka ispostava Omiš	Održana po dva sastanka godišnje za vrijeme provedbe Plana	2											Lučka kapetanija - Lučka ispostava Omiš	0
POVS/ ZK	istraživanje	AB20	Utvrđiti trenutno stanje vodenih zajednica i invazivnih vrsta bilja (uz smjernice za očuvanje) na području kanjona Cetine	Izvešća o istraživanjima s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama (kartiranje invazivne vrste bilja) te preporukama za prilagodbu	1											VS	15,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.			
				upravljanja (preporuke za provedbu mjera očuvanja vodenih biljnih zajednica i smjernice za uklanjanje i kontrolu invazivnih vrsta biljaka iz vodenih ekosustava)														
POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AB21	Provoditi akcije uklanjanja i kontrole invazivnih biljnih vrsta vodenog ekosustava (čivitnjače)	smanjena površina pod invazivnim vrstama (čivitnjačom) u odnosu na početno stanje (aktivnost AB20)	1												HV, VS	35,000
POVS/ ZK	istraživanje	AB22	Kartirati i utvrditi stanje sedrenih barijera uz smjernice za očuvanje na području kanjona Cetine	Izvešća o istraživanjima s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	2												VS	15,000
POVS/ ZK	monitoring	AB23	Pratiti stanje sedre i procesa sedrenja te po potrebi provoditi mjere očuvanja	Godišnja izvješća o provedenom praćenju stanja s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja; po potrebi provedene mjere očuvanja (definirane u aktivnostii AB22)	2												VS	10,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored							Suradnici	Financije (EUR)
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.		
<p>Posebni cilj AC: U sljedećih 10 godina ciljne vrste ptica vezane za kamenjarska i mozaična staništa očuvane su u skladu s ciljevima očuvanja i u suradnji s JU PP Dinara, dok su ostale značajne vrste na području Cetine vrednovane i stabilne.</p> <p>Pokazatelj posebnog cilja AC: Očuvana populacija i staništa (stjenovita područja, kamenjarski travnjaci) za održanje gnijezdeće populacije ušare od 2 para (dobrovoljne mjere za korisnike zemljišta, kontrolirano paljenje i /ili krčenje prezaraslih travnjačkih površina, regulacija sportskih i rekreacijskih aktivnosti, prilagoditi elektroenergetsku infrastrukturu). Očuvana populacija rusog svračka i staništa (otvorena mozaična staništa) za održanje gnijezdeće populacije od 2000-3000 p. na području cijelog POP-a (dobrovoljne mjere za korisnike zemljišta, po potrebi kontrolirano paljenje i /ili krčenje prezaraslih travnjačkih površina). Očuvana populacija sivog sokola i staništa za gniježđenje (visoke stijene, strme litice) za održanje gnijezdeće populacije od 1-2 p. (regulacija sportskih i rekreacijskih aktivnosti, prilagoditi elektroenergetsku infrastrukturu). Očuvana populacija i staništa (garizi, mozaična staništa s ekstenzivnom poljoprivredom) za održanje gnijezdeće populacije legnja do 10 parova. U sljedećih 10 godina preletničkoj populaciji škanjca osaša je omogućen siguran prelet.</p>														
POP/ ZK	monitoring	AC1	Provesti kartiranje parova sivog sokola i sove ušare te provoditi redovno praćenje	Izvešća o provedenom praćenju stanja (svake 3 godine) s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti (kartirani parovi sove ušare i sivog sokola), pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	1								VS	10,000
POP/ ZK	informiranje	AC2	Informirati javnost i dionike o regulaciji sportskih, rekreacijskih i građevinskih radova u zoni gniježđenja ciljnih vrsta ptica	Svake sezone poslan dopis ključnim dionicima; Stavljena obavijest na web; Obavijest svake godine emitirana na lokalnim radio stanicama i portalima	1								HŠ, lovoovlaštenici, turističke agencije, HGSS, planinarska društva	0
POP/ POVS/ ZK	regulacija	AC3	Provoditi redovni terenski nadzor pridržavanja regulacije sportskih, rekreacijskih i građevinskih radova u zoni gniježđenja ciljnih vrsta ptica	Godišnja izvješća čuvara prirode	1									0

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored									Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.			2033.
POP/ ZK	aktivno upravljanje	AC4	Ustanoviti mjesta povećanog rizika za elektrokciju i koliziju ptica s energetsom infrastrukturom (nisko i visokonaponskom) te osigurati sprečavanje daljnjih stradanja	Održan sastanak sa sektorom elektroprivrede; Utvrđena kritična područja; Terenski obilazak 3 puta godišnje; Podnesene prijave stradanja; Poslani dopisi ključnim dionicima; Informirana javnost o riziku i mogućnostima prijave stradalih ptica	1											HEP-ODS, HOPS, MINGOR	0
POP/ ZK	jačanje kapaciteta JU	AC5	Obučiti čuvare prirode da u svom redovnom radu obilaze elektroenergetske stupove radi praćenja stradanja ptica	Minimalno obučena 2 čuvara prirode	2											VS	0
POP/ ZK	edukacije	AC6	Provoditi edukacije za lokalne lovačke udruge na temu očuvanja ciljnih vrsta ptica i opasnosti korištenja olovne sačme	Održane minimalno 2 edukacije	3											Lovačka društva, VS	2,000
POP/ POVS/ ZK	informiranje	AC7	Informirati javnost o problematici trovanja divljih životinja i ključne dionike upoznati s protokolom za postupanje u slučaju zločina protiv prirode	Provedena informativna kampanja; Poslan dopis dionicima s informacijama o postupanju	3											VS, lovačka društva	2,000
POP/ ZK	monitoring	AC8	Provesti istraživanje i praćenje rusog svračka te izraditi preporuke za daljnje aktivnosti	Izvešća o istraživanjima i provedenom praćenju stanja rusog svračka (svakih 5 godine) s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa (područja prisutnosti), procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	1											VS	10,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.			
POP/ POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AC9	U suradnji s HŠ napraviti plan održavanja i obnove travnjaka u svrhu očuvanja ciljnih staništa i vrsta te zagovarati uvrštavanje aktivnosti u šumsko-gospodarske osnove	Plan s nacrtom aktivnosti održavanja i obnove travnjaka; ŠGO sadrže mjere očuvanja za ptice travnjaka	1												VS, HŠ	0
POP/ POVS/ ZK	poticanje	AC10	Poticati poljoprivrednike na korištenje dobrovoljnih mjera u svrhu održavanja staništa (travnjaka) ciljnih vrsta ptica	Poljoprivrednici koji imaju upisane krške pašnjake u ARKOD-u su informirani o mjerama; broj poljoprivrednika koji koriste dobrovoljnih mjere u svrhu održavanja staništa (travnjaka) raste u odnosu na 2023.	2												MP, LAG, APPRRR	0
POP/ ZK	monitoring	AC11	Utvrđiti početno stanje legnja i provoditi redovna praćenja	Izvešća o istraživanjima i provedenom praćenju stanja legnja (svake 3 godine) s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti (brojnost i ključna područja za legnja), pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	1												VS	5,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.		
<p>Posebni cilj AD: U sljedećih 10 godina populacije gmazova vezanih za kamenjarska i mozaična staništa su stabilne, ciljna kamenjarska staništa SU očuvana minimalno na razini ciljeva očuvanja, dok su značajni elementi pridružene flore vrednovani i zaštićeni.</p> <p>Pokazatelj posebnog cilja AD: Očuvano 185 ha postojeće površine stanišnog tipa 62A0 i 20 ha postojeće površine stanišnog tipa koji dolazi u kompleksu sa stanišnim tipom 8210 Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom (dobrovoljne mjere za korisnike zemljišta). Očuvano 200 ha postojeće površine stanišnog tipa 8210 i 20 ha postojeće površine stanišnog tipa koji dolazi u kompleksu sa stanišnim tipom 62A0 Istočno submediteranski suhi travnjaci (<i>Scorzoneretalia villosae</i>). Kartirana flora kamenjarskih staništa s rasprostranjenosti značajnih biljnih vrsta. Očuvana pogodna staništa za crvenkrpicu (otvorena, sunčana i suha staništa, osobito kamenita i stjenovita staništa s nešto vegetacije koja imaju dovoljno zaklona i potencijalnih skrovišta poput rijetke makije i gariga, kamenjarskih livada i pašnjaka, suhozida; obradive površine: vinogradi, vrtovi, maslinici) u zoni od 1645 ha.</p>																	
POVS/ ZK	monitoring	AD1	Istražiti i pratiti stanje ciljnih stanišnih tipova Istočno submediteranski suhi travnjaci (<i>Scorzoneretalia villosae</i>) (62A0) i Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom (8210) uz izradu preporuka za očuvanje	Izvešća inicijalnih istraživanja s preporukama za praćenje i provođenje mjera očuvanja; Izvešća praćenja stanja sukladno smjernicama	1										VS	15,000	
POP/ POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AD2	U suradnji s HŠ i zakupnicima provoditi mjere održavanja i restauracije travnjaka (stanište 62A0) (temeljem aktivnosti AC9)	Uklonjena drvenasta vegetacija s travnjačkih staništa najmanje u površini definiranoj provedbom aktivnosti AC9	2										HŠ, zakupnici	10,000	
POP/ POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AD3	Temeljem preporuka AE1 aktivnosti provoditi mjere očuvanja za stanište 8210	Očuvano 200ha staništa 8210	2										VS	2,000	
ZK	istraživanje	AD4	Provesti floristička i fitocenološka istraživanja kamenjarskih staništa i endemskih vrsta biljaka	Izveštaj istraživanja, popis endemske kamenjarske flore i njene rasprostranjenosti u kanjonu Cetine	3										VS	25,000	
POVS/ ZK	istraživanje	AD5	Odrediti trenutno stanje i ključna područja crvenkrpice te ostalih vrsta gmazova uz smjernice za provedbu mjera očuvanja	Izveštaj o stanju populacije sa smjernicama	1										VS	0	

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored									Suradnici	Financije (EUR)		
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.			2033.	
POVS/ ZK	aktivno upravljanje	AD6	Provoditi akcije obnove suhozida ³ i surađivati s posjednicima poljoprivrednih zemljišta	Organizirati minimalno 2 akcije obnove suhozida; Povećana duljina obnovljenih suhozida u odnosu na 2022.; Minimalno 2 suradnje (sastanak, edukacija ili akcija)	2												VS, Savjetodavna služba, LAG	15,000
POVS/ ZK	informiranje	AD7	Informirati javnost i turiste o zabrani uzimanja i uznemiravanja divljih životinja iz prirode (s naglaskom na gmazove)	Informacije na web stranici JU, materijali za TZ (letci, plakati...)	2												TZ	5,000
Posebni cilj AE: U sljedećih 10 godina šuma Šćadin je vrednovana te očuvana minimalno na razini početne studije.*																		
Pokazatelj posebnog cilja AE:																		
Povećana saznanja o bioraznolikosti šume Šćadin.																		
Smanjene ilegalne aktivnosti na području šume Šćadin.																		
Unaprijeđeno stanje očuvanja šume Šćadin.																		
ZK	istraživanje	AE1	Provoditi istraživanja u svrhu vrednovanja bioraznolikosti šume Šćadin	Izvešća o početnim i daljnjim istraživanjima s georeferenciranim podacima o bioraznolikosti šume Šćadin (rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti), pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	1												VS	50,000
ZK	regulacija	AE2	Sprječavati ilegalne aktivnosti na području šume Šćadin u suradnji s nadležnim institucijama	Broj zapisnika čuvara, broj prijava	1												HŠ, komunalni redari Grada Omiša, DIRH	0
ZK	aktivno upravljanje	AE3	U suradnji s HŠ i lokalnom zajednicom organizirati akcije	Minimalno 3 organizirane akcije	3												HŠ, JLS, TZ	3,000

³ Suhozidom se prihvaća i podzid, odnosno suhozid s jedne strane, s obzirom da se u kanjonu zbog terena većinom i nalaze podzidi.

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored							Suradnici	Financije (EUR)		
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.			2031.	2032.
			očuvanja šume Šćadin (čišćenje otpada i sl.)													
ZK	poticanje	AE4	Zagovarati strogu zaštitu šume Šćadin	Minimalno 1 dopis/mišljenje ili sastanak	2										MINGOR, HŠ	0
ZK	istraživanje	AE5	Analizirati vlasnički status područja šume Šćadin i utvrditi popis vlasnika i odgovornih institucija	Napravljena evidencija vlasništva (privatno vs. državno)	3										JLS, HŠ	0
ZK	poticanje	AE6	Poticati uklanjanje invazivnih vrsta šumskog ekosustava u suradnji s HŠ	Broj sastanaka i dopisa; Napravljena evidencija uklonjenih invazivnih vrsta	1										VS, HŠ	0
Posebni cilj AF: U sljedećih 10 godina stanje speleoloških objekata i špiljske faune je poznato, a georaznolikost i krajobraz područja kanjona Cetine su vrednovani i očuvani.																
Pokazatelj posebnog cilja AF: Početno stanje speleoloških objekata utvrđeno. Povećan broj istraženih speleoloških objekata u odnosu na 2022. Utvrđen je status čovječe ribice u izvoru Studenci. Inventarizirana je fauna šišmiša. Utvrđeno geokološko stanje geobaštine kanjona Cetine. Utvrđeno je stanje geomorfologije i geologije kanjona Cetine. Istražene su riječne terase kao ključni element krajobraza.																
ZK	istraživanje	AF1	Utvrđiti početno stanje speleoloških objekata (rekognosciranje i kartiranje položaja speleoloških objekata)	Pronalazak i evidencija svih do sada istraženih speleoloških objekata	1										Planinarska društva, vodiči, lovci, lokalno stanovništvo	0
ZK	suradnja	AF2	Poticati speleološka istraživanja i ostvariti suradnju s istraživačima i lokalnim planinarskim i speleološkim udrugama	5 izrađenih topografskih nacrti; Unos objekata u speleokatasar RH	2										Istraživači, speleolozi, biospeleološka društva i udruge, Prirodoslovni muzej Split	0

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored							Suradnici	Financije (EUR)		
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.			2031.	2032.
ZK	istraživanje	AF3	Provesti istraživanje sedrene špilje na izvoru Studenci uz smjernice za očuvanje	Izvješća o istraživanjima sedrene špilje s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja (smjernice za očuvanje)	1										VS	3,000
ZK	istraživanje	AF4	Provesti istraživanje stanja i prisutnosti čovječe ribice (izvorište Studenci)	Izvješća o provedenom istraživanju s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	2										VS	3,000
ZK	istraživanje	AF5	Provesti inventarizaciju šišmiša na području ZK	Izvješća o provedenom istraživanju šišmiša s georeferenciranim podacima o rasprostranjenosti, kvaliteti i veličini staništa, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	2										VS	10,000
ZK	istraživanje	AF6	Provesti istraživanja georaznolikosti u svrhu utvrđivanja geoekološkog stanja geobaštine	Izvješća o provedenom istraživanju georaznolikosti s georeferenciranim podacima o lokalitetima, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	2										HGI, PMF-geološki i geografski odsjek, FGAG (Split)	15,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.			
ZK	istraživanje	AF7	Provesti inventarizaciju, vrednovanje i utvrđivanje stanja geomorfoloških i geoloških vrijednosti kanjona (geobaština)	Izvješća o inventarizaciji i vrednovanju s georeferenciranim podacima, procjenom očuvanosti (utvrđivanjem stanja), pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja	1												HGI, PMF-geološki i geografski odsjek, FGAG (Split)	15,000
ZK	istraživanje	AF8	Istražiti riječne terase kao ključni element krajobraza uz izradu preporuka za njihovo očuvanje	Izvješća o provedenom istraživanju s georeferenciranim podacima o lokalitetima, procjenom očuvanosti, pritiscima i prijetnjama te preporukama za prilagodbu upravljanja (uključujući preporuke za njihov očuvanje)	3												VS	10,000
ZK	poticanje	AF9	Poticati istraživanja na temu krajobraznih vrijednosti područja kanjona Cetine	Uspostavljena suradnja s minimalno jednim visokim učilištem (minimalno jedan rad)	3												Sveučilišta, veleučilišta, visoke škole	0

4.3. TEMA B. ODRŽIVOST KORIŠTENJA PRIRODNIH DOBARA

OPĆI CILJ B. Na području kanjona rijeke Cetine sektori koriste prirodna dobra na održiv način te uvažavaju kulturno-povijesne vrijednosti područja.

4.3.1. Evaluacija stanja teme B

Unatoč ulaganju značajnijih napora za očuvanje prirode, tok Cetine je i dalje pod stalnim pritiskom ljudskih djelatnosti. Strateškim planiranjem nastoje se usmjeriti raspoloživi kapaciteti prema aktivnostima koje će u najznačajnijoj mjeri doprinijeti očuvanju prirode. Proglašenje područja dijelom ekološke mreže Natura 2000 JU je omogućilo reguliranje zahvata putem potrebe provođenja postupka ocjene prihvatljivosti određenih aktivnosti na ekološku mrežu. Time je unaprijeđena suradnja s Hrvatskim vodama i Hrvatskim šumama vezano uz održivo korištenje prirodnih dobara.

Proširenjem granica zaštićenog područja u 2016. godini, naselja i dijelovi naselja postali su dio značajnog krajobraza, pa tako ljudi danas sve više obitavaju u kanjonu, a rijeka i njezin kanjon opet daju značajne izvore prihoda lokalnom stanovništvu, posebice u vidu značajnih aktivnosti pustolovnoga turizma (kajaking, kanuing kanjoning, penjanje, rafting, zipline i sl.). Uz turizam značajno su zastupljeni hidroenergetika, vodoopskrba, poljoprivreda, šumarstvo, lovstvo i ribolov.

U granicama značajnog krajobraza pa tako i POVS Rijeka Cetina – kanjonski dio i POP Cetina nalaze se tri hidroelektrane, HE Kraljevac u Zadvarju, GHE Zakučac u Omišu i MHE Prančevići. Uzvodno se, nakon mjesta Trilj, nalazi i HE Đale. HE Đale i jezero Prančevići (koje je sastavni dio GHE Zakučač) ne nalaze se unutar granica ZK ali se nalaze na području POVS Rijeka Cetina – kanjonski dio i POP Cetina. U vidu hidroenergetike veliki problem za ovo područje predstavlja neusklađena raspodjela vodnih količina tijekom godine, posebice tijekom ljetnoga sušnog razdoblja, kada dolazi do znatnoga smanjenja razine vode rijeke. Izgradnjom Hidroelektrane Zakučac bitno se promijenio i režim toka na ušću, pa je stoga nanos koji je rijeka donosila zaustavljen u umjetnoj akumulaciji Prančevići. Glavni ispuštanje brane u Prančevićima služi za puštanje biološkog minimuma na nizvodnom dijelu rijeke Cetine. Zbog velike i brze promjene razine vode koje uzrokuje rad hidroelektrana te izraženo niskog vodostaja tijekom ljetnih mjeseci javlja se potreba za revidiranjem, povećanjem i poštivanjem obaveznoga biološkog minimuma (u budućnosti ekološki prihvatljivog protoka) od brane Prančevići nizvodno do ušća rijeke u Jadransko more. Ekološki prihvatljiv protok (EPP) je definiran Zakonom o vodama, a metodologija određivanja još nije uspostavljena. Propisivanje ekološki prihvatljivog protoka multidisciplinarni je problem, te je za njegovo rješavanje nužna suradnja stručnjaka različitih profila, poput biologa, kemičara, hidrologa, hidrauličara, vodosposodarstvenika, agronoma i prostornih planera, a po potrebi i stručnjaka iz područja drugih znanstvenih disciplina. Za određivanje ekološki prihvatljivog protoka Hrvatske vode trebaju definirati metodologiju po kojoj će se određivati, a potom odrediti ekološki prihvatljiv protok kojeg se hidroelektrane trebaju pridržavati. Do tada će se ispuštati biološki minimum koji je sastavni dio Pogonskih pravilnika HE koji su usklađeni s Hrvatskim vodama i kojih se operateri pridržavaju u svakodnevnom radu. Stabilizacijom hidrološkog režima i ublažavanjem aktivnosti hidroelektrana koje mijenjaju vodostaj rijeke osigurat će se očuvanje bioraznolikosti na području rijeke Cetine.

Voda rijeke Cetine upotrebljava se za vodoopskrbu područja Omiša, Makarskog primorja, otoka Brača, Šolte i Hvara (u budućnosti i otoka Visa) te jednog dijela Grada Splita vodom iz vodoopskrbnog sustava Omiš – Brač - Hvar pravcem Gata – Srinjine, što upućuje na iznimnu važnost rijeke Cetine za opskrbu velikog dijela Dalmacije. Onečišćenje iz brojnih izvora (poljoprivreda, promet, odlagališta krutog otpada) ispire se i brzo odnosi u podzemne i površinske vode sliva. Hidrogeološke karakteristike krša i velike visinske razlike u slivu

uvjetuju da se onečišćenje brzo i nepromijenjena sastava javlja na nizvodnim vrelima, u rijeci Cetini i njezinim pritocima. Kako bi se riješilo pitanje korištenja otpadnim vodama čiji je recipijent more, potrebno je prije svega pristupiti zagovaranju gradnje komunalne infrastrukture i uređaja za pročišćavanje za sva veća naselja u slivnom području. Za manja naselja i izdvojene veće objekte kao rješenje može se primijeniti koncept pročišćavanja biljnim metodama koje pozitivno utječu na biološku raznolikost.

Poljoprivredne površine uz rijeku obrađuju se na intenzivan (konvencionalan) način, koji podrazumijeva upotrebu kemijskih pripravaka (insekticida, fungicida, herbicida i dr.) te mineralnih gnojiva koja predstavljaju opasnost za biljni i životinjski svijet. Zbog toga se javlja potreba za vođenjem brige o održivom načinu uzgoja, čuvajući pritom prirodu i zadovoljavajuću kvalitetu života ljudi. U kontekstu poljoprivrede također je važno naglasiti da je komunalna infrastruktura u naseljima značajnog krajobraza jako loše razvijena, što dodatno doprinosi odlasku stanovnika i zapuštanju poljoprivredne djelatnosti. U cilju održanja bioraznolikosti potrebno je kod stanovnika radionicama i edukacijom stimulirati tradicionalno poljodjelstvo i uzgoj ovaca. Više bi se trebalo orijentirati na polja koja su tik do rijeke pa postoji izravan utjecaj na vodu i osjetljivu vodenu floru i faunu. U ovom dijelu značajnog krajobraza i ekološke mreže pustolovna aktivnost raftinga je izražena, te bi stoga poželjan oblik turizma bio otvaranje seoskih gospodarstava. Također, slaba je mogućnost pristupa pojedinim posjedima zbog zapuštenosti putova, iako Grad Omiš intenzivno radi na rješavanju imovinsko-pravnih odnosa.

Hrvatske šume prate stanje šuma na području značajnog krajobraza, posebno u Šćadinu, a prati se i potkornjak u donjem dijelu kanjona, čije je stanje zadovoljavajuće (usmen, Šumarija Split). Također, Hrvatske šume se bave protupožarnom zaštitom, što sufinancira i JU. JU će surađivati s Hrvatskim šumama vezano za očuvanje šuma i šumskih staništa. Suradnja će uključivati ugrađivanje mjera zaštite prirode u šumsko-gospodarske osnove te poticanje izrade šumsko-gospodarskih osnova za privatne šume

Županijske ceste Split d.o.o., koje održavaju prometnice na području značajnog krajobraza, pojaseve uz državne, županijske i lokalne ceste također trebaju redovito održavati čistima i urednima u propisnoj širini uz poštivanje svih pravila zaštita prirode u suradnji sa Javnom ustanovom. JU nastavlja obavještavati predstavnike ŽUC-a o potrebama za intervencijama na cestama

Na području kanjona Cetine postoji 7 lovišta kojima gospodari 5 lovačkih udruga (detalji u poglavlju Opis područja). Krivolov nije prepoznat kao značajna prijetnja u samom kanjonu. Potrebno je unaprijediti suradnju JU s lovačkim društvima i udrugama po pitanju očuvanja autohtonih vrsta životinja na prostoru značajnog krajobraza ugrađivanjem mjera zaštite prirode u lovno-gospodarske osnove za lovišta. Osim toga, bitno je prepoznati pritiske koje prisutnost lovnih aktivnosti stvara na područje te u suradnji s lovačkim udrugama, iznaći rješenje kojim će se pritisci smanjiti ili ukloniti. Problematika korištenja olovne sačme tijekom lova na zaštićenom području i području Natura 2000, ilegalno ubijanje ptica, posebno grabljivica, trovanje divljih životinja i krivolov samo su neke od tema kojim se JU i lovačka udruga moraju zajednički posvetiti.

TEMA B. Održivost korištenja prirodnih dobara																		
Opći cilj B. Na području kanjona rijeke Cetine sektori koriste prirodna dobra na održiv način te uvažavaju kulturno-povijesne vrijednosti područja.																		
Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.			
Posebni cilj BA: Prostorno planiranje i zahvati koji se provode na području kanjona Cetine uvažavaju i ne ugrožavaju prirodne i kulturno-povijesne vrijednosti područja.																		
Pokazatelj posebnog cilja BA:																		
JU aktivno sudjelovala u izradi i reviziji svih prostornih planova, programa i strategija relevantnih za područje Kanjona Cetine.																		
Smanjuje se broj ilegalnih aktivnosti na području Kanjona Cetine (JU redovno provodi nadzor i surađuje s nadležnim službama).																		
POP/ POVS/ ZK	suradnja	BA1	Aktivno pratiti i sudjelovati u izmjenama županijskog prostornog plana te prostornim planovima lokalnih jedinica	Broj mišljenja; Evidencija savjetovanja; Ažurirana baza podataka	1												JLS, nadležni žup. odjeli, TDU, OCD	0
POP/ POVS/ ZK	suradnja	BA2	Aktivno pratiti i sudjelovati u izradi nacionalnih, regionalnih i lokalnih planova, programa i strategija od važnosti za prostorne upravljanje ZK i EM	Broj mišljenja; Evidencija savjetovanja; Ažurirana baza podataka	1												JLS, nadležni žup. odjeli, TDU, OCD	0
POP/ POVS/ ZK	suradnja	BA3	Surađivati s inspektoratom i policijom na uklanjanju nezakonito izgrađene infrastrukture na području ZK i EM	Broj prijava; Broj uklonjene nezakonito izgrađene infrastrukture	1												Nadležne inspekcije, policija, JLS	5,000
POP/ POVS/ ZK	regulacija	BA4	Sustavno nadzirati zahvate u prostoru na cjelokupnom području vodotoka, šuma i poljoprivrednih površina	Izrađena evidencija nadzora na godišnjoj razini	1												DIRH, policijske postaje	5,000
POP/ POVS/ ZK	regulacija	BA5	Provoditi kontrolu nezakonitih radnji (ribolova, sječe, paljenja vatre, stvaranja divljih odlagališta i sl.)	Izrađena evidencija nadzora na godišnjoj razini	1												Policijske postaje, DIRH, lovočuvari, ribočuvari	5,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.		
Posebni cilj BB: U sljedećih 10 godina u suradnji s JLS-ovima se gospodari otpadom na način da ne ugrožava vrijednosti područja.																	
Pokazatelj posebnog cilja BB:																	
Gospodarenje otpadom na području kanjona Cetine značajno je unaprijeđeno u usporedbi s 2022. godinom (spremnici za otpad, ilegalna odlagališta). Komunalna infrastruktura na području kanjona Cetine je unaprijeđena (suradnja s JLS). Smanjuje se broj ilegalnih ispusta otpadnih voda na području Kanjona Cetine (JU redovno provodi nadzor i surađuje s nadležnim službama).																	
POP/ POVS/ ZK	suradnja	BB1	Suradivati s komunalnim društvom pri postavljanju i obilasku spremnika za otpad	Broj postavljenih spremnika za otpad (minimalno 4)	1											Komunalno društvo, JLS, građani, OCD	25,000
POP/ POVS/ ZK	suradnja	BB2	Suradivati s lokalnom zajednicom na uklanjanju ilegalnih odlagališta otpada	Minimalno jedan sastanak godišnje na temu saniranja divljih odlagališta; Broj divljih deponija smanjen u odnosu na 2022.; Sva divlja odlagališta unesena u ELOO bazu	2											Komunalno društvo, JLS, građani, OCD	15,000
POP/ POVS/ ZK	aktivno upravljanje	BB3	Sprječavati nastanak ilegalnih odlagališta otpada (postavljanje video nadzora, edukacije stanovništva, prijavljivanje)	Broj edukacija, broj lokaliteta pod nadzorom, broj prijava	1											Komunalno društvo, JLS, građani, OCD	10,000
POP/ POVS/ ZK	regulacija	BB4	Utvrđiti ilegalne ispuste otpadnih voda te u suradnji s inspektoratom provoditi nadzor	Broj utvrđenih ilegalnih ispusta; Broj provedenih nadzora	1											HV, DIRH	0
POP/ POVS/ ZK	poticanje	BB5	Poticati izgradnju komunalne infrastrukture (kanalizacija, uređaji za pročišćivanje voda, pristupi i crpilišta za vatrogasna vozila, zeleni otoci, rasvjeta i sl.)	Održan po jedan sastanak godišnje za vrijeme provedbe Plana; poslana najmanje 1 dopis godišnje s obrazloženjem	1											JLS, Komunalno društvo	0

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.		
Posebni cilj BC: Kroz sljedećih 10 godina kontinuirano su poticane održive poljoprivredne i šumarske prakse te njihovi korisnici na području kanjona Cetine uvažavaju prirodne vrijednosti.																	
Pokazatelj posebnog cilja BC: Povećan broj mjera očuvanja unesenih u planove i programe drugih sektora u usporedbi s 2022. godinom (šumsko-gospodarske planove, lovno-gospodarske osnove). Povećan broj poljoprivrednika koji koristi mjere ruralnog razvoja za očuvanje bioraznolikosti u usporedbi s 2022. godinom.																	
ZK	regulacija	BC1	Revidirati Procjenu o ugroženosti od požara i Plan protupožarne zaštite prema granicama značajnog krajobrazu iz 2016. godine	Revidirana Procjena o ugroženosti od požara i Plan protupožarne zaštite	1										VS	10,000	
ZK	aktivno upravljanje	BC2	Ugovoriti provođenje Plana protupožarne zaštite na području značajnog krajobrazu	Potpisan ugovor s HŠ	1										HŠ	15,000	
POP/ POVS/ ZK	poticanje	BC3	Poticati ugrađivanje mjera očuvanja u šumsko-gospodarske osnove tijekom izrade novih šumsko-gospodarskih planova	Poslan dopis HŠ s prijedlogom mjera za šumsko-gospodarske programe, održani sastanci s HŠ (najmanje 1 svake dvije godine)	1										HŠ, MINGOR	0	
POP/ POVS/ ZK	poticanje	BC4	Poticati ugradnju relevantnih mjera očuvanja u lovno-gospodarske osnove	Poslan dopis lovačkim društvima s prijedlogom relevantnih mjera; održani sastanci s lovačkim društvima (najmanje 1 svake dvije godine)	2										Lovačka društva, MINGOR	0	
ZK	istraživanje	BC5	Izraditi popis izvornih poljoprivrednih sorti i pasmina prisutnih na području ZK	Izrađen izvještaj o broju izvornih sorti i pasmina	3										APRRRR, Savjetodavna služba, OPG, LAG	0	
ZK	poticanje	BC6	Poticati sadnju izvornih poljoprivrednih sorti i uzgoj izvornih pasmina domaćih životinja	Izrađen izvještaj o broju očuvanih izvornih sorti na poljoprivrednim površinama značajnog krajobrazu i broju očuvanih izvornih pasmina na domaćinstvima koja gravitiraju značajnom krajobrazu	3										APRRRR, Savjetodavna služba, HPA, OPG, LAG	20,000	

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored							Suradnici	Financije (EUR)		
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.			2031.	2032.
ZK	poticanje	BC7	Poticati kratke lance prodaje poljoprivrednih proizvoda	Napravljen popis OPG-ova i lokalnih proizvoda, provedena promotivna kampanja lokalnih proizvoda i proizvođača	3										OPG, OCD, Savjetodavna služba, LAG	10,000
POP/ POVS/ ZK	edukacija	BC8	Poticati i educirati poljoprivrednike o održivom načinu korištenja poljoprivrednim površinama i bavljenja stočarstvom	Održana po jedna edukacija godišnje o održivom korištenju poljoprivrednim površinama i bavljenja stočarstvom	1										APPRRR, Savjetodavna služba, OPG, LAG, OCD	0
POP/ POVS/ ZK	istraživanje	BC9	Utvrđiti status i namjenu korištenja poljoprivrednih površina na području ZK te napraviti analizu mozaičnosti krajobraza	Izrađen izvještaj o utvrđenom statusu i namjeni korištenja poljoprivrednih površina, napravljena analiza mozaičnosti krajobraza; Usporedba stanja u 1., 5. i 10. godini	1										VS, APPRRR, Savjetodavna služba, OPG	5,000
ZK	poticanje	BC10	Poticati promociju lokalnih proizvoda značajnog krajobraza (npr. soparnik)	Održati minimalno 1 sastanak da se potakne promocija; koristiti lokalne proizvode prilikom organizacije događanja od strane JU	2										TZ, JLS, OPG	0
POP/ POVS/ ZK	monitoring	BC11	Održavati bazu podataka za korištenje poljoprivrednih površina, izvornih pasmina i kultivara poljoprivrednog bilja	Ažurirana baza podataka poljoprivrede najmanje 1 godišnje	1											0

4.4. TEMA C. UPRAVLJANJE POSJEĆIVANJEM, INTERPRETACIJA I EDUKACIJA

OPĆI CILJ C. Interpretacija, edukacija i posjećivanje kanjona Cetine se temelje na zaštiti prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti, a razvijaju se u suradnji s dionicima, na dobrobit lokalne zajednice i okolnog područja.

4.4.1. Evaluacija stanja teme C

Posjećivanje na području kanjona Cetine većinom se odnosi na aktivnosti pustolovnoga turizma, ponajviše raftinga, kajaking-kanuinga, kanjoninga, prijevoza brodicama, slobodnog penjanja i ziplinea. JU „More i krš“ za obavljanje djelatnosti na području značajnog krajobraza izdaje koncesijska odobrenja od 2006. godine, a na temelju *Ugovora o koncesijskim odobrenjima za obavljanje djelatnosti u značajnom krajobrazu „Kanjon rijeke Cetine“* uspostavila je bazu podataka o koncesionarima i njihovim djelatnostima u navedenom području. Baza sadrži i podatke o broju plovila te broju mjesta u plovilima, kao i prihode JU od izdavanja koncesijskih odobrenja. U koncesijska odobrenja su ugrađeni i uvjeti zaštite prirode. Također, JU vrši stalni nadzor nad zaštićenim područjem putem stručne i nadzorne službe. Čuvari prirode prate broj posjetitelja pustolovnoga turizma u granicama značajnog krajobraza te se na temelju njihova praćenja broja čamaca, brodova i sl. izrađuju statistički izvještaji broja posjetitelja po djelatnostima pustolovnoga turizma. Ovakav način praćenja posjetitelja i njihova prostornog i vremenskog razmještaja nedovoljan je, što ukazuje na to da je potrebno uspostaviti cjeloviti sustav praćenja broja posjetitelja i utjecaja na prirodne vrijednosti značajnog krajobraza s ciljem smanjenja negativnih utjecaja turističkih pritisaka.

JU se već duži niz godina zalaže se za unaprjeđenje sustava upravljanja navedenim područjem, a to se prvenstveno odnosi na uspostavu posjetiteljske infrastrukture. Naglasak se daje na uređenje službenih ulaza i izlaza za dominantne turističke djelatnosti, rafting i prijevoz putnika - barkarioli. Trenutačni ulazi/izlazi rafting djelatnosti se nalaze na privatnim parcelama (više ulaza na lokaciji Penšići i više izlaza na lokaciji Radmanove mlinice), a s obzirom da se u daljnjoj budućnosti očekuje porast ulaza/izlaza JU i Grad Omiš smatraju da je potrebno ograničiti njihov broj te korištenje istih propisati u koncesijskom odobrenju. Za uređenje ulaza/izlaza potrebno je definirati lokacije na javnom vodnom dobru te iste uvrstiti u prostorni plan Grada Omiša. Slična je situacija s barkariolima. Umjesto da se koriste neprimjereni ulazi na lijevoj i desnoj obali Cetine kod mosta u Omišu, uredilo bi se pristanište na vodnom dobru u Planovu gdje bi barkarioli vršili ukrcaj po principu taksi prijevoznika. Za kajak-kanu postojeći ulaz na Čikotinoj lađi bi se prebacio na branu Prančevići i izlaz bi ostao na Blatu na Cetini, dok bi Stružica služila za odmaralište. Kanjoning/Canyoning bi također zadržao jedan ulaz u Zadvarju i jedan izlaz kod HE Kraljevac (aktivnosti planirane u podtemi DC).

Ulaze i izlaze treba pratiti odgovarajuća infrastruktura: kabine, WC-i, odmorišta i sl. Predstavnici raftinga i prijevoznika (barkariola) su prilikom konzultacija izrazili negodovanje na ideju uređenja ulaza/izlaza, iako su suglasni da se bolje uredi ostala infrastruktura (putevi, koševi, nadstrešnice i sl.), da se izbjegne preklapanje raftinga i prijevoznika - barkarioli (trenutačno je to slučaj u Radmanovim mlinicama). Korisnici vodotoka konstantno naglašavaju nizak vodostaj rijeke što uzrokuje oštećivanje sedre prilikom prijevoza, te izražavaju želju za primanjem dnevnih obavijesti o stanju vodotoka. Podaci o trenutnom vodostaju su javno dostupni, a HEP Proizvodnja šalje upozorenja o planiranim ispuštanjima vode iz akumulacijskih jezera kako bi se izbjegle potencijalno opasne situacije naglog porasta vodostaja i vala vode nakon ispuštanja. JU potom te obavijesti šalje dalje koncesionarima, a planira ih stavljati i na web stranicu.

Također, u svrhu što manjeg utjecaja (buka, onečišćenje gorivom i sl.) na vrijednosti kanjona Cetine, JU će propisati da prijevoznici trebaju uvesti elektropogon, te ostaviti dovoljno dugo prijelazno razdoblje za prilagodbu prijevoznika. S obzirom na nedovoljnu istraženost utjecaja aktivnosti pustolovnoga turizma na zaštićeni biljni i životinjski svijet potrebno je napraviti studiju utjecaja na temelju koje bi se ove aktivnosti mogle regulirati na način prihvatljiv za očuvanje vrsta i staništa. Također, potrebno je informirati i osvijestiti slobodne penjače, kajakaše-kanuaše, raftere i ostale skupine turista o vrijednostima i važnosti očuvanja područja. Slobodno penjanje uglavnom ne ugrožava vegetaciju stijena jer je ista teško dostupna, osim na prostoru iznad tunela Plano na jednoj od stijena gdje alpinisti vrše aktivnosti penjanja.

Općenito, negativni antropogeni utjecaji se najviše očituju kroz rastuću izgradnju pristupnih puteva do korita rijeke za sve pustolovne aktivnosti.

Osim poučne staze sv. Leopolda Mandića te tri staze koje su uređene u sklopu projekta *MedPaths* (Zakučac-Čišla, Zakučac-Dolac Gornji i Omiš-Truša), ne postoje slične tematske poučne staze inspirirane bogatom poviješću i tradicijom ovoga područja. U tom svjetlu, svakako je potrebno cjelovito sagledati sve staze i ploče, prema potrebi ih dopuniti te odrediti jedinstvenu signalizaciju označavanjem svih elemenata materijalne i nematerijalne baštine. Pločama treba jasno komunicirati s lokalnim stanovništvom, a posebice posjetiteljima po pitanju onoga što je dopušteno i onoga što nije dopušteno na području kanjona. Postojeće staze također je potrebno dodatno promovirati posjetiteljima ovoga područja. Uzimajući u obzir da je područje kanjona Cetine određeno kao turistička cjelina koja sadržava prirodne, kulturne, povijesne, tradicijske i druge vrijednosti, uslugu turističkog vođenja može pružati samo ovlašteni turistički vodič. Iako je u trenutnom stanju nedovoljne komunalne i posjetiteljske infrastrukture prerano razmišljati o posebno obučanim turističkim vodičima, u trenutku kad prirodne, kulturne, povijesne, tradicijske i ostale vrijednosti ovog područja budu adekvatno valorizirane, potrebno je obučiti i osposobiti turističke vodiče za pripremu i praćenje/vođenje posjetitelja

Ujedno je potrebno urediti šetnicu koja bi povezala centar grada Omiša s Radmanovim mlinicama za koju postoji idejni projekt Grada Omiša kojeg je potrebno revidirati. Revizija treba uključiti da se u šetnicu integriraju ribičke postaje koje bi nadomjestile trenutačne ilegalne ribičke čeke. JU će odrediti precizno trasu staze i druge uvjete, kako bi se izbjegao negativan utjecaj na prirodu, u prvom redu tršćake. Bitan segment posjetiteljske infrastrukture bi činio posjetiteljski centar koji planira Grad Omiš a koji bi objedinio ponudu kanjona, imao dostatno prostora za interpretaciju kulturno-povijesno-tradicijske i prirodne baštine, te stalno prisutnu čuvarsku službu i predstavnika stručne službe JU. Prostor za ovaj centar još nije identificiran. Predviđa se da bi se izgradnjom posjetiteljske infrastrukture, posebice poučnih staza i putova, smanjili turistički pritisci na najposjećenije lokalitete kanjona, čime bi se unaprijedio prostorni i vremenski razmještaj posjetitelja. Također je potrebno osposobiti ranije spomenute ulaze/izlaze, na kojima bi se vršio nadzor i praćenje posjećivanja. Usporedno s uspostavom posjetiteljske infrastrukture potrebno je osmisliti sustav praćenja posjećivanja s pratećom opremom poput info punktova, rampi, nadzornih kamera i sl. Takav sustav trebao bi biti povezan s planiranim posjetiteljskim centrom, koji bi zapravo potpuno preuzeo upravljanje posjetiteljima kanjona Cetine.

Razvoj edukativnih programa, osmišljavanje radionica i prigodno obilježavanje važnijih datuma u zaštiti prirode aktivnosti su koje JU provodi već dugi niz godina. Djelatnici JU svjesni su da je jedan od najučinkovitijih načina zaštite prirode upravo edukacija te se kroz različite programe nastoji uključiti što više polaznika i pokriti što šire područje djelovanja. Stoga se već preko deset godina provodi projekt *Edukacije učenika osnovnih i srednjih škola o zaštićenim prirodnim vrijednostima i NATURA 2000 područjima Splitsko-dalmatinske županije*, u kojem sudjeluju i učenici škola na području kanjona Cetine. U svrhu informiranja i podizanja svijesti lokalnog stanovništva i relevantnih dionika o značajnom krajobrazu i područjima ekološke mreže te njihovim vrijednostima potrebno je nastaviti provoditi razne edukativne akcije (radionice, nastavu u prirodu, seminare i sl.). Sadašnja razina edukacije je još dosta niska kada se govori o području kanjona

Cetine, te je treba razraditi i ojačati. Upravo zbog činjenice da je s provedbom ekološkog odgoja i obrazovanja najbolje početi već u dječjoj dobi, počevši od djece vrtićkog uzrasta, JU će planirana predavanja/radionice za djecu podijeliti u tri dobne skupine. Kako bi provela navedene edukacije JU planira uspostaviti i ojačati suradnju sa svim zainteresiranim ustanovama za predškolski odgoj te osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama naselja koja gravitiraju značajnom krajobrazu. Predavanja i edukativne radionice tijekom školske godine, osim u prostorima spomenutih ustanova, održavat će se i na odabranim lokalitetima značajnog krajobraza. Osim navedenih edukacija za djecu, JU planira provoditi i edukacije poljoprivrednika iz naselja koja gravitiraju ovom području. Cilj je edukacija upoznavanje poljoprivrednika s navedenim područjem i njegovim vrijednostima koje ne bi smjele biti ugrožene neprimjerenom obradom zemlje. Edukacije je potrebno provoditi i za pružatelje usluga u pustolovnom turizmu kako bi se osiguralo da su osviješteni o vrijednostima područja i aktivnosti provode savjesno. Sadržaji edukativnih materijala za dionike bit će redovito ažurirani novim spoznajama o kanjonu do kojih će JU dolaziti u svome radu kroz istraživanja i monitoringe.

Područje značajnog krajobraza „Kanjon rijeke Cetine“ posjeduje iznimno bogatstvo **kulturno-povijesne baštine**. Unatoč iznimnog bogatstvu, kako materijalne tako i nematerijalne kulturne baštine, stanje kulturne baštine u pogledu njene očuvanosti i valoriziranosti nezadovoljavajuće je.

Brojne povijesne utvrde, tvrđave i kule, materijalno nasljeđe tradicijske poljoprivrede, riječne mlinice, mostovi, kamene ruralne cjeline, u relativno su lošem stanju i zapuštene te zahtijevaju revitalizaciju i valorizaciju te podizanje svijesti lokalnog stanovništva o važnosti očuvanja istih. Od svih utvrda, tvrđava i kula u granicama značajnog krajobraza u najboljem je stanju Fortica u koju se naplaćuje ulaz, dok su ostale u nezadovoljavajućem stanju i zahtijevaju revitalizaciju, valorizaciju i stavljanje u funkciju razvoja lokalnog gospodarstva i turizma. U pogledu valorizacije ovih tvrđava, utvrda i kula potrebno uzeti u obzir mogućnosti povezivanja i zajedničke revitalizacije i valorizacije svih riječnih utvrda od njena izvora do ušća. Stare riječne mlinice - Radmanove mlinice i Kaštel Slanica, danas su u funkciji ugostiteljskih objekata te su turistički valorizirani, dok su preostale mlinice u lošem stanju te ih je potrebno nastojati obnoviti i turistički valorizirati.

Nedovoljno je valoriziran i kompleks zgrada hidroelektrane Kraljevac kao najstarije hidroelektrane na Cetini, izgrađene davne 1912. godine.

Problem predstavlja i to što su konzervatorske podloge koje se upotrebljavaju pri donošenju prostornih planova jedinica lokalne samouprave zastarjele (izrađene između 2003. i 2004. godine) i trebalo bi ih službeno revidirati, a kulturna dobra rekognoscirati u svrhu evidentiranja, valorizacije i izrade prijedloga mjera zaštite kulturnih dobara. Pri upravljanju kulturnom baštinom problem predstavlja i to što mnoga kulturna dobra imaju neriješene imovinsko-pravne odnose, velik broj vlasnika i različitih dionika koji upravljaju istima.

Bogata nematerijalna kulturna baština ovog područja također je još uvijek nedovoljno valorizirana. Na temu poznatih pjesnika ovog kraja, legendi i povijesnih događanja, kulture života i rada trebalo bi urediti brojne poučne staze. Potrebno je pristupiti i izradi interdisciplinarnih studija koje bi odredile namjenu zapuštene kulturne baštine i odredile prioritete pri obnovi istih. Takve studije ne bi obuhvatile samo materijalnu nepokretnu baštinu već i bogatu nematerijalnu baštinu ovog područja. Studije bi poslužile za edukaciju raznih dionika zaštićenog područja, a prvenstveno djece putem obrazovnih programa.

Događanja su većinom lokalnog značaja te također nisu dovoljno valorizirana i promovirana unatoč izvrsnim predispozicijama. Potrebno je nastaviti s istraživanjima kulturnih dobara, njihovim dokumentiranjem te stručnim i znanstvenim vrednovanjem. Potrebno je popularizirati i promicati kulturna dobra te njihovo značenje u lokalnoj zajednici s ciljem podizanja svijesti o vrijednostima koje baštine i važnosti njihova

Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže (6034-1): Kanjon rijeke Cetine
očuvanja za buduće naraštaje. Sinergijom svih ključnih dionika, jedinica lokalne samouprave i pripadajućih lokalnih turističkih zajednica te JU potrebno je raditi na razvoju kulturnog turizma značajnog krajobraza, pri čemu JU treba podržavati svaku inicijativu na temu očuvanja kulturne baštine posebice kada se očuvanjem kulturne baštine čuvaju i prirodne vrijednosti. To se prvenstveno odnosi na privođenje kulturne baštine posjetiteljskoj svrsi, čime se optimizira korištenje postojećih objekata te se umanjuje potreba za izgradnjom novih objekata posjetiteljske namjene u granicama značajnog krajobraza.

TEMA C. Upravljanje posjećivanjem														
Opći cilj C. Interpretacija, edukacija i posjećivanje kanjona Cetine se temelje na zaštiti prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti, a razvijaju se u suradnji s dionicima, na dobrobit lokalne zajednice i okolnog područja.														
Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored							Suradnici	Financije (EUR)
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.		
Posebni cilj CA: U idućih 10 godina posjećivanje kanjona Cetine je regulirano u skladu s kapacitetima područja, a temelji se na prirodnim i kulturnim vrijednostima područja.														
Pokazatelj posebnog cilja CA: Studija utjecaja posjetitelja i posjetiteljskog/turističkog kapaciteta Kanjona Cetine je izrađena. Prati se broj i kretanje posjetitelja. Aksijski plan upravljanja posjetiteljima sa sustavom praćenja je izrađen i provodi se te je ugrađen u plan upravljanja pri njegovoj reviziji.														
POP/ POVS/ ZK	Jačanje kapaciteta JU	CA1	Izraditi studiju utjecaja posjetitelja i posjetiteljskog/turističkog kapaciteta Kanjona Cetine	Izrađena studija nosivih kapaciteta nastavno na određene ciljane vrste biljnog i životinjskog svijeta te staništa vodnog i kopnenog ekosustava koji su pokazatelji stanja i utjecaja ljudskih aktivnosti na ekosustav sa smjericama za upravljanje	1								VS	50,000
POP/ POVS/ ZK	informiranje	CA2	Informirati JLS-ove, turistički sektor i druge zainteresirane dionike o rezultatima studije (veza na aktivnost CA1)	Broj poslanih dopisa, javno objavljeni rezultati, minimalno jedno javno predstavljanje	1									1,500
POP/ POVS/ ZK	regulacija	CA3	Odrediti uvjete koje nositelji koncesijskog odobrenja koji se tiču posjećivanja trebaju zadovoljavati u svrhu očuvanja prirode, ugraditi ih u ugovore te nadzirati provedbu	Odrediti uvjete za koncesijska odobrenja; ugraditi uvjete u ugovore o koncesijskim odobrenjima; izvještaji čuvarske službe	1								koncesionari	0
ZK	Jačanje kapaciteta JU	CA4	Kroz participatorni proces izraditi akcijski plan upravljanja posjetiteljima s definiranim sustavom praćenja posjetitelja te ga ugraditi u plan upravljanja pri njegovoj reviziji	Izrađen akcijski plan upravljanja posjetiteljima; akcijski plan ugrađen u plan upravljanja pri njegovoj reviziji	2								JLS, koncesionari, TZ	15,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.			
ZK	monitoring	CA5	Pratiti broj i kretanje posjetitelja na području Značajnog krajobraza	Izrađena godišnja izvješća o broju posjetitelja, prostornoj i vremenskoj disperziji posjetitelja	1												JLS, koncesionari, TZ	0
ZK	regulacija	CA6	Provoditi nadzor i praćenje ponašanja posjetitelja	Izvješće o aktivnostima posjetitelja s najčešćim oblicima neodgovornog ponašanja, a po donošenju Odluke o mjerama zaštite i očuvanja, praćenje kršenja odredbi Odluke	1													0
ZK	regulacija	CA7	Ograničiti kretanje posjetitelja nastavno na izrađenu studiju nosivih kapaciteta (veza na aktivnost CA1)	Izrađena godišnja izvješća o broju posjetitelja, prostornoj i vremenskoj disperziji posjetitelja	1												JLS, koncesionari, TZ	0
POP/ POVS/ ZK	jačanje kapaciteta JU	CA8	Izraditi smjernice / standarde za korisnike aktivnog turizma (npr. rafting) vezano za zaštitu prirode te relevantne dijelove ugraditi u ugovore o koncesijskim odobrenjima	Smjernice / standardi izrađeni; korisnici informirani; relevantni dijelovi smjernica / standarda ugrađeni u ugovore o koncesijskim odobrenjima	2												VS, koncesionari	5,000
POP/ POVS/ ZK	jačanje kapaciteta JU	CA9	Izraditi smjernice / standarde za ribičke čeke	Smjernice / standardi izrađeni; korisnici i MINGOR informirani; smjernice ugrađene u dopuštenja	2												ribičko društvo Gubavica, Grad Omiš	1,000
ZK	poticanje	CA10	Zagovarati održive oblike kampiranja na području ZK	Zapisnici sa sastanka s JLS (minimalno 1 godišnje); održivi oblici kampiranja planirani su u prostornim planovima	2												JLS, TZ	0
POP/ POVS/ ZK	poticanje	CA11	Poticati uvođenje brodica na zeleni pogon	Održan jedan sastanak godišnje za vrijeme provedbe Plana; ugrađeno u razvojne planove JLS	2												koncesionari	0

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.		
Posebni cilj CB: U idućih 10 godina saznanja i doživljaji posjetitelja i lokalnog stanovništva o vrijednostima i potrebi zaštite područja povećani su u odnosu na početak provođenja Plana.																	
Pokazatelj posebnog cilja CB: Lokalna zajednica je educiranija, bolje informirana i angažiranija (edukacije za lokalnu zajednicu, uključujući škole, se provode svake godine; aktivnosti koje se provode na području ZK se redovno komuniciraju lokalnoj zajednici; ekološke akcije u suradnji s lokalnom zajednicom se provode svake godine). Uspostavljena je redovita suradnja sa svim TZ-ovima s područja kanjona. Povećan je broj educiranih pružatelja turističkih usluga i turističkih vodiča.																	
POP/ POVS/ ZK	edukacija	CB1	Organizirati edukativne radionice za djecu/udruge/lokalnu zajednicu s ciljem predstavljanja ključnih vrijednosti značajnog krajobrazu i važnosti njihova očuvanja	Održana najmanje jedna edukativna radionica godišnje u svakom JLS-u značajnog krajobrazu za vrijeme provedbe Plana	1											JLS, TZ-, školske ustanove	5,000
POP/ POVS/ ZK	informiranje	CB2	Redovito komunicirati aktivnosti koje se provode na području značajnog krajobrazu lokalnom stanovništvu	Objavljene novosti o provedenim aktivnostima putem komunikacijskih kanala JU	1											JLS, koncesionari	0
ZK	suradnja	CB3	Surađivati s TZ na prepoznatljivosti područja (promidžba i brendiranje, turistička karta)	Broj TZ-a s kojima se surađuje, evidencija suradnji	3											TZ	0
POP/ POVS/ ZK	aktivno upravljanje	CB4	Provoditi ekološke akcije čišćenja značajnog krajobrazu s naglaskom na vodne i šumske ekosustave	Organizirana minimalno jedna ekološka akcija čišćenja godišnje	1											JLS, TZ, koncesionari	15,000
POP/ POVS/ ZK	edukacija	CB5	Educirati pružatelje usluga pustolovnog turizma o vrijednostima područja te načinima očuvanja i zaštite područja	Provedene minimalno 3 edukacije	2											VS, koncesionari	3,000

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.			
ZK	poticanje	CB6	Poticati edukaciju turističkih vodiča za vođenje unutar značajnog krajobraza	Provedene minimalno 2 edukacije	2												TZ, JLS	0
ZK	Komunikacija	CB7	Promovirati u lokalnoj zajednici geobaštinu i vrijednosti prirodnog krajobraza i njegovo očuvanje	Minimalno 1 aktivnost godišnje; (Edukacije, radionice, predavanja; Predstavljanje rezultata istraživanja; Radio emisije; Sastanci s poljoprivrednicima)	2													3,000
ZK	informiranje	CB8	Nastaviti slati koncesionarima upozorenja HEP Proizvodnje o planiranim ispuštanjima vode iz akumulacijskih jezera te ih objavljivati na web stranici JU	Sva upozorenja koja stignu od HEP Proizvodnje su prosljeđena koncesionarima i stavljena na web stranicu JU	2												HEP Proizvodnja, koncesionari	0
ZK	suradnja	CB9	Pružiti stručnu podršku Gradu Omišu prilikom realizacije posjetiteljskog centra	JU se odazvala svakom poziv na sastanak i/ili stručno mišljenje vezano za realizaciju posjetiteljskog centra	3												Grad Omiš	0
Posebni cilj CC: U idućih 10 godina JU kontinuirano doprinosi valorizaciji i revitalizaciji materijalne i nematerijalne kulturno-povijesne baštine značajnog krajobraza.																		
Pokazatelj posebnog cilja CC:																		
JU je podržala barem jednu aktivnost očuvanja kulturnih dobara s područja kanjona (ostvarena suradnja).																		
ZK	suradnja	CC1	Surađivati pri izradi konzervatorskih i interdisciplinarnih studija materijalne i nematerijalne kulturne baštine Značajnog krajobraza	Zapisnici sa sastanaka	3												Konzervatorski odjel, JLS	0
ZK	suradnja	CC2	Surađivati na obnovi materijalne i nematerijalne kulturne baštine značajnog krajobraza	Zapisnici sa sastanaka; logistička podrška pri obnovi kulturne baštine	3												Konzervatorski odjel, JLS	0

4.5. TEMA D. RAZVOJ KAPACITETA JAVNE USTANOVE

OPĆI CILJ D. Javna ustanova raspolaže svim potrebnim pravnim, organizacijskim, ljudskim i materijalnim kapacitetima i resursima za upravljanje te ih koristi za trajno unaprjeđenje svih segmenata upravljanja i organizacijske kulture.

4.5.1. Evaluacija stanja teme D

Kapaciteti Javne ustanove se grubo mogu podijeliti na ljudske i materijalne. JU More i krš je sa sadašnjih 33 zaposlenika najbrojnija županijska ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode u Hrvatskoj. Čak 25 djelatnika se bavi temeljnim poslovima ustanove, odnosno stručnim poslovima zaštite prirode, terenskim nadzorom, promidžbom, upravljanjem aktivnostima korištenja zaštićenih dijelova prirode, vođenjem projekata i vođenjem Centra za posjetitelje. Ostalo su administrativni djelatnici.

JU raspolaže i sa stotinjak četvornih metara uredskog prostora, četiri automobila, brodom, dva manja čamca na napuhavanje i različitom manjom opremom. U perspektivi bi za određene nove aktivnosti na terenu (npr. praćenje vidre, možda nekih vrsta ptica) trebalo nabaviti dva kajaka, koji bi za tu vrstu terenskog rada bili najpraktičniji.

U materijalne kapacitete spadaju i financijski prihodi, koji se mogu podijeliti na proračunske (iz županijskog proračuna – pokrivaju neznatno više od osnovnih troškova poslovanja, tzv. „hladnog pogona“), prihode od korištenja zaštićenih dijelova prirode (u prosječnom godišnjem iznosu od nekoliko stotina tisuća kuna) i prihode od projekata s (djelomičnim) vanjskim financiranjem. Od tri nabrojena glavna izvora financiranja dva nemaju znatniju perspektivu povećanja u budućnosti. To su županijski proračun i korištenje zaštićenih dijelova prirode. Očekuje se nominalno povećanje sredstava iz županijskog proračuna kako se ustanova bude širila u broju zaposlenika i sadržajima (posjetiteljski centar/centri). Ali nije realno očekivati da će taj izvor financiranja ikada pokrivati nešto više od osnovnih troškova poslovanja. Što se tiče korištenja zaštićenih dijelova, u budućnosti postoje minimalne mogućnosti za prihode od nekih novih djelatnosti, a ako se naprave i provedu neke studije kapaciteta, moguće je i smanjivanje. Jedina eventualna mogućnost osjetnijeg povećanja je novi način naplate za djelatnosti raftinga u kanjonu Cetine, što JU planira uvesti u dogledno vrijeme. Treći, projektni način financiranja je najperspektivniji, jer je ponuda natječaja relativno velika, a JU dobro osposobljena za administrativno vođenje i stručno osmišljavanje projekata.

S ovim kapacitetima JU upravlja zaštićenim područjima i ekološkom mrežom na teritoriju i akvatoriju cijele županije (osim park šume Marjan i dvaju parkova prirode – Biokovo i Dinara), što je potrebno uzeti u obzir pri razmatranju kapaciteta JU u odnosu na predmetno područje ovoga Plana, koje obuhvaća vodotok Cetine nizvodno od Trilja, uz značajnije proširenje nizvodno od brane Prančevića. U tom smislu, za područje obuhvaćeno ovim planom JU može izdvojiti samo dio svojih ukupnih kapaciteta.

Načelno se može reći da, s obzirom na ljudske i materijalne kapacitete, JU nema većih problema u izvršavanju svojih obveza na području kanjona Cetine. Također, u narednom se razdoblju planira i povećanje nekih aktivnosti, uglavnom monitoringa primarno ciljnih vrsta i staništa te utjecaja korištenja područja. Sadašnjim kapacitetima JU će i to moći pokriti.

Također se planira nizom institucionalnih treninga, ovisno o njihovoj raspoloživosti, osposobljavati postojeće članove stručne, pa donekle i čuvarske službe za provođenje manje zahtjevnih monitoringa.

JU u ovom trenutku zapošljava glavnog čuvara prirode, 7 čuvara prirode i jednog motritelja. Tijekom ljetne sezone raftinga, kada je potreba za čuvarima najveća, JU sadašnjim snagama uspijeva održavati kontrolu na zadovoljavajućoj razini.

Načelno, može se zaključiti da je JU i u stručnom i u čuvarskom smislu uglavnom i sada već dosta osposobljena za zadaće koje se pred nju postavljaju. Potrebna su manja poboljšanja. Glavni naglasak rada u budućnosti bit će na namicanju sredstava za konkretne projekte, koje će u manjoj mjeri provoditi stručnjaci JU, a primarno vanjski stručnjaci, kako je samim konceptom ustanove ovoga tipa i predviđeno. Djelatnost vođenja projekata također je dobro pokrivena sadašnjim zaposlenicima JU.

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored										Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.			
Pokazatelj posebnog cilja DB: Kapaciteti ljudskih resursa u skladu su s potrebama upravljanja i ustrojem JU. Kompetencije djelatnika kontinuirano se razvijaju sukladno ustanovljenim potrebama i prioritetima. Sva postojeća znanja i informacije relevantne za upravljanje područjem pohranjene su u informacijski sustav JU te su dostupni djelatnicima. Informacijski sustav JU kontinuirano se nadopunjuje informacijama i znanjima koja nastaju kao rezultat aktivnosti upravljanja. Web stranica i profili JU na društvenim mrežama pružaju relevantne informacije javnosti.																		
POP/ POVS/ ZK	monitoring	DB1	Osmisliti evidencijske tablice i redovito ih ispunjavati (tereni, organizacije događanja, prisustvovanje događanjima, medijska pojavljivanja...)	Ažurirana baza podataka; godišnje evidencijske tablice su popunjene	2													0
POP/ POVS/ ZK	jačanje kapaciteta JU	DB2	Provoditi stručna usavršavanja zaposlenika JU u skladu s potrebama na godišnjoj razini	Minimalno 5 zaposlenika godišnje je bilo na stručnom usavršavanju	1													10,000
POP/ POVS/ ZK	jačanje kapaciteta JU	DB3	Provoditi umrežavanje i razmjenu iskustva zaposlenika JU kroz sudjelovanje na nacionalnim i međunarodnim događanjima iz područja djelovanja JU	Minimalno 1 osoba godišnje sudjelovala na Skupu stručnih službi i na Seminaru čuvara prirode	1													10,000
POP/ POVS/ ZK	komunikacija	DB4	Održavati, ažurirati i nadograđivati web stranicu JU	Web stranica se ažurira najmanje jednom mjesečno	1												VS	10,000
POP/ POVS/ ZK	komunikacija	DB5	Uspostaviti i održavati profile JU na društvenim mrežama	Uspostavljen je profil na društvenim mrežama; profil na društvenim mrežama se ažurira najmanje dvaput mjesečno	2													0
POP/ POVS/ ZK	monitoring	DB6	Na godišnjoj razini raditi procjenu provedbe aktivnosti te nakon pet godina procjenu ostvarivanja ciljeva Plana upravljanja te prema potrebi napraviti reviziju Plana upravljanja	Godišnji programski izvještaj Evaluacija provedbe PU nakon 5 godina	1													0
Posebni cilj DC: Razviti potrebnu infrastrukturu i adekvatno opremiti službe Javne ustanove u odnosu na stanje iz 2021.																		

Područje	Tip aktivnosti	Kod aktivnosti	Aktivnost	Pokazatelj aktivnosti	Prioritet	Vremenski raspored									Suradnici	Financije (EUR)	
						2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.			2033.
Pokazatelj posebnog cilja DC: Prema potrebi, imati ispostavu u Omišu. Službe JU su adekvatno opremljene za provedbu PU (godišnji popis opreme). Stanje infrastrukture JU (posebno posjetiteljske) je zadovoljavajuće.																	
POP/ POVS/ ZK	jačanje kapaciteta JU	DC1	Uspostaviti ispostavu JU u Omišu	Osnovana ispostava JU u Omišu	3												100,000
POP/ POVS/ ZK	infrastruktura	DC2	Održavati postojeće ploče/table (edukativne, interpretativne, pravila ponašanja) te postavljati nove u skladu s potrebama	Postojeće ploče/table se redovno održavaju; nove table postavljene ako se pokaže potreba	1												15,000
ZK	suradnja	DC3	Suradivati u uređenju šetnice uz kanjon Cetine od Omiša do Radmanovih mlinica	Uređena šetnica; evidencija stanja	3											Grad Omiš	0
ZK	infrastruktura	DC4	Poticati uređenje posjetiteljske infrastrukture na obali rijeke Cetine i zagovarati ugradnju lokacija u prostorni plan Grada Omiša	Minimalno 1 sastanak u 3 godine; predana minimalno 1 projektna prijava; definirane lokacije ulaza/izlaza ugrađene su u prostorni plan Grada Omiša	1											Grad Omiš, Zadvarje	200,000
POP/ POVS/ ZK	održavanje	DC5	Redovno održavati opremu JU iz aktivnosti DC8-DC12	Oprema je redovno ažurirana (godišnje)	1												100,000
POP/ POVS/ ZK	jačanje kapaciteta JU	DC6	Nabaviti gumeni čamac za Cetinu (Omiš)	Nabavljen gumenjak za Cetinu	1												15,000
POP/ POVS/ ZK	jačanje kapaciteta JU	DC7	Nabaviti nadzorne kamere i postaviti ih	Postavljene minimalno 2 nadzorne kamere u Zadvarju (kanjoning) za brojanje posjetitelja i nadzor	1												5,000
POP/ POVS/ ZK	jačanje kapaciteta JU	DC8	Osigurati centralno skladište za opremu JU	Centralno skladište za opremu JU postoji	1												50,000

4.6. RELACIJSKE TABLICE IZMEĐU CILJEVA, MJERA OČUVANA I AKTIVNOSTI UPRAVLJANJA

Tablica 13. Relacijska tablica između ciljeva, mjera očuvanja i aktivnosti upravljanja za područje EM HR1000029 Cetina (dio koji se preklapa s Rijeka Cetina- Kanjonski dio)

Identifikacijski broj područja: HR1000029 (dio koji se preklapa s HR2000929)				
Naziv područja: Cetina (dio koji se preklapa s Rijeka Cetina- Kanjonski dio)				
Hrvatski naziv vrste	Znanstveni naziv vrste	Cilj očuvanja	Mjere očuvanja	Kod aktivnosti
vodomar	<i>Alcedo atthis</i>	Očuvana populacija i staništa (riječne obale, područja uz spore tekućice i stajaće vode) za održanje gnijezdeće populacije od 2-3 p.	na vodotocima očuvati strme i okomite dijelove obale bez vegetacije, pogodne za izradu rupa za gniježđenje	AA5, AA6, AB16, AB17**, DA4
			na područjima na kojima je zabilježena prisutnost vodomara zadržati što više vegetacije u koritu i na obalama vodotoka, a radove uklanjanja drveća i šiblja provoditi samo ukoliko je protočnost vodotoka narušena na način da predstavlja opasnost za zdravlje i imovinu ljudi i to u razdoblju od 1. rujna do 31. siječnja te ne provoditi istodobno na obje strane obale, već naizmjenično	AA5, AA6, AB16, AB17**, DA4
ušara	<i>Bubo bubo</i>	Očuvana populacija i staništa (stjenovita područja, kamenjarski travnjaci) za održanje gnijezdeće populacije od 7-10 p.	očuvati povoljne stanišne uvjete kroz dobrovoljne mjere za korisnike zemljišta sufinancirane sredstvima Europske unije	AC10, AD2, BC6, BC8
			po potrebi provesti kontrolirano paljenje i /ili krčenje (čišćenje) prezaraslih travnjačkih površina;	AC9, AD2
			ne provoditi sportske i rekreacijske aktivnosti od 1. veljače do 15. lipnja u krugu od 150 m oko poznatih gnijezda	AC2, AC3

Hrvatski naziv vrste	Znanstveni naziv vrste	Cilj očuvanja	Mjere očuvanja	Kod aktivnosti
			elektroenergetsku infrastrukturu planirati, obnavljati i graditi na način da se spriječe kolizije ptica na visokonaponskim (VN) dalekovodima i elektrokuacije ptica na srednjenaponskim (SN) dalekovodima; na dionicama postojećih dalekovoda te na stupnim mjestima na kojima se utvrdi povećani rizik ili stradavanja od kolizije i/ili elektrokuacije provesti tehničke mjere sprečavanja daljnjih stradavanja ptica	AC4, AC5
leganj	<i>Caprimulgus europaeus</i>	Očuvana populacija i staništa (garizi, mozaična staništa s ekstenzivnom poljoprivredom) za održanje gnijezdeće populacije od 70-150 p.	osigurati povoljan udio gariga	AC9, AD2
			očuvati povoljne stanišne uvjete kroz dobrovoljne mjere za korisnike zemljišta sufinancirane sredstvima Europske unije	AC10, AD2, BC6, BC8
			po potrebi provesti kontrolirano paljenje i /ili krčenje (čišćenje) prezaraslih travnjačkih površina	AC9, AD2
sivi sokol	<i>Falco peregrinus</i>	Očuvana populacija i staništa za gniježđenje (visoke stijene, strme litice) za održanje gnijezdeće populacije od 3-4 p.	ne provoditi sportske i rekreacijske aktivnosti od 15. veljače do 15. lipnja u krugu od 750 m oko poznatih gnijezda	AC2, AC3
			elektroenergetsku infrastrukturu planirati, obnavljati i graditi na način da se spriječe kolizije ptica na visokonaponskim (VN) dalekovodima i elektrokuacije ptica na srednjenaponskim (SN) dalekovodima	AC4, AC5
			na dionicama postojećih dalekovoda te na stupnim mjestima na kojima se utvrdi povećani rizik ili stradavanja od kolizije i/ili elektrokuacije provesti tehničke mjere sprečavanja daljnjih stradavanja ptica	AC4, AC5
čapljica voljak	<i>Ixobrychus minutus</i>	Očuvana populacija i staništa (močvare s tršćacima) za održanje gnijezdeće populacije od 20-25 p.	očuvati povoljni hidrološki režim i stanišne uvjete močvarnih staništa	AB8, AB9, AB10, AB12, AB16, AB17**, BA2
rusi svračak	<i>Lanius collurio</i>	Očuvana populacija i staništa (otvorena mozaična staništa) za održanje gnijezdeće populacije od 2000-3000 p.	očuvati povoljne stanišne uvjete kroz dobrovoljne mjere za korisnike zemljišta sufinancirane sredstvima Europske unije	AC10, AD2, BC6, BC8

Hrvatski naziv vrste	Znanstveni naziv vrste	Cilj očuvanja	Mjere očuvanja	Kod aktivnosti
			po potrebi provesti kontrolirano paljenje i /ili krčenje (čišćenje) prezaraslih travnjačkih površina	AC9, AD2
veliki ronac	<i>Mergus merganser</i>	Očuvana populacija i staništa (okomite stjenovite obale akumulacije Peruća) za održanje značajne gnijezdeće populacije	očuvati povoljni hidrološki režim i stanišne uvjete	AB8, AB9, AB10, AB12, AB16, AB17**, BA2
škanjac osaš	<i>Pernis apivorus</i>	Očuvana populacija i pogodna struktura šuma za održanje gnijezdeće populacije od 1-2 p.	očuvati staništa	AC9, AE2, BA2
			elektroenergetsku infrastrukturu planirati, obnavljati i graditi na način da se spriječe kolizije ptica na visokonaponskim (VN) dalekovodima i elektrokcije ptica na srednjenaponskim (SN) dalekovodima	AC4, AC5
			na dionicama postojećih dalekovoda te na stupnim mjestima na kojima se utvrdi povećani rizik ili stradavanja od kolizije i/ili elektrokcije provesti tehničke mjere sprečavanja daljnjih stradavanja ptica;	AC4, AC5
divlja patka	značajne negnijezdeće (selidbene) populacije ptica (divlja patka <i>Anas platyrhynchos</i>)	Očuvana populacija i pogodna staništa za ptice močvarice tijekom preleta i zimovanja (vodena staništa s dostatnom vodenom i močvarnom vegetacijom, plićine) za održanje značajne brojnosti preletničkih i/ili zimujućih populacije i to ukupne brojnosti jedinki ptica močvarica kao i brojnosti onih vrsta koje na području redovito obitavaju s >1% nacionalne populacije ili >2000 jedinki	očuvati povoljne stanišne uvjete vodenih i močvarnih staništa;	AA5, AA6, AA7, AB8, AB9, AB10, AB12, AB16, AB17**, BA2

** Ovisni o prijavi projekta

Tablica 14. Relacijska tablica između mjera očuvanja i aktivnosti upravljanja za područje EM HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio

Identifikacijski broj područja: HR2000929				
Naziv područja: Rijeka Cetina- Kanjonski dio				
Hrvatski naziv vrste	Znanstveni naziv vrste/Kod staništa	Cilj očuvanja	Mjere očuvanja	Kod aktivnosti
Istočno submediteranski suhi travnjaci (<i>Scorzoneretalia villosae</i>)	62A0	Očuvano 185 ha postojeće površine stanišnog tipa i 20 ha postojeće površine stanišnog tipa koji dolazi u kompleksu sa stanišnim tipom 8210 Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom	Osigurati dobrovoljne mjere (koje doprinose okolišu) za korisnike zemljišta, sufinancirane sredstvima Europske unije	AD2, AC10, AD2, BC6, BC8
			Poticati redovito održavanje staništa košnjom i/ili ekstenzivnom ispašom	AD2, AC10, AD2, BC6, BC8
			Provoditi kontrolirano paljenje i/ili krčenje prezaraslih staništa (otvoreni kamenjarski travnjaci)	AD2, AC9, AD2
			Ne dopustiti pošumljavanje travnjačkih površina	AD2, AC9, BA2
Karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom	8210	Očuvano 200 ha postojeće površine stanišnog tipa i 20 ha postojeće površine stanišnog tipa koji dolazi u kompleksu sa stanišnim tipom 62A0 Istočno submediteranski suhi travnjaci (<i>Scorzoneretalia villosae</i>).	Očuvati povoljne stanišne uvjete i biljne vrste karakteristične za stanišni tip	AD3
žuti mukač	<i>Bombina variegata</i>	Očuvana pogodna staništa za vrstu (šume, privremene i stalne stajačice unutar šumskog područja; poplavne ravnice i travnjaci te riparijska područja) u zoni od 1645 ha.	Očuvati povremena vodena staništa (stajačice) u šumama i na šumskim putevima	AB3
			Očuvati prirodne ili umjetne osunčane stajaće vode dubine oko ½ m koje su bogate vodenim biljem	AB3
			Ograničiti poribljavanje u staništima pogodnim za vrstu	AB16
			Ne dopustiti unos stranih i invazivnih stranih vrsta	AB16, BA2, BA5
			Kontrolirati populacije invazivnih stranih vrsta te gdje je moguće provoditi iskorjenjivanje	AB14, AB15, AB16, AB20, AB21

Hrvatski naziv vrste	Znanstveni naziv vrste/Kod staništa	Cilj očuvanja	Mjere očuvanja	Kod aktivnosti
			Ograničiti korištenje sredstava za zaštitu bilja i mineralnih gnojiva na pogodnim staništima za vrstu i njihovoj neposrednoj blizini	DA4, BA2, BA5
			Prilikom izgradnje, rekonstrukcije i održavanja prometnica, prema potrebi izgraditi i održavati prijelaze za male divlje životinje	BA2
			Ne dopustiti zaraštavanje i zatrpavanje lokvi te gdje je moguće obnoviti zarasle i presušene lokve	AB3
crvenkrpica	<i>Zamenis situla</i>	Očuvana pogodna staništa za vrstu (otvorena, sunčana i suha staništa, osobito kamenita i stjenovita staništa s nešto vegetacije koja imaju dovoljno zaklona i potencijalnih skrovišta poput rijetke makije i gariga, kamenjarskih livada i pašnjaka, suhozida; obradive površine: vinogradi, vrtovi, maslinici) u zoni od 1645 ha	Očuvati povoljne stanišne uvjete na otvorenim, sunčanim, i suhim, kamenitim i stjenovitim područjima za očuvanje vrste	AD5, AD6, AD3
			Osigurati dobrovoljne mjere (koje doprinose okolišu) za korisnike zemljišta, sufinancirane sredstvima Europske unije	AC10, AD2, BC6, BC8
			Očuvati suhozide	AD6
			Ograničiti korištenje sredstava za zaštitu bilja i mineralnih gnojiva na pogodnim staništima za vrstu i njihovoj neposrednoj blizini	DA2, BA2, BA5
			Prilikom izgradnje, rekonstrukcije i održavanja prometnica, prema potrebi izgraditi i održavati prijelaze za male divlje životinje	BA2
oštrulja	<i>Aulopyge huegelii</i>	Očuvana pogodna staništa za vrstu (pridnena staništa s pjeskovitim i muljevitim supstratom ili dna obrasla vegetacijom) unutar 50 km riječnog toka	Očuvati povoljne stanišne uvjete vodotoka s obzirom na ekološke zahtjeve vrste (npr. povoljni hidrološki režim i fizikalno-kemijska svojstva vode, bez onečišćenja i eutrofikacije)	AB8, AB9, AB10, AB11, AB12, BB4, BB5
			Sačuvati pojas riparijske vegetacije	AA6, AB17**
			Zabraniti uvođenje stranih ribljih vrsta kao i vrsta iz dunavskog sliva te po potrebi provoditi iskorjenjivanje	DA2, BA2, BA5

Hrvatski naziv vrste	Znanstveni naziv vrste/Kod staništa	Cilj očuvanja	Mjere očuvanja	Kod aktivnosti
			Pojačati nadzor i kontrolu unošenja i širenja stranih i invazivnih stranih vrsta riba	BA5
			Poticati izlov stranih vrsta dopuštenim ribolovnim alatima, bez ograničenja	AB15, AB16
			Ograničiti uređenje vodotoka i kanaliziranje, degradaciju obala i rubnih staništa popločavanjem i betoniranjem, spriječiti daljnju pregradnju i regulaciju	AA6, DA2, BA2, BA5
			Osigurati longitudinalnu povezanost vodotoka	AA7, AB1, AB12, AB17**
			Utvrđiti ekološki prihvatljiv protok te smanjiti česte i velike oscilacije razine vode (eng. <i>hydropeaking</i>)	
cetinski vijun	<i>Cobitis dalmatina</i>	Očuvana pogodna staništa za vrstu (pridnena staništa sporo tekućih dijelova vodotoka, s pjeskovitim, muljevitim ili šljunkovitim supstratom ili dna obrasla gustom vegetacijom) unutar 50 km riječnog toka	Očuvati povoljne stanišne uvjete vodotoka s obzirom na ekološke zahtjeve vrste (povoljni hidrološki režim i fizikalno-kemijska svojstva vode, bez onečišćenja i eutrofikacije)	AB8, AB9, AB10, AB11, AB12, BB4, BB5
			Sačuvati pojas riparijske vegetacije	AA6, AB17**
			U planske dokumente gospodarenja ribolovnim vodama ugraditi zabranu uvođenja stranih ribljih vrsta	BA2
			Pojačati nadzor i kontrolu unošenja i širenja stranih i invazivnih stranih vrsta riba	BA5
			Poticati izlov stranih vrsta dopuštenim ribolovnim alatima, bez ograničenja	AB15, AB16
			Ograničiti uređenje vodotoka i kanaliziranje, degradaciju obala i rubnih staništa popločavanjem i betoniranjem, spriječiti daljnju pregradnju i regulaciju	AA6, DA2, BA2, BA5

Hrvatski naziv vrste	Znanstveni naziv vrste/Kod staništa	Cilj očuvanja	Mjere očuvanja	Kod aktivnosti
morska paklara	<i>Petromyzon marinus</i>	Očuvana pogodna staništa za vrstu (donji tokovi rijeka u koje migriraju na mrijest) unutar 19,5 km riječnog toka	Očuvati kontinuitet riječnog toka te povoljni hidrološki režim i postojeća prirodna staništa s muljevitim i pješčanim dnom neophodna za preživljavanje morske paklare u ličinačkoj fazi	AA7, AB1, AB8, AB9, AB10, AB11, AB12, AB17**
			Očuvati povoljnu građu i strukturu dna ušća	AB17**
			Sačuvati pojas riparijske vegetacije	AA6, AB17**
			Očuvati mogućnost neometanih uzvodnih i nizvodnih migracija odraslih jedinki i ličinki	AA7, AB1, AB12, AB17**
glavočić vodenjak	<i>Knipowitschia panizzae</i>	Očuvana pogodna staništa za vrstu (bočate vode s muljevitim, pjeskovitim i šljunkovitim dnom, priobalni pojas s golim kamenim obalama, priobalnim šaševima i vodenom vegetacijom, od površine do dubine od 9m) unutar 8 km riječnog toka	Očuvati povoljne stanišne uvjete vodotoka s obzirom na ekološke zahtjeve vrste (povoljni hidrološki režim i fizikalno-kemijska svojstva vode, bez onečišćenja i eutrofikacije)	AB8, AB9, AB10, AB11, AB12, BB4, BB5
glavočić crnotrus	<i>Pomatoschistus canestrinii</i>	Očuvana pogodna staništa za vrstu (more i slatke vode blizu ušća sa muljevitim i pjeskovitim dnom te oskudnom vegetacijom ili prekriveno algom <i>Ulva</i> sp.) unutar 19,5 km riječnog toka	Očuvati povoljne stanišne uvjete vodotoka s obzirom na ekološke zahtjeve vrste (povoljni hidrološki režim i fizikalno-kemijska svojstva vode, strukturu dna, obale, priobalnih područja i riječnog ušća, bez onečišćenja i eutrofikacije)	AB8, AB9, AB10, AB11, AB12, BB4, BB5
			Očuvati prirodna bočata staništa i smanjiti antropogeni utjecaj (uređenje, nasipavanje, vađenje supstrata, onečišćenje, betoniranje i sl.) priobalnih dijelova ušća	AA7, AB8, AB9, AB10, AB11, AB12, AB17**, BA2, BA4, BB4, BB5, DA2

** Ovisni o prijavi projekta

4.7.RELACIJSKA TABLICA IZMEĐU TEMA PLANA UPRAVLJANJA I AKTIVNOSTI ZA PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE I ZAŠTIĆENO PODRUČJE

Tablica 15. Relacijska tablica između tema plana upravljanja i aktivnosti prema područjima

Područje ekološke mreže HR1000029 Cetina (dio koji se preklapa s POVS HR200029 Cetina-kanjonski dio)	
Tema	Kod aktivnosti
Očuvanje prirodnih vrijednosti	AA1-AA7, AB8-AB12, AB19, AC1-AC11, AD2, AD3
Održivost korištenja prirodnih dobara	BA1-BA5, BB1-BB5, BC3, BC4, BC8, BC9, BC11
Upravljanje posjećivanjem, interpretacija i edukacija	CA1-CA3, CA8, CA9, CA11, CB1, CB2, CB4, CB5
Razvoj kapaciteta javne ustanove	DA2, DA3, DB1-DB6, DC1, DC2, DC5-DC8, DC10
Područje ekološke mreže HR2000929 Cetina-kanjonski dio	
Tema	Kod aktivnosti
Očuvanje prirodnih vrijednosti	AA6, AA7, AB1-AB3, AB8-AB23, AC3, AC7, AC9, AC10, AD1-AD3, AD5-AD7
Održivost korištenja prirodnih dobara	BA1-BA5, BB1-BB5, BC1-BC4, BC8, BC9, BC11
Upravljanje posjećivanjem, interpretacija i edukacija	CA1-CA3, CA8, CA9, CA11, CB1, CB2, CB4, CB5
Razvoj kapaciteta javne ustanove	DA2, DA3, DB1-DB6, DC5-DC10
Značajni krajobraz Kanjon Cetine	
Tema	Kod aktivnosti
Očuvanje prirodnih vrijednosti	AA1-AA7, AB1-AB23, AC1-AC11, AD1-AD7, AE1-AE6, AF1-AF9
Održivost korištenja prirodnih dobara	BA1-BA5, BB1-BB5, BC1-BC11
Upravljanje posjećivanjem, interpretacija i edukacija	CA1-CA11, CB1-CB9, CC1, CC2
Razvoj kapaciteta javne ustanove	DA1-DA4, DB1-DB6, DC1-DC10

4.8. UPRAVLJAČKA ZONACIJA

Zoniranje zaštićenog područja je jedan od osnovnih alata u planiranju korištenja i upravljanja prostorom. Upravljačka zonacija rezultat je postupka zoniranja kojim se zaštićeno područje dijeli na zone - ograničene prostorne cjeline, odnosno, izdvajaju se područja očuvanja pojedinih vrijednosti uz razmatranje stupnja njihove očuvanosti i potrebe za upravljanjem. Zoniranje je jedan od osnovnih alata u planiranju upravljanja područjem radi osiguranja dugoročnog očuvanja vrijednosti. Postupkom zoniranja konstatiraju se postojeće i planiraju buduće upravljačke potrebe u cilju očuvanja prirode. Upravljačke zone definirane su u rasponu od zone gdje nije prisutan gotovo nikakav ljudski utjecaj pa do zone u kojoj prirodni prostor može biti znatno izmijenjen ljudskim utjecajem. Redosljed zona ne implicira vrijednost područja, već odražava potrebe za upravljanjem zaštićenim područjem u svrhu očuvanja specifične bioraznolikosti. Zone se određuju u skladu s potrebama očuvanja pojedinih vrijednosti, vodeći računa o dozvoljenim i/ili primjerenim ljudskim aktivnostima (MINGOR, 2020.).

Prilikom izrade upravljačke zonacije uzeti su u obzir svi dostupni prostorni podaci i podloge, prvenstveno zone rasprostranjenosti ciljnih stanišnih tipova EM, rezultati istraživanja te važeći prostorni planovi. Zonacija je izrađena sukladno Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže, odnosno nacionalnom standardu upravljačkih zona zaštićenih područja. Smjernice utvrđuju tri tipa mogućih zona s podzonama te minimalne standarde svake od zona: I Zona stroge zaštite, II Zona usmjerene zaštite, III Zona korištenja. Provedba upravljačke zonacije osigurava se kroz njenu integraciju u ostale strateške, planske i regulatorne dokumente, prvenstveno kroz Pravilnik o zaštiti i očuvanju čija je izrada planirana ovim Planom upravljanja.

Zonacija je napravljena za zaštićeno područje Značajni krajobraz Kanjon Cetine.

Zona stroge zaštite

Zona stroge zaštite obuhvaća područja prirodnih ekosustava koja nisu pod ljudskim utjecajem ili je u budućnosti planirano njihovo izuzimanje od ljudskog utjecaja. Kako se radi o cjelovitim ekosustavima oni ne zahtijevaju provedbu aktivnih mjera održavanja ili revitalizacije. Samo iznimno, dopuštene su intervencije u hitnim situacijama (npr. lokaliziranje požara, uklanjanje invazivnih stranih vrsta, saniranje šteta nastalih zbog ekstremnih događaja poput onečišćenja, havarija i sl.).

Cilj upravljanja u ovoj zoni je očuvanje prirodnih procesa i prirodnosti ekosustava.

IA Zona stroge zaštite

Cilj upravljanja u ovoj zoni je očuvanje prirodnih procesa i prirodnosti ekosustava slapa Ilinac.

U zoni stroge zaštite su dopuštena isključivo znanstvena istraživanja i praćenje stanja prirodnih vrijednosti uz primjeren nadzor od strane javne ustanove.

IA Zona stroge zaštite na području Kanjona Cetine obuhvaća **slap Ilinac** koji je povremeni slap smješten u donjem dijelu riječnog kanjona u Zakućcu, visine je 130 metara, što ga čini najvišim povremenim slapom u Hrvatskoj.

Zona stroge zaštite obuhvaća 0.002 % značajnog krajobraza, odnosno 0.16 ha.

Zona usmjerene zaštite

Zona usmjerene zaštite obuhvaća doprimerne ekosustave, geolokalitete i izdvojene lokalitete kulturne baštine koji u svrhu dugoročnog očuvanja zahtijevaju provedbu aktivnih upravljačkih mjera održavanja ili obnove. U ovu zonu uključeni su i prirodni ekosustavi u kojima je kategorijom zaštite dozvoljeno korištenje prirodnih dobara, te zahtijevaju primjenu mjera osiguravanja održivosti korištenja. U ovoj zoni očekuje se značajniji angažman javne ustanove.

Cilj upravljanja u ovoj zoni je očuvati i/ili unaprijediti stanje bioraznolikosti, georaznolikosti i kulturne baštine.

Dopuštena su znanstvena istraživanja i praćenje stanja prirodnih vrijednosti te nadzor područja od strane javne ustanove, provođenje aktivnih mjera usmjerenih na očuvanje i poboljšanje stanja ekosustava, geolokaliteta i kulturne baštine. U ovoj zoni mogu biti dopuštene poljoprivredne, lovne i ribolovne te šumsko-gospodarske aktivnosti, koje se odvijaju u skladu s ciljevima upravljanja prirodnih i kulturnih vrijednosti zaštićenog područja uz poštivanje propisanih uvjeta zaštite prirode i mjera očuvanja.

Dopušteno je ograničeno posjećivanje uz poštivanje odgovarajućih uvjeta ovisno o ciljevima zaštite na određenom području. U skladu s time, postoji i mogućnost uspostavljanja minimalnih interpretativnih i edukativnih sadržaja te staza koje ne zahtijevaju uređivanje, osim aktivnosti u svrhu održavanja sigurnosti posjetitelja (ograda, sječa opasnih stabala uz stazu i sl.) (MINGOR, 2020.).

Zona usmjerene zaštite obuhvaća 95.57 % Značajnog krajobraza, odnosno 6,206.31 ha.

Zona usmjerene zaštite je podijeljena na 8 podzona:

- IIA Podzona očuvanja krajobraza
- IIB Podzona očuvanja toka rijeke Cetine i sedre
- IIC Podzona očuvanja trščaka
- IID Podzona očuvanja vodene vegetacije
- IIE Podzona očuvanja šumskih ekosustava
- IIF Podzona očuvanja suhих travnjaka i mozaičnih ruralnih staništa
- IIG Podzona očuvanja stjenovitih staništa
- IIH Podzona očuvanja speleoloških objekata

IIA Podzona očuvanja krajobraza

Ovo je područje velike vrijednosti za očuvanje krajobrazne raznolikosti u kojem je potrebno provoditi regulaciju ljudskih aktivnosti kako bi se očuvale krajobrazne vrijednosti i očuvala vizura samog kanjona i obilježja zbog kojih je proglašen.

Ova podzona obuhvaća područja unutar granica Značajnog krajobraza, koja nisu obuhvaćena drugim podzonama usmjerene zaštite, a značajna su za očuvanje krajobraza područja.

Osim geomorfološkog značaja kao cjeline, unutar ove podzone ključno je očuvati značajna kamenjarska staništa koja osiguravaju opstanak značajnih vrsta od kojih su brojni endemi.

U podzoni očuvanja krajobraza potrebno je poticati revitalizaciju poljoprivrednih i ruralnih krajobraza te zadržavati tradicijska obilježja agrikulturnih krajobraza (terase).

Podzona očuvanja krajobraza obuhvaća 25.09 % Značajnog krajobraza, odnosno 1,629.22 ha.

IIB Podzona očuvanja toka rijeke Cetine i sedre

Cilj upravljanja u ovoj zoni je očuvanje toka rijeke Cetine i sedre.

Ova podzona obuhvaća uski pojas toka rijeke Cetine od brane Prančevići pa sve do grada Omiša, uključujući sedrene barijere uz otočić na području iznad lokaliteta Radmanove mlinice.

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

- osigurati prirodan, neprekinut i slobodan tok rijeke, uključujući zabranu pregrađivanja korita rijeke Cetine, izgradnje novih akumulacija i mijenjanja vodnog režima
- ne dopustiti promjenu prirodne dinamike plavljenja, odnosno treba zadržati prirodnu dinamiku plavljenja okolnog područja
- korisnici voda i javnog dobra koji upravljaju hidroelektranama u Značajnom krajobrazu i u njegovoj blizini dužni su osigurati biološki minimum (u budućnosti ekološki prihvatljiv protok)
- spriječiti pretjeranu eutrofikaciju
- omogućiti prirodan razvoj (tipične) priobalne i vodene vegetacije
- uklanjati invazivne vrste riba
- sedrene barijere održavati u optimalnom stanju s obzirom na prisutnost sedrotvorne vegetacije, ali i one više koja usporava tok vode
- spriječiti prekomjernu eutrofikaciju sedrenih barijera
- odrediti utjecaj HE na prirodnu dinamiku toka i procesa sedrenje odnosno ekološko prihvatljiv protok⁴ i pratiti promjene
- osigurati uvjete za prirodno odvijanje procesa sedrenja i pratiti promjene
- osigurati prirodan, neprekinut i slobodan tok rijeke
- sprječavati sukcesiju i poticati usmjereno i kontrolirano uklanjanje drvenaste vegetacije sedrenim barijerama

Podzona očuvanja toka rijeke Cetine i sedre obuhvaća 1.74 % Značajnog krajobraza, odnosno 113.14 ha.

IIC Podzona očuvanja tršćaka

Cilj upravljanja ovom podzonom je očuvanje tršćaka uz rijeku Cetinu i osiguranje mira u tršćacima, osobito u vrijeme gnježđenja ptica.

Ova podzona obuhvaća tršćake uz rijeku Cetinu na području naselja Blato na Cetini (podno zaseoka Strižići) i od Visečkog kuka (kod restorana Kaštil Slanica) pa nizvodno sve do grada Omiša.

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

⁴ Kako je navedeno u Evaluaciji stanja Teme B, ekološki prihvatljiv protok je definiran Zakonom o vodama. Za određivanje ekološki prihvatljivog protoka Hrvatske vode trebaju definirati metodologiju po kojoj će se određivati, a potom odrediti ekološki prihvatljiv protok kojeg se hidroelektrane trebaju pridržavati.

- izbjegavati bilo kakve aktivnosti i uznemiravanja u tršćacima, osobito u vrijeme gniježdenja ptica
- očuvati tršćake na način da se ne krče (zbog turizma, poljoprivrednih površina, naselja i dr.)
- zabranjena je izgradnja turističkih staza kroz tršćake i krčenje obalnog područja
- osigurati povoljni hidrološki režim i fizikalno-kemijska svojstva vode, strukturu dna, obale, bez onečišćenja i eutrofikacije
- ograničiti uređenje vodotoka i kanaliziranje, degradaciju obala i rubnih staništa popločavanjem i betoniranjem, spriječiti daljnju pregradnju i regulaciju

Podzona očuvanja tršćaka obuhvaća 0.34 % Značajnog krajobraza, odnosno 21.93 ha.

IID Podzona očuvanja vodene vegetacije

Cilj upravljanja ovom podzonom je očuvanje vodene vegetacije i osiguranje mrijesti riba i hranjenja ptica.

Ova podzona obuhvaća dio toka rijeke Cetine uz naselje Blato na Cetini gdje voda postaje mirnija i omogućava razvoj vodene vegetacije. Ovo područje izuzetno je bitno za mrijest riba i hranjenje ptica.

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

- izbjegavati bilo kakve aktivnosti i uznemiravanja na samom toku rijeke Cetine
- ne provoditi ribolovne aktivnosti u vrijeme mrijesta riba (od 20. prosinca do 20. siječnja) i gniježdenja vodenih ptica (od 1. ožujka do 1. srpnja)
- poželjno je provoditi i aktivnosti restauracije staništa i poticanja ribljeg fonda na mrijest
- osigurati povoljni hidrološki režim i fizikalno-kemijska svojstva vode, strukturu dna, obale, bez onečišćenja i eutrofikacije
- ograničiti uređenje vodotoka i kanaliziranje, degradaciju obala i rubnih staništa popločavanjem i betoniranjem, spriječiti daljnju pregradnju i regulaciju

Podzona očuvanja vodene vegetacije obuhvaća 0.12 % Značajnog krajobraza, odnosno 7.96 ha.

IIE Podzona očuvanja šumskih ekosustava

Cilj upravljanja ovom podzonom je očuvanje šumskih ekosustava.

Ova podzona obuhvaća područja šume i šumskih staništa (definiranih nacionalnom klasifikacijom staništa, a koja nisu obuhvaćena drugom zonom ili podzonom). Lokaliteti su raspoređeni duž cijelog Značajnog krajobraza, a najveći kompleks šume čini šuma Šćadin.

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

- poticati uklanjanje invazivnih vrsta šumskog ekosustava u suradnji s HŠ
- osigurati mir pticama, osobito u vrijeme gniježdenja
- provoditi mjere očuvanja propisane programima gospodarenja šumama

Podzona očuvanja šumskih ekosustava obuhvaća 50.22 % Značajnog krajobraza, odnosno 3,261.06 ha.

IIF Podzona očuvanja suhih travnjaka i mozaičnih ruralnih staništa

Cilj upravljanja ovom podzonom je očuvanje suhih travnjaka i mozaičnih ruralnih staništa.

Ova podzona obuhvaća suhe travnjake i mozaike staništa ruralnih područja koji uključuju isključivo neintenzivnu poljoprivredu. Ova podzona obuhvaća i područja na kojima se odvija poljoprivreda, definirana

Podzona se nalazi duž cijelog Značajnog krajobraza a najveći kompleks se nalazi iznad lokaliteta Čikotine lađe. Poljoprivredne površine nalaze se uz sva naselja na području Značajnog krajobraza, a najveći kompleks se nalazi uz naselja Kostanje i Podgrađe.

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

- održavati suhozide
- održavati (i zadržati) postojeće travnjake košnjom ili ispašom
- poljoprivredne površine koristiti što je više moguće u skladu s principima ekološke proizvodnje i poticati održive oblike poljoprivrede bez pesticida
- poticati oživljavanje ekstenzivnog ratarstva i stočarstva
- poticati tradicionalno ekstenzivno maslinarstvo, vinogradarstvo i sl.
- poticati i zadržati poljoprivredne aktivnosti lokalnog stanovništva (zadržavanje mozaičnog poljoprivrednog područja uz poštivanje principa ekološke proizvodnje)
- poticati održavanje malih parcela pašnjaka/travnjaka unutar mozaika poljoprivredne proizvodnje
- revitalizirati poljoprivredne i ruralne krajobraze na području gdje je potencijal najizraženiji
- zadržavati tradicijska obilježja agrikulturnih krajobraza
- poticati usmjereno i kontrolirano uklanjanje drvenaste vegetacije na travnjačkim površinama radi sprečavanja sukcesije

Podzono očuvanja suhih travnjaka i mozaičnih ruralnih staništa obuhvaća 11.05 % Značajnog krajobraza, odnosno 717.42 ha.

IIF Podzona očuvanja stjenovitih staništa

Cilj upravljanja ovom podzonom je očuvanje stjenovitih staništa, uključujući sipare.

Ova podzona obuhvaća područja stjenovita staništa definirana nacionalnom klasifikacijom staništa, a nalazi se duž cijelog Značajnog krajobraza. Posebno se ističu stjenoviti proplanci samog kanjona iznad toka rijeke te sjeverne padine Omiške Dinare. Na području Zakučca nalaze se izuzetno vrijedne stijene s obzirom da se na njima gnijezde piljci i ova lokacija jedna je od rijetkih poznatih lokaliteta gdje se ova vrsta gnijezdi na prirodnom staništu. Osim piljaka, ovo područje za gniježđenje bitno je za ušaru, sokola i surog orla. Ova podzona obuhvaća i područja sipara definiranih nacionalnom klasifikacijom staništa koji se nalaze na više lokaliteta duž cijelog značajnog krajobraza. Veći broj manjih sipara nalazi se na istočnoj obali nizvodno od Čikotine lađe, a najveći kompleks na lokalitetu Srednja poljica.

U ovoj podzoni je potrebno osigurati mir, tj. minimizirati ljudske aktivnosti na stijenama.

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

- minimizirati ljudske aktivnosti na stijenama - minimizirati postojeće posjećivanje, odnosno postojeću posjetiteljsku infrastrukturu treba koristiti na način da se ne ugrožavaju prirodne vrijednosti (bio-, geo- i krajobrazna raznolikost)
- ne planirati staze za posjetitelje
- ne planirati penjačke smjerove
- ne provoditi sportske i rekreacijske aktivnosti, te građevinske radove:
 - o od 1.2. do 15.6. u krugu od 150 m oko poznatih gnijezda ušare
 - o od 15.2. do 15.6. u krugu od 750 m oko poznatih gnijezda sivog sokola

- po potrebi spriječiti sukcesiju sipara

Podzona očuvanja stjenovitih staništa obuhvaća 6.70 % Značajnog krajobraza, odnosno 435.28 ha.

IIIH Podzona očuvanja speleoloških objekata

Cilj upravljanja ovom podzonom je očuvanje speleoloških objekata, uključujući geomorfološki fenomen šireg područja izvora Stunci.

Podzonom očuvanja speleoloških objekata obuhvaćeni su svi speleološki objekti na području Kanjona Cetine. Od poznatih, registriranih objekata to su: Jama Kovačuša, Bilojeva jama, Muzejska jama, Svinjarača te Sedrena špilja kod Oblačnika. Ovom podzonom je obuhvaćen i geomorfološki fenomen - šire područje izvora Stunci koje obuhvaća i sedrene špilje u barijerama koje se nalaze na tom lokalitetu.

U ovoj podzoni je potrebno osigurati stabilne ekološke uvjete tj. **regulirati posjećivanje špilja i lokaliteta šireg područja izvora Stunci** kako bi se osigurao izostanak negativnog utjecaja na ključne značajke i vrijednosti lokaliteta, odnosno potrebno je spriječiti oštećivanje stijena, špilje i sedre. Posjećivanje se mora odvijati pod nadzorom JU.

Podzona očuvanja speleoloških objekata obuhvaća 0.31 % Značajnog krajobraza, odnosno 20.30 ha.

Zona korištenja

Zona korištenja obuhvaća manje dijelove prostora unutar zaštićenog područja u kojima je priroda značajno izmijenjena prisutnošću određenog stupnja korištenja ili dijelove prostora koji su izdvojeni kao najprikladniji lokaliteti za različite dopuštene oblike korištenja visokog intenziteta, a sve u skladu s ciljevima zaštite područja, kao svojevrsan kompromis između zaštite prirode i korištenja.

Cilj upravljanja u ovoj zoni je održivost prisutnog i planiranog korištenja prostora u skladu s očuvanjem vrijednosti područja (MINGOR, 2020.).

Zona korištenja obuhvaća 4.43 % površine Značajnog krajobraza, odnosno 287.72 ha.

Zona korištenja je podijeljena na 4 podzone:

- IIIA Podzona posjetiteljske infrastrukture
- IIIB Podzona prometne infrastrukture
- IIIC Podzona naselja i gospodarskih djelatnosti
- IIID Podzona energetske infrastrukture

Sve dopuštene djelatnosti u Značajnom krajobrazu poput posjećivanja, rada postojećih hidroelektrana i vodozahvate treba planirati na način i u obimu koji ne ugrožava prirodne vrijednosti područja, odnosno u skladu s dopuštenim aktivnostima u zoni korištenja te uz poštivanje odredbi Zakona o zaštiti prirode.

IIIA Podzona posjetiteljske infrastrukture

Cilj upravljanja u ovoj podzoni je održivost prisutne i planirane posjetiteljske infrastrukture u skladu s očuvanjem vrijednosti područja.

Ova podzona obuhvaća veću posjetiteljsku infrastrukturu – ulaze i izlaze za kajake i raftove, zipline, penjališta i uređene pješačke staze. Lokaliteti gdje je predviđena infrastruktura je na južnoj obali Cetine uz branu Prančevići, u mjestu Čikotina lađa, odmorište u naselju Blato na Cetini na južnoj obali rijeke, ulazi/izlazi za raftove kod Crpne stanice iznad Zadvarja, sa suprotne strane Cetine od HE Kraljevac, kod mjesta Penšići te preko puta izvora Studenci.

Ovom podzonom obuhvaćeno je i izletišta Radmanove mlinice, infrastruktura zipline-a Omiš iznad same rijeke na lokalitetu Visečki kuk te 14 penjališta (Perovo, Planovo, Babina Bara, Visoke Pole, Vojan, Stomorica, Crvena stina, Babnjača, Komornjak, Lisičina, Ilinac, Mile Gojsalić, Perivoj i Naklice).

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

- s obzirom na velik broj posjetitelja koji su direktan pritisak na lokalitete s posjetiteljskom infrastrukturom, izraditi studiju utjecaja posjetitelja i posjetiteljskog/turističkog kapaciteta Kanjona Cetine
- posjetiteljsku infrastrukturu i turističko-rekreativne sadržaje planirati na način da se ne ugrožavaju uvjeti neophodni za proces sedrenja niti oštećuju sedrene barijere, te ne uzrokuju preusmjeravanja ili pregrađivanja prirodnog toka vode
- postojeću posjetiteljsku infrastrukturu, kao i onu koja se planira, treba projektirati i koristiti na način da se ne ugrožavaju prirode vrijednosti (bio-, geo- i krajobrazna raznolikost)
- urediti ulaze i izlaze za rafting, kanjoniranje i barkarole i ograničiti broj ulaza i izlaza
- nove staze za posjetitelje planirati po već postojećim putevima (šumskim stazama i cestama, makadamima, lokalnim pješačkim stazama, i sl.)
- odrediti utjecaj HE (Podzona energetske infrastrukture) te vodozahvata na prirodan protok vode i na proces sedrenja na sedrenim barijerama, odnosno odrediti ekološki prihvatljiv protok⁵ za njihovo održavanje
- ugostiteljski objekti ne smiju ugrožavati lokalitete značajnih prirodnih vrijednosti važnih za očuvanje bio-, geo- i krajobrazne raznolikosti.

Uređene pješačke staze nisu ucrtane u kartografskom prikazu jer nisu vidljive zbog mjerila te ne ulaze u izračun površine.

IIIB Podzona prometne infrastrukture

Cilj upravljanja u ovoj podzoni je održivost prometnica u skladu s očuvanjem vrijednosti područja.

Ova podzona obuhvaća postojeće asfaltirane ceste i makadame (nisu posebno izdvojeni na karti niti ne ulaze u izračun postotka površine).

Prometnice ne smiju ugrožavati lokalitete značajnih prirodnih vrijednosti važnih za očuvanje bio-, geo- i krajobrazne raznolikosti.

IIIC Podzona naselja i gospodarskih djelatnosti

Cilj upravljanja u ovoj podzoni je osigurati poštivanje svih zakonskih odredbi i propisanih uvjeta zaštite prirode kojima se sprječavaju negativni utjecaji građevinskih i turističkih područja na ekosustav zaštićenog područja te na ciljne vrste i stanišne tipove.

⁵ Kako je navedeno u Evaluaciji stanja Teme B, ekološki prihvatljiv protok je definiran Zakonom o vodama. Za određivanje ekološki prihvatljivog protoka Hrvatske vode trebaju definirati metodologiju po kojoj će se određivati, a potom odrediti ekološki prihvatljiv protok kojeg se hidroelektrane trebaju pridržavati.

Ova podzona obuhvaća sva postojeća naselja u ZK Kanjon Cetine: Blato na Cetini, Borak, Čisla, Gata, Gornji Dolac, Kostanje, Kučiče, Naklice, Nova Sela, Omiš, Ostrvica, Podašpilje, Podgrađe, Seoca, Slime, Smolonje, Srijane, Svinišće, Trnbusi, Tugare, Zakučac, Zvečanje, Nova Sela, Ugljane, Katuni, Kreševo, Šestanovac i Zadvarje.

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

- objekte planirane u ovoj zoni prilagoditi tradicionalnoj gradnji i uklopiti u krajobrazne elemente prostora
- zadržati namjenu travnjaka, maslinika, vrtova i vinograda uz naselja bez mogućnosti gradnje na tim površinama
- razvoj planirati u smjeru manjih tradicionalno uređenih objekata s ponudom lokalnih proizvoda poput obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

IIID Podzona energetske infrastrukture

Cilj upravljanja u ovoj podzoni je održivost korištenja prirodnih resursa u skladu s očuvanjem vrijednosti područja.

Ova podzona obuhvaća izdvojene objekte posebne namjene: postojeće hidroelektrane i vodozahvate te prateće objekte koji se nalaze unutar Značajnog krajobraza.

Unutar granica obuhvata Plana upravljanja smještene su tri postojeće hidroelektrane GHE Zakučac, MHE Prančevići i HE Kraljevac. Svi objekti koji su u njihovom sastavu, a nalaze se u granicama Značajnog krajobraza Kanjon rijeke Cetine, dio su IIID Podzone energetske infrastrukture, i to:

1. GHE Zakučac

1.1. Područje brane Prančevići

- a) brana Prančevići, uključujući ulazne građevine u dovodne tunele, dovodne tunele, upravljalicu i sve objekte čvora brane te prostor nizvodno od brane do MHE Prančevići
- b) MHE Prančevići sa ulaznom građevinom, tlačnim cjevovodom, odvodnim kanalom i dio nizvodnog korita do Čikotine lađe

1.2. Područje strojarnice Zakučac

- a) obuhvaća tlačne cjevovode, čvor strojarnice s platom, uključujući sve upravne i gospodarske zgrade
- b) odvodni tunel i odvodni kanal do mjesta spoja s rijekom Cetinom
- c) vanjsko rasklopno postrojenje

1.3. Područje bazena Gata

- a) kompenzacijski bazen Gata s nasipima i betonskim kontraforima
- b) plato čvora Gata s čuvarnicom i skladištem
- c) vodne komore 1 lijevo i desno i vodna komora 2

2. HE Kraljevac

2.1. Područje oko brane Gubavica

- a) Kompenzacijskih bazen Nejašmići, brana s gospodarskim objektom, dovodni kanal, ulazna građevina i dovodni tunel HE Kraljevac
- b) Gospodarski objekt s vitlom, pristupne stepenice i kolosjek prema brani

2.2. Područje strojarnice HE Kraljevac

- a) vodna komora, tlačni cjevovodi
- b) strojarnica i čvor strojarnice koji uključuje upravne zgrade i gospodarske objekte
- c) odvodni kanal do restitucije s rijekom Cetine
- d) vanjsko rasklopno postrojenje

U ovoj podzoni se ljudske aktivnosti reguliraju na sljedeći način:

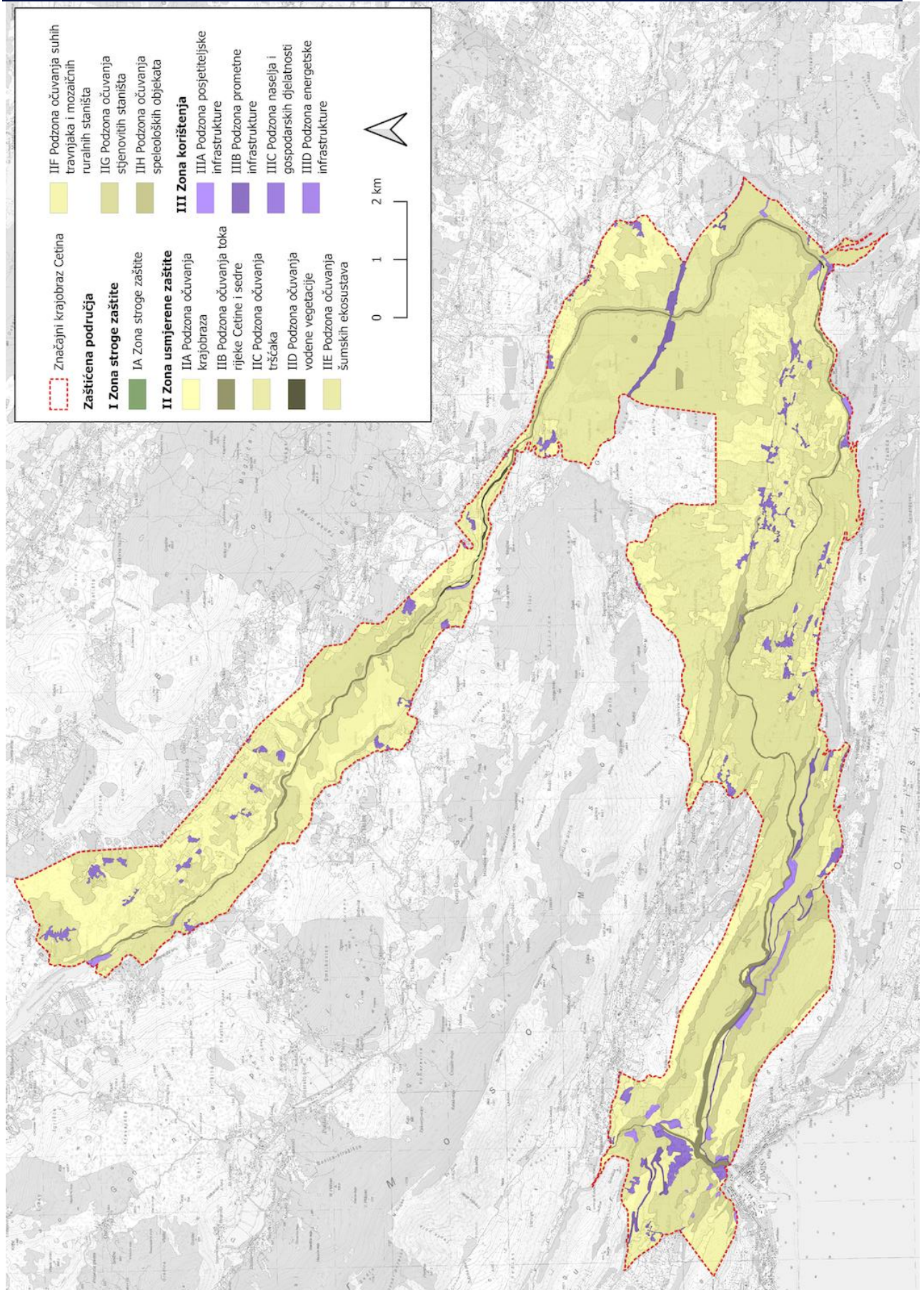
- nastaviti korištenje u okviru sadašnjih kapaciteta uz omogućavanje nadzora režima korištenja od strane JU ali i provođenje potrebnih mjera za očuvanje prirodnih vrijednosti
- planirati određivanje ekološki prihvatljivog protoka⁶ za područja na kojima imaju utjecaj HE i vodocrpilišta

Uređene pješačke staze nisu ucrtane kao zona korištenja u kartografskom prikazu zbog neodgovarajućeg mjerila, no, kako je gore navedeno, spadaju u podzону posjetiteljske infrastrukture.

Tablica 16. Udio površine pojedinih zona i podzona unutar ZK Kanjon Cetine.

Šifra zona	Zona/Podzona	Površina (ha)	% ukupne površine
I	Zona stroge zaštite	0,16	0,002
IA	Zona stroge zaštite	0,16	0,002
II	Zona usmjerene zaštite	6206,31	95,57
IIA	Podzona očuvanja krajobraza	1629,22	25,09
IIB	Podzona očuvanja toka rijeke Cetine i sedre	113,14	1,74
IIC	Podzona očuvanja trščaka	21,93	0,34
IID	Podzona očuvanja vodene vegetacije	7,96	0,12
IIE	Podzona očuvanja šumskih ekosustava	3261,06	50,22
IIF	Podzona očuvanja suhих travnjaka i mozaičnih ruralnih staništa	717,42	11,05
IIG	Podzona očuvanja stjenovitih staništa	435,28	6,70
IIH	Podzona očuvanja speleoloških objekata	20,30	0,31
III	Zona korištenja	287,72	4,43
IIIA	Podzona posjetiteljske infrastrukture	44,04	0,68
IIIB	Podzona prometne infrastrukture	64,00	0,99
IIIC	Podzona naselja i gospodarskih djelatnosti	170,41	2,62
IIID	Podzona energetske infrastrukture	9,27	0,14
	Ukupno	6494,19	

⁶ Kako je navedeno u Evaluaciji stanja Teme B, ekološki prihvatljiv protok je definiran Zakonom o vodama. Za određivanje ekološki prihvatljivog protoka Hrvatske vode trebaju definirati metodologiju po kojoj će se određivati, a potom odrediti ekološki prihvatljiv protok kojeg se hidroelektrane trebaju pridržavati.

Slika 4. Upravljačka zonacija Značajnog krajobraza Kanjon Cetine

4.9. FINANCIJSKE POTREBE ZA PROVEDBU PLANA UPRAVLJANJA

Financijska sredstva za rad Javne ustanove osiguravaju se iz vlastitih prihoda (ulaznice za posjetitelje, naknade za obavljanje dopuštenih djelatnosti u zaštićenom području, usluge stručnog vođenja, prodaja suvenira i dr.), iz sredstava državnog proračuna, a dio sredstava osigurava se i prijavljivanjem projekata na nacionalne i međunarodne programe sufinanciranja.

Za provođenje Plana upravljanja Javna ustanova osigurat će sredstva iz sljedećih izvora:

- vlastiti izvori
- državni proračun
- nacionalni programi sufinanciranja (npr. Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost)
- EU i međunarodni programi sufinanciranja.

Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja (6034-1): Kanjon rijeke Cetine za razdoblje 2023. – 2032. godine iznosi 1.881.500 €.

Ova sredstva odnose se na direktne troškove provedbe planiranih aktivnosti i plaće planiranih novo zaposlenih djelatnika. Procjene navedene u Planu upravljanja ne uključuju trošak redovnog rada Javne ustanove (osnovne troškove poslovanja, postojeći zaposlenici i sl.).

Detaljnije procjene financijskih potreba analizirat će se u godišnjim programima i financijskim planovima Javne ustanove.

Tablica 17. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja za provedbu aktivnosti - pregled po temama

Tema	Ukupno (EUR)
A. Zaštita prirodnih vrijednosti	1.130.000
B. Održivost korištenja prirodnih dobara	125.000
C. Upravljanje posjećivanjem, interpretacija i edukacija	98.500
D. Razvoj kapaciteta javne ustanove	528.000
Ukupno	1.881.500

Tablica 18. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja za provedbu aktivnosti - pregled po posebnim ciljevima

Posebni cilj	Ukupno (EUR)
Tema A: Zaštita prirodnih vrijednosti	
AA: U sljedećih 10 godina ciljne vrste ptica vezane za vodena staništa očuvane su u skladu s ciljevima očuvanja i u suradnji s JU PP Dinara.	15.000
AB: U sljedećih 10 godina vodena staništa su vrednovana i očuvana a ciljne vrste vezane za vodena staništa očuvane su na razini ciljeva očuvanja, dok je ostala značajna flora i fauna vrednovana.	905.000
AC: U sljedećih 10 godina ciljne vrste ptica vezane za kamenjarska i mozaična staništa očuvane su u skladu s ciljevima očuvanja i u suradnji s JU PP Dinara, dok su ostale značajne vrste na području Cetine vrednovane i stabilne.	29.000
AD: U sljedećih 10 godina populacije gmazova vezanih za kamenjarska i mozaična staništa su stabilne, ciljna kamenjarska staništa su očuvana minimalno na razini ciljeva očuvanja, dok su značajni elementi pridružene flore vrednovani i zaštićeni.	72.000
AE: U sljedećih 10 godina šuma Šćadin je vrednovana te očuvana minimalno na razini početne studije.	53.000
AF: U sljedećih 10 godina stanje speleoloških objekata i špiljske faune je poznato.	16.000
AG: U sljedećih 10 godina georaznolikost I krajobraz područja kanjona Cetine je vrednovana i očuvana.	40.000
Ukupno	1.130.000
Tema B: Održivost korištenja prirodnih dobara	
BA. Prostorno planiranje i zahvati koji se provode na području kanjona Cetine uvažavaju i ne ugrožavaju prirodne i kulturno-povijesne vrijednosti područja.	15.000
BB: U sljedećih 10 godina u suradnji s JLS-ovima se gospodari otpadom na način da ne ugrožava vrijednosti područja.	50.000
BC: Kroz sljedećih 10 godina kontinuirano su poticane održive poljoprivredne i šumarske prakse te njihovi korisnici na području kanjona Cetine uvažavaju prirodne vrijednosti.	60.000
Ukupno	125.000
Tema C: Upravljanje posjećivanjem, interpretacija i edukacija	
CA: U idućih 10 godina posjećivanje kanjona Cetine je regulirano u skladu s kapacitetima područja, a temelji se na prirodnim i kulturnim vrijednostima područja.	72.500
CB U idućih 10 godina saznanja i doživljaji posjetitelja i lokalnog stanovništva o vrijednostima i potrebi zaštite područja povećani su u odnosu na početak provođenja Plana.	26.000
CC: U idućih 10 godina JU kontinuirano doprinosi valorizaciji i revitalizaciji materijalne i nematerijalne kulturno-povijesne baštine značajnog krajobrazu.	0
Ukupno	98.500
Tema D: Razvoj kapaciteta Javne ustanove	
DA: Interni akti JU usklađeni su sa zakonskim propisima i potrebama upravljanja područjem, a relevantni vanjski propisi i planovi omogućuju njihovu provedbu.	0
DB: Trajnim unapređivanjem kompetencija djelatnika i organizacije radnih procesa, upravljanjem znanjem i informacijama te razvojem organizacijske kulture osigurani su institucionalni i individualni kapaciteti potrebni za učinkovito upravljanje područjem..	30.000
DC: Razviti potrebnu infrastrukturu i adekvatno opremiti službe Javne ustanove u odnosu na stanje iz 2021.	498.000
Ukupno	528.000
Sveukupno	1.881.500

Tablica 19. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja - pregled po prioritetima po temama

PRIORITETI	Ukupno (EUR)
TEMA A. Zaštita prirodnih vrijednosti	1.130.000
Prioritet 1	462.000
Prioritet 2	616.000
Prioritet 3	52.000
TEMA B. Održivost korištenja prirodnih dobara	125.000
Prioritet 1	80.000
Prioritet 2	15.000
Prioritet 3	30.000
TEMA C. Upravljanje posjećivanjem, interpretacija i edukacija	98.500
Prioritet 1	71.500
Prioritet 2	27.000
Prioritet 3	0
TEMA D. Razvoj kapaciteta javne ustanove	528.000
Prioritet 1	418.000
Prioritet 2	10.000
Prioritet 3	100.000
Ukupno	1.881.500

Tablica 20. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja - pregled po prioritetima

PRIORITETI	Ukupno (EUR)
Prioritet 1	1.031.500
Prioritet 2	668.000
Prioritet 3	182.000
Ukupno	1.881.500

Tablica 21. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja - pregled po tipu aktivnosti

Tip aktivnosti	Ukupno (EUR)
Monitoring	170.000
Istraživanje	360.000
Aktivno upravljanje	638.000
Regulacija	20.000
Suradnja	53.000
Poticanje	30.000
Informiranje	8.500
Infrastruktura	215.000
Održavanje	100.000
Edukacija	10.000
Jačanje kapaciteta Javne ustanove	264.000
Komunikacija	13.000
Ukupno	1.856.500

Tablica 22. Procjena financijskih sredstava potrebnih za provođenje Plana upravljanja - pregled po područjima

Područje	Ukupno (EUR)
HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio/HR1000029 Cetina/ značajni krajobraz Kanjon Cetine	714.500
HR1000029 Cetina/ značajni krajobraz Kanjon Cetine	42.000
HR2000929 Rijeka Cetina – kanjonski dio/ značajni krajobraz Kanjon Cetine	713.000
Značajni krajobraz Kanjon Cetine	412.000
Ukupno	1.881.500

5. PRILOZI

Prilog I. Pregled dionika koji su se odazvali pozivu za uključivanje u izradu Plana upravljanja

Dionik	Radionice				Upitnik
	1.	2.	3.	4.	
JU More i krš	X	X	X	X	
MINGOR, Zavod za zaštitu okoliša i prirode	X		X		
Hrvatske šume			X	X	
Prirodoslovni muzej i zoološki vrt, Split		X	X	X	
Udruga Biom	X	X	X	X	
Vatrogasna zajednica Splitsko-dalmatinske županije			X		
Obrt Pauk		X	X		
Turistička zajednica grada Vrlike			X		X
Turistička zajednica grada Omiša	X		X		
Hrvatske vode	X			X	
Dalmatia getaway				X	
Vir rafting				X	
Grad Omiš		X		X	
T.O. Cro-active		X			
Plamen Bauk d.o.o.		X			
Obrt Kaštel Slavica		X			
Hidroelektrana Zakučac		X			
Općina Šestanovac		X			
Turistička zajednica Grada Trilja	X				X
JVP Sinj	X				X
MINGOR, JPP	X				
MP (Uprava šumarstva, lovstva i drvne industrije)	X				
Udruga Dobra voda Omiš	X				X
Splitsko-dalmatinska županija	X				
ŠRD „Gubavica“ Omiš	X				
Županijske ceste Split d.o.o.	X				X
LAG Cetinska krajina	X				
SAFEGE d.o.o.	X				
Predstavnik lokalne zajednice	X				

6. LITERATURA

Budimir-Bekan i Kurtović Mrčelić, 2019., "Nacrt plana upravljanja Značajnim krajobrazom "Kanjon rijeke Cetine"", Split

Crnković, R., 2014., "Monitoring kratkoprste ševe (*Calandrella brachydactyla*) na područjima Veliko Suhopolje i Suhopolje (POP Cetina) i na područjima Pag (Velo Blato), Pokrovnik, Privlaka, Dazlina i Velim". Završno izvješće za DZZP, Trogir.

Crnković, R., 2011., "Motrenje gnijezdeće populacije Kosca (*Crex crex*) na Paškom polju, Izvorišni dio Cetine, od 2004.-2011." Hrvatsko ornitološko društvo, Zagreb

Crnković, R., 2011., "Motrenje gnijezdeće populacije Velikog ronca (*Mergus merganser*) na akumulaciji Peruča na rijeci Cetini, od 2004.-2011." Hrvatsko ornitološko društvo, Zagreb

Crnković, R., 2011., "Motrenje gnijezdeće populacije Crvenonoge prutke (*Tringa totanus*) na Paškom polju, Izvorišni dio Cetine, od 2004.-2011." Hrvatsko ornitološko društvo, Zagreb

Crnković, R., 2014., "Završno izvješće o monitoringu kosca (*Crex crex*) na Paškom polju tijekom 2014. Završno izvješće za DZZP", Trogir.

Crnković, R., 2014., "Završno izvješće o obavljenim monitorinzima 2014. Crvenonoga prutka (*Tringa totanus*). Završno izvješće za DZZP". Trogir.

Izvadak iz registra vodnih tijela, 2023. Plan upravljanja vodnim područjima 2016.-2021. Hrvatske vode.

Izvješće o stanju površinskih voda u Republici Hrvatskoj u 2020. godini, 2022., Hrvatske vode.

Kovačić, M., Zanella D. (2014.) „Nacionalni programi za praćenje stanja očuvanosti vrsta u Hrvatskoj: Glavočić vodenjak (*Pomatoschistus canestrinii*)“. Državni zavod za zaštitu prirode.

Kovačić, M., Zanella D. (2014.) „Nacionalni programi za praćenje stanja očuvanosti vrsta u Hrvatskoj: Glavočić vodenjak (*Knipowitschia panizzae*)“. Državni zavod za zaštitu prirode.

Lolić, I., 2019., "Izvješće o monitoringu ptica u sklopu projekta "Natura Drniš" - Održivi razvoj drniške prirodne baštine pod ekološkom mrežom Natura 2000 HR1000026 Krka i okolni plato" Ornitološko društvo „Brgljev kamenjar“, Drniš

Lolić, I., 2017., "Istraživanje sumračnih i noćnih ptica važnih za ekološku mrežu Natura 2000 HR500028 Dinara Izvještaj 2017", Ornitološko društvo „Brgljev kamenjar“, Žrnovnica

Mekinić S., Piasevoli G, Vladović D., Ževrnja N., (2013): „Flora područja Šćadin (srednja Dalmacija, Hrvatska)“, Glasnik Hrvatskog botaničkog društva, Zagreb, 1(4)2013

Mikulić, K., Rajković, Ž., Šarić Kapelj, I., Kapelj, S., Lucić, V., Zec, M., Budinski, I., (2019): „Stručna podloga za prijedlog Plana upravljanja surim orlom s akcijskim planom. Projekt OPKK 2014.-2020.“, Izrada prijedloga planova upravljanja strogo zaštićenim vrstama (s akcijskim planovima). Udruga BIOM, Zagreb, 105 str.

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (2020): Smjernice za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže

Mrakovčić, M., Brigić, A., Buj, I., Čaleta, M., Mustafić, P. i Zanella, D., 2006., "Crvena knjiga slatkovodnih riba Hrvatske", Ministarstvo kulture i Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb

Mrakovčić, M., Čaleta, M., Mustafić, P., Marčić, Z., Zanella, D., Buj, I., 2010., "Izvešće za potrebe izrade prijedloga potencijalnih natura područja Slatkovodne ribe" Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb

Okvirna direktiva EU o vodama (2000/60/EZ)

Pravilnik o ciljevima očuvanja i mjerama očuvanja ciljnih vrsta ptica u područjima EM (NN 25/20, 38/20)

Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama (NN 144/2013, 73/2016)

Radović, D., 2013., "Završno izvješće za monitoring crvenonoge prutke (*Tringa totanus*) na području Hrvatske tijekom 2012. godine" Hrvatsko ornitološko društvo, Zagreb

Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (NN 46/2020)

Svensson, L., Mullarney, K i Zetterström, D. (2018) „Ptice Hrvatske i Europe“. Udruga Biom, Zagreb, 450 str.

Šijan, M. (2009.) „Znanstvena analiza euroazijske vidre (*Lutra lutra*) s dodatka II i IV Direktive o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore na području mediteranske i alpske biogeografske zone Hrvatske“. Udruga Sunce, Split.

Tutiš, V., Kralj, J., Radović, D., Čiković, D., Barišić, S. (ur.), (2013), "Crvena knjiga ptica Hrvatske", Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb,

Vitas, B., Krivanek, G., Novosel, A., Ilijaš, I., Jeremić, J. i Posavec Vukelić, V. (2012), „Značajni krajobraz „KANJON RIJEKE CETINE“: Stručna podloga za proširenje postojećeg zaštićenog područja „Cetina - donji tok“, granice i naziva“. Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb, 123 str.

Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19)

Internetski izvori:

Bioportal <http://www.bioportal.hr/gis/>, pristupljeno srpanj-rujan 2021.

<http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/odrzivo-koristenje-prirodnih-dobara-i-ekoloska-mreza/ekoloska-mreza>, pristupljeno srpanj 2021.

